

การพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม

จิรวรรณ ประยูรพิรพุฒิ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2561

Trial in Absentia in Narcotic Cases

Jeerawan Payoonpreraput

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Masters of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2018

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

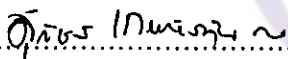
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม
เสนอโดย นางสาวจิรวรรณ ประยูรพิรุฬห์
สาขาวิชา นิติศาสตร์
หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

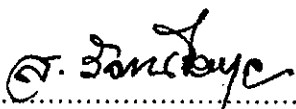
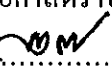
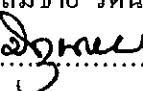
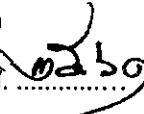

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุภชาติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล)
วันที่ เดือน พ.ศ.

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดียาเสพติด
ชื่อผู้เขียน	จิรวรรณ ประยูรพิรพุดิ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 12 ซึ่งกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นไว้ เพื่อให้ศาลได้พิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งแตกต่างไปจากหลักเดิมของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่าเมื่อนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาใช้บังคับนั้นทำให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ด้วยเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มุ่งเน้นการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ เพื่อกำจัดขบวนการค้ายาเสพติดให้หมดสิ้นไป โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นหลัก และเป็นการสร้าง ความเชื่อมั่นว่าปัญหายาเสพติดจะลดน้อยลงและหมดสิ้นไปในที่สุด ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็นการสมควรและสมเหตุสมผลในการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย แม้ว่าจะกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานและถามค้านพยานก็ตาม ฉะนั้น การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในมาตรานี้ เป็นการบัญญัติไว้เพื่อลงโทษจำเลยที่หลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล แต่สำหรับกรณีที่มีตัวจำเลยได้มี เจตนาดังกล่าว ก็สมควรได้รับการคุ้มครองโดยมีการกำหนดมาตรการหรือหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อให้โอกาสจำเลยในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบว่าตนมิได้มีเจตนาหลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล และสามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างพยานที่มีการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่มีได้หลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล ให้ได้รับการคุ้มครอง ตามสิทธิการเผชิญหน้ากับพยานและการถามค้านพยาน

ดังนั้น การสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม ผู้เขียนเห็นว่าในกรณีที่จำเลยหลบหนี และศาลใช้ดุลพินิจสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้เฉพาะพยานที่ยากแก่การนำมาสืบในภายหลังนั้น ควรจะมีการจำกัดการใช้ดุลพินิจเพียงใด หรือกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองจำเลยในกรณีที่จำเลยมิได้มีเจตนาหลบหนี แต่ไม่สามารถเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมอันเกิดจากเหตุสุดวิสัย ถูกข่มขู่หรือบังคับ หรือกรณีอื่นใดอันมิใช่ความผิดของจำเลยเองว่าอย่างไรจึงจะเป็นการอำนวยความยุติธรรม ไม่กระทบต่อสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดี และบังเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม

จากปัญหาของบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้นผู้เขียนจึงเห็นว่า เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหานั้นอันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ดังนั้นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2550 มาตรา 12 ดังต่อไปนี้

1. ควรที่จะมีหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิกับจำเลยที่มีเจตนาหลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล ให้ได้รับความคุ้มครองโดยควรกำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้โอกาสจำเลยในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบว่าตนมิได้หลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล และสามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างพยานที่มีการสืบโดยไม่มีตัวจำเลยได้
2. โดยเพิ่มเติม มาตรา 12 วรรคสองว่า “เมื่อได้ตัวจำเลยมาดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจนำพยานหลักฐานที่สืบโดยไม่มีตัวจำเลยมาเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานอื่นในการพิพากษาลงโทษจำเลยได้
3. ควรกำหนดการใช้ดุลพินิจของศาลให้มีขอบเขตและวางหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการใช้อำนาจสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย เนื่องจากการพิจารณาลับหลังจำเลยมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิของจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดี และอาจเกิดข้อกังขาว่ากระบวนการพิจารณาคดีไม่สง่างาม

Thesis Title	Trial in Absentia in Narcotic Cases
Author	Jeerawan Payoonpreraput
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr.Thanee Vorapatr
Department	Law
Academic Year	2017

ABSTRACT

The Drug Enforcement Procedure Act, BE 2550 (2007), Article 12, provides for the provisions on the method of trial in the Court of First Instance. The objective is to allow the court to effectively adjudicate the case without the defendant, which is different from the original of the Criminal Procedure Code. The study found that when the Drug Enforcement Act BE 2550 came into force, the problem affected the defendant's right to trial of drug offenses. The intent of the Drug Enforcement Act BE 2550 is to focus on punishing the offender to eliminate the trafficking of drugs for the benefit of the general public and to ensure that the drug problem is reduced and finally lost. The author is of the opinion that it is reasonable and reasonable to bring about fairness in litigation. This will affect the defendant's right to confront the witness and to question the witness. Therefore, the testimony without the defendant in this section was done to punish the defendant who escaped or deliberately did not come to court. The defendant, who did not intend, should be protected by a set of rules that allow the defendant to bring evidence to prove that he or she has not escaped or deliberately not come to court. The defendant is able to bring evidence to the detainee witnessed without a defendant, which protects the rights of defendants who did not escape or deliberately not come to court to be protected by the right to confront the witness and witness testimony.

Therefore, without a defendant in the narcotics case, the defendant can escape the court without the defendant's judgment. Especially late witnesses should be restricted to using discretion or measures to protect the defendant if the defendant does not intend to escape. It cannot participate in the justice process due to force majeure, intimidated or forced or any other case not caused by the defendant's own fault. It does not affect the defendant's right to a trial and the highest efficiency in judicial proceedings.

The problem of the provisions of the above law, the author considers that in order to solve the problem arising from the enforcement of this law. There should be an amendment to The Drug Enforcement Procedure Act, Section 12, as follows.

1. Should have rules to give the defendant who did not intend to escape or deliberately not come to court to be protected. The rules should allow the defendant to bring evidence that he did not escape or deliberately not come to court and be able to bring evidence to clear the witness without the defendant.

2. Should more Section 12, Paragraph 2 "the defendant came to the trial. The court has the power to bring witnesses without the defendant to evidence other witnesses in the conviction of the defendant.

3. The court should set the scope of the court's discretion and set clear criteria for using the witness's power without the defendant. Because of the behind-the-counter considerations, the defendant has a detrimental effect on the defendant's rights in the trial process, and there may be some doubt that the trial process is not elegant.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สามารถสำเร็จได้หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณกุล ที่ได้สละเวลารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้กับผู้เขียน โดยท่าน ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และเอาใจใส่ ตลอดเวลาในการทำวิทยานิพนธ์จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร ประธานกรรมการ วิทยานิพนธ์ ท่านศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต และท่านอาจารย์ ดร.สุภัชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเขียนและปรับปรุงแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ บิดา มารดา รวมทั้งทุกคนในครอบครัวที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เขียนอย่างเต็มที่และยังคอยสนับสนุน เป็นกำลังใจจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ของผู้เขียนประสบความสำเร็จ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าของผู้ที่สนใจต่อไป ผู้เขียนขอมอบความดีทั้งหมดเพื่อทดแทนคุณให้แก่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณที่เคารพทุกท่าน และหากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนยินดีขออนุมัติรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

จิรวรรณ ประยูรพิรพุดิ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๗
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	5
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการสืบพยานในกระบวนการยุติธรรม.....	7
2.1 หลักการดำเนินคดีอาญา.....	7
2.1.1 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญา.....	7
2.1.2 สิทธิในการดำเนินคดีอาญา.....	10
2.1.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ.....	12
2.2 แนวคิดในการสืบพยานต่อหน้าจำเลย.....	14
2.2.1 แนวความคิดและความสำคัญในการสืบพยานต่อหน้าจำเลย.....	15
2.2.2 การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย.....	17
2.2.3 การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย.....	17
2.3 หลักฟังความทุกฝ่าย.....	18
2.4 การพิสูจน์ให้เห็นถึงมูลคดี.....	20
2.4.1 การพิสูจน์ให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของพยาน.....	20

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4.2 การพิสูจน์ให้เห็นว่าพยานหลักฐานนั้นมีความน่าเชื่อถืออย่างชัดเจน.....	21
2.4.3 การพิสูจน์ให้ได้ความชัดเจนโดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควร.....	21
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม.....	22
2.5.1 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมของจำเลย.....	22
2.5.2 บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับสิทธิของจำเลย.....	22
2.5.3 หลักพื้นฐานสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	24
2.6 แนวคิดในการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด.....	31
2.6.1 หลักการพิจารณาคดีและสืบพยาน.....	32
2.6.2 การรับฟังพยานหลักฐาน.....	33
2.6.3 ความแตกต่างของกฎหมายยาเสพติดที่แตกต่างจากกฎหมายอาญา.....	34
3. หลักการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศ.....	41
3.1 สหรัฐอเมริกา.....	41
3.1.1 หลักทั่วไป.....	41
3.1.2 การพิจารณาคดี.....	46
3.1.3 การรับฟังพยานบุคคล.....	49
3.1.4 การสืบพยานลับหลังจำเลย.....	51
3.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	52
3.2.1 หลักทั่วไป.....	53
3.2.2 การพิจารณาคดี.....	54
3.2.3 การรับฟังพยานบุคคล.....	57
3.2.4 การสืบพยานลับหลังจำเลย.....	59

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. หลักการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายประเทศไทย.....	62
4.1 การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา.....	62
4.2 การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	79
4.3 ลักษณะพิเศษของกฎหมายอาเสพคดีซึ่งแตกต่างจากกฎหมายอาญา.....	86
4.4 การวิเคราะห์เกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย.....	88
4.5 เปรียบเทียบการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยของไทยและต่างประเทศ.....	91
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	93
5.1 บทสรุป.....	93
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	95
บรรณานุกรม.....	97
ประวัติผู้เขียน.....	103

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและปัญหา

กฎหมายวิธีพิจารณาความที่มีโทษทางอาญา เป็นกฎหมายที่ว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการ ค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด และการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยกระบวนการดังกล่าวต้องตั้งอยู่บนหลักคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อไม่ให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ อันเป็นการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 รองรับไว้ ตามมาตรา 30 โดยวางหลักไว้ว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” มาตรา 39 วรรค 2 “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” วรรค 3 “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใด ได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ดังนั้นหลักประกันขั้นพื้นฐานในเรื่องสิทธิในการพิจารณาโดยเปิดเผย สิทธิในการได้รับทราบข้อเท็จจริง และตรวจเอกสารอย่างเพียงพอไม่ว่าประชาชนผู้นั้นจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ต่างก็ได้รับความคุ้มครองทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเห็นได้จากหลักเกณฑ์ การดำเนินคดีอาญา ตลอดจนวิธีการต่อสู้คดีในศาล ด้วยการให้โจทก์และจำเลยสามารถ นำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบในชั้นพิจารณา เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของตน อันเป็นการยอมรับหลักการให้คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี ส่งผลให้ทุกองค์กรไม่ว่า พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ต่างมีหน้าที่ค้นหาความจริงให้ปรากฏ โดยแยกการสอบสวน ฟ้องร้อง และการพิจารณาพิพากษาออกจากกัน จำเลยจึงอยู่ในฐานะ “ประธานแห่งคดี”¹

การดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยาน เป็นกระบวนการค้นหาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ซึ่งหลักการในการสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของ ไทย มีหลักว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย” (มาตรา 172 วรรค1) ซึ่งถือเป็นหลักทั่วไปในการสืบพยานในคดีอาญาทุกประเภท เพื่อเป็นการ คุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้จำเลยได้ทราบข้อเท็จจริงและ รายละเอียดต่างๆ ในการพิจารณา เพื่อเตรียมหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดี และการสืบพยานที่

¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2555), น. 57.

ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยนั้น เป็นสิทธิของจำเลยที่ได้รับการเผชิญหน้ากับพยานบุคคลที่มาเบิกความยืนยันการกระทำผิดของตน เพื่อให้พยานไม่กล้าเบิกความปรักปรำจำเลยได้²

แต่หลักการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลยนั้น แม้จะถือเป็นหลักทั่วไปของการสืบพยานก็ตาม แต่มิใช่บทบังคับว่าศาลต้องพิจารณาต่อหน้าจำเลยเสมอไป ซึ่งเห็นได้จากบทบัญญัติ มาตรา 172 วรรค 1 ตอนท้ายที่ว่า “เว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติเป็นอย่างอื่น” ดังนั้นการสืบพยานลับหลังจำเลยนั้นจะกระทำได้อีกเมื่อ มีกฎหมายบัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้เท่านั้น

กรณีที่ศาลอนุญาตให้มีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาได้นั้น ส่วนเป็นประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ซึ่งมีใช่เรื่องอันเกี่ยวกับเนื้อหาแห่งคดี หรือในกรณีที่จำเลยหลบหนี ไม่สามารถนำตัวจำเลยมาเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีได้ ศาลก็จำเป็นต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราวเมื่อจับตัวจำเลยมาได้ภายในอายุความ จึงยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่อีกครั้ง

แต่ในปัจจุบัน ได้มีคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นสู่การพิจารณาของศาลจำนวนมาก และมีความแตกต่างจากการกระทำผิดอาญาทั่วไป คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เปลี่ยนแปลงไปสู่อาชญากรรมที่มีการจัดตั้งในลักษณะที่เป็นองค์กร มีการดำเนินการด้วยวิธีการที่สลับซับซ้อน โดยผู้กระทำความผิดอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และข้อจำกัดของกฎหมายที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งอาชญากรรมประเภทนี้ ย่อมมีผู้เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดหลายคน เช่น กลุ่มผู้เสพ ผู้ค้ารายใหญ่ ผู้ค้ารายย่อย ผู้ผลิต ผู้รับจ้างลำเลียง เป็นต้น จึงมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวน วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น การอุทธรณ์ฎีกา และอายุความ รวมทั้งการบังคับชำระค่าปรับตามคำพิพากษา เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาและบังคับโทษคดียาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ³ ซึ่งมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป ซึ่งจะใช้เฉพาะกับคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และสามารถนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญามาใช้บังคับได้โดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดกับพระราชบัญญัตินี้เท่านั้น

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 12 ได้สร้างหลักเกณฑ์การพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย ขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากหลักเดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ มาตรา 12 บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งจำเลยมีทนายความ ถ้าปรากฏว่าจำเลยจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี และมีความจำเป็นเพื่อให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรก็ให้ศาลมี

² ธานี สิงหนาท, พยานหลักฐานคดีแพ่งคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2548), น. 296.

³ คู่มือเหตุ ท้ายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550

อำนาจสืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลย แต่ต้องให้ออกาสทนายความของจำเลยที่จะถามค้าน และนำสืบหักล้างพยานหลักฐานนั้นได้”⁴

ด้วยเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ. 2550 มุ่งเน้นการเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ เพื่อเป็นการกำจัดขบวนการค้ายาเสพติดให้หมดสิ้นไป พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ. 2550 จึงได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานมากมายเพื่อการแสวงหาพยานหลักฐานมาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด และเมื่อคดีขึ้นสู่ศาลอยู่ในระหว่างการพิจารณา ต่อมาจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล ศาลจึงพิจารณาตัดสินหลังจำเลยได้

สำหรับประเด็นที่ผู้เขียนทำการศึกษานี้ พบว่าในกรณีที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเกิดขึ้น แต่เนื่องจากผู้ต้องหาหลบหนีไปในชั้นก่อนฟ้องคดี ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้ เนื่องจากไม่มีตัวจำเลย หรือในกรณีที่ภายหลังฟ้องคดีต่อศาลแล้ว จำเลยได้หลบหนีไปในระหว่างพิจารณาคดี ทำให้ศาลไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ เนื่องจากไม่มีตัวจำเลย ซึ่ง“ในการกระทำความผิดตามกฎหมาย ผู้กระทำความผิดต้องมีความรับผิดชอบในทางกฎหมาย (Legal Accountability) ที่เหมาะสม หากมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ผู้กระทำความผิดโดยหลักการต้องมีความรับผิดชอบทางอาญา (Criminal Liability) และจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย”⁵ ยกตัวอย่างเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรณี ดร.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งหลบหนีคดีอยู่ต่างประเทศ ไม่สามารถนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เป็นเหตุให้ศาลจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราว

จากกรณีดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ในกรณีไม่มีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย การดำเนินกระบวนการยุติธรรมจึงไม่อาจดำเนินการต่อไปได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญอย่างมากที่ต้องทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและเกิดศรัทธากับสมาชิกในสังคม ว่าสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ และต้องคุ้มครองผู้บริโภค ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รัฐจึงได้บัญญัติกฎหมายต่างๆ เพื่อให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างกว้างขวาง เช่น การอำพราง การล่อซื้อ การส่งมอบภายใต้การควบคุม พยานหลักฐานที่ได้จากการกระทำดังกล่าว สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ สำหรับประเด็นที่ศึกษา ผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดกำหนดอัตราโทษค่อนข้างสูง และมีอายุความถึง 30 ปี ถ้าจำเลยหลบหนีศาลสามารถใช้ดุลพินิจสืบพยานได้เฉพาะพยานหลักฐานที่ยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง เท่านั้น

⁴ มาตรา 12. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ. 2550.

⁵ คณิต ณ นคร, ประชาธิปไตยกับการตั้งรับเชิงทางสังคม, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2556), น. 367.

ซึ่งท้ายที่สุดศาลก็ต้องจำหน่ายคดีชั่วคราว รอจนกว่าจะจับตัวจำเลยได้แล้วจึงยกคดีนั้นขึ้นพิจารณาใหม่ อาจต้องใช้เวลาหลายปีจึงจะจับตัวจำเลยมาดำเนินคดีได้ หรือคดีอาจขาดอายุความก่อนที่จะจับตัวจำเลยได้ หรือแม้ต่อมาเมื่อจับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาได้ และมีการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล หรือศาลเปิดการพิจารณาและสืบพยาน ก็อาจทำให้พยานบุคคลที่จะนำมาสืบนั้นเบิกความคลาดเคลื่อนกับคำให้การชั้นสอบสวน หรือมีข้อพิรุธสงสัย ด้วยเหตุผลเวลาที่ล่วงเลยไป จนอาจทำให้ศาลพิพากษายกฟ้องได้ เนื่องจากโจทก์มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยปราศจากข้อสงสัย

แม้การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย ตามประเด็นที่ผู้เขียนศึกษา มีผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานและสิทธิการอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดีทุกชั้นตอน แต่จะถือได้หรือไม่ว่า การที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีนั้น ถือเป็นภาระสิทธิในการต่อสู้คดีหรือปฏิเสธความยุติธรรม แต่อย่างน้อยก็สามารถทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินต่อไปได้ แม้ไม่มีตัวจำเลยในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและศรัทธากับสมาชิกในสังคมว่าสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและคุ้มครองผู้บริโภคไว้ได้

ดังนั้น การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม ในกรณีจำเลยหลบหนี ที่ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้เฉพาะพยานที่ยากแก่การนำมาสืบในภายหลังนั้น ควรจะมีการเพิ่มอำนาจในการใช้ดุลพินิจได้ หรือกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองจำเลยในกรณีที่จำเลยไม่ได้มีเจตนาหลบหนี แต่ไม่สามารถเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมได้ อย่างไรก็ตามจึงเป็นการอำนวยความสะดวก ไม่กระทบสิทธิของจำเลยมากเกินไป และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด เรื่องการสืบพยานต่อหน้าจำเลยในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรมคดีของประเทศไทย และการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรม พ.ศ. 2550 ในการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

โดยเนื้อหาสาระของการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรมมีผลกระทบต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ซึ่งอย่างน้อยต้องได้รับการพิจารณา

โดยเปิดเผย สิทธิในการทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ สิทธิในการเสนอ
พยานหลักฐานของตนและการได้รับทราบเหตุผลในการวินิจฉัยคำพิพากษาหรือคำสั่ง เมื่อมีการ
พิจารณาสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา
คดีอาชญากรรม พ.ศ. 2550 อันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการ ควรคำนึงถึงความเสี่ยง
ที่จำเลยอาจได้รับ เนื่องจากไม่มีส่วนรู้เห็นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งหลายในศาล เพราะ
เป็นกระบวนการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ดังนั้นการแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อให้
จำเลยในคดีอาชญากรรมได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติ
พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรม พ.ศ. 2550 โดยให้อำนาจศาลสามารถพิจารณาพิพากษาคดี
ได้โดยที่ไม่มีตัวจำเลย ในกรณีที่จำเลยจงใจหลบหนี และเพิ่มบทบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิของ
จำเลย โดยสามารถยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ถ้ามีเหตุอันสมควรเชื่อว่าจำเลยไม่ได้จงใจหลบหนี

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ เป็นการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษา
จากตำรากฎหมาย ตำบทยกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสาร บทความ หนังสือ วารสาร
วิทยานิพนธ์ และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เปรียบเทียบกับ
กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศสหรัฐอเมริกา จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษามา
วิเคราะห์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรม
พ.ศ. 2550

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยในเรื่องการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม มุ่งศึกษา
แนวคิด กระบวนการในการพิจารณาคดีอาชญากรรม ในกรณีจำเลยหลบหนี และการพิจารณาคดีโดย
ไม่มีตัวจำเลยในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และนำไปสู่
ประเด็นการพิจารณาปรับปรุง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรม พ.ศ. 2550 ของไทย ซึ่งอาจ
มีช่องว่างหรือปัญหา ให้มีความสมบูรณ์ เกิดความเป็นธรรม และไม่กระทบสิทธิของจำเลยมาก
เกินไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดีที่มีโทษทางอาญา
2. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญาของประเทศไทย และการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาของ พ.ศ. 2550 ในการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับการสืบพยานในกระบวนการยุติธรรม

มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วย่อมได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและชื่อเสียง ซึ่งเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์และไม่มีใครพรากไปจากตัวมนุษย์ได้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีที่มีโทษทางอาญาจึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้ได้รับการปฏิบัติจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐและจากกระบวนการยุติธรรมอันเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวนั้น โดยองค์การสหประชาชาติได้วางบรรทัดฐานในการให้ความคุ้มครองต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยให้พ้นจากการถูกทรมาน การจับตามอำเภอใจ การให้มีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จากความรับผิดชอบทางอาญาเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลเหล่านี้ไม่ให้ถูกปฏิบัติอย่างผู้กระทำผิด รัฐไม่อาจลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยปราศจากการพิจารณาคดีอย่างถ่องแท้ และด้วยความชอบธรรม ซึ่งถือเป็นไปตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญาในหลักการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงวางหลักว่าคดีอาญาเป็นเรื่องการกระทำที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ประเด็นในคดีอาญามีอยู่ประการเดียว คือจำเลยมีความผิด หรือบริสุทธิ์ซึ่งเป็นประเด็นตายตัวไม่มีทางเป็นอื่นไปได้

2.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

2.1.1 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมที่สำคัญมากที่สุดอันหนึ่ง ดังนั้น รูปแบบของการดำเนินคดีอาญาจึงสัมพันธ์กับแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อย¹ แต่เนื่องจากประเทศต่างๆ ในโลกมีประวัติความเป็นมาของชนในชาติที่แตกต่างกันไป

¹ ชีสุทธิ พันธุ์ฤทธิ์, การรับฟังพยานหลักฐานคดีอาญา, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2551), น. 19.

² คณิต ณ นคร, “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน,”

ความผูกพันของสมาชิกของสังคมประเทศต่างๆ จึงผิดแผกแตกต่างกันไปด้วย ข้อนี้จึงส่งผลโดยตรงต่อแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมนั่นเอง³

แนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศตะวันตกนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 2 แนว ดังนี้⁴

1) แนวความคิดที่ประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหน้าที่ของประชาชนโดยตรง เพราะถือว่าประชาชนมีหน้าที่ร่วมกันเพื่อรักษากฎหมาย ประเทศที่เป็นต้นกำเนิดของแนวความคิดนี้คือ ประเทศอังกฤษ ซึ่งให้สิทธิแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางในการฟ้องคดีอาญา โดยมีหลักการว่า “ใครๆ ก็สามารถฟ้องคดีอาญา”⁵ แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดซึ่งเกิดจากการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพของประชาชนในรัฐต่างๆ ส่งผลให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ของประชาชนกับรัฐขึ้นในลักษณะที่ประชาชนไม่ไว้วางใจอำนาจรัฐ ซึ่งรูปแบบในรัฐที่ประชาชนไม่ไว้วางใจในอำนาจรัฐนี้ ความคิดของประชาชนในเรื่องเสรีภาพจะสูงมาก จนมีแนวโน้มไปในทางปฏิเสธอำนาจรัฐ ซึ่งในประเทศอังกฤษนั้น ได้มีการสถาปนาอำนาจรัฐสภาขึ้นมาคานอำนาจกษัตริย์ จนในที่สุดอำนาจรัฐสภาในฐานะที่เป็นผู้แทนของประชาชนได้รับการยอมรับว่าเป็นอำนาจสูงสุด⁶ และเมื่อครั้งที่ประเทศอังกฤษจะสถาปนาระบบตำรวจขึ้นให้ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในรัฐนั้น ก็ได้รับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากประชาชน โดยในทางทฤษฎีถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองทุกคนที่จะต้องผลัดเปลี่ยนกัน ในการปฏิบัติงานนี้จนกระทั่งปี ค.ศ. 1829 Sir Robert ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย (Home Secretary) ได้ผลักดันพระราชบัญญัติตำรวจ นครบาลออกใช้เป็นผลสำเร็จ แม้รัฐสภาจะได้พยายามคัดค้านอย่างเต็มที่ก็ตาม⁷ ซึ่งการต่อต้านนี้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกในส่วนลึกของคนอังกฤษต่ออำนาจรัฐนั่นเอง⁸

วารสารอัยการ, ฉบับที่ 19, ปีที่ 19, น. 11 (มกราคม 2539).

³ เพิ่งอ้าง, น. 10.

⁴ เพิ่งอ้าง, น. 10-11.

⁵ กุลพล พลวัน. “ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการกับผู้เสียหายในคดีอาญา,”

อัยการนิเทศ, เล่มที่ 53, ฉบับที่ 1, น. 68 - 69 (2534).

⁶ สัจจิรา วุฒิสถียรและคณะ, ประวัติศาสตร์โลก, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2519), น. 257 - 309.

⁷ อัญชัญศิริ บรรณานุกรมย์ และศิลปะอรัญญา ชูเวช, “ภาระและหน้าที่ของ DIRECTOR OF PUBLIC PROSECUTIONS,” วารสารอัยการ, ปีที่ 3, น. 39-41 (กุมภาพันธ์ 2523).

⁸ คณิต ฌ นคร, เพิ่งอ้าง, น. 11.

2) แนวความคิดที่รัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นความรับผิดชอบของรัฐ โดยเฉพาะ รัฐมีหน้าที่ในการสืบสวนจับกุม และให้พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจในการฟ้องคดีต่อศาล

“พนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมที่มีความเป็นอิสระจากการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ขณะนี้มีบุคคลตกเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานมั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป หลายสิบคนที่ยังไม่ได้ฟ้อง ดังนั้น หากพนักงานอัยการมีความเข้าใจในปัญหาของประเทศชาติ พนักงานอัยการก็สามารถแสดงบทบาทเสริมสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้แก่คนในชาติได้ โดยกระทำตามแบบอย่างที่ท่านอาจารย์ประเทือง กิริติบุตร ได้กระทำมาแล้วได้” บทความนี้เขียนโดยท่านอาจารย์ คณิต ฦ นคร ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ดุลพินิจของอัยการในการสั่งฟ้องคดีได้ทุกประเภทเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยตามเจตนารมณ์ของท่านผู้เขียน

ส่วนเอกชนไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาต่อศาล แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดของประเทศในภาคพื้นยุโรป (ยกเว้นประเทศอังกฤษ) คือ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศที่ได้รับอิทธิพลระบบกฎหมายจากประเทศฝรั่งเศส เช่น ประเทศเยอรมนี ประเทศอิตาลี ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น¹⁰ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาในประเทศแถบภาคพื้นยุโรปอย่างไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าต่อมาภายหลังประเทศในภาคพื้นยุโรปจะได้เปลี่ยน โฉมรูปแบบการปกครองจากระบบที่กษัตริย์มีอำนาจสิทธิขาดมาแต่เดิมกลายมาเป็นระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือเปลี่ยนรูปรัฐ

⁹ คณิต ฦ นคร, “อัยการกับปัญหาความขัดแย้งในชาติ,” ลงพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ มติชนสุดสัปดาห์ ประจำวันที่ 5-11 มิถุนายน 2552 และฉบับประจำวันที่ 12-18 มิถุนายน 2552 และต่อมาลงพิมพ์ในหนังสือ ประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม, น. 145-152.

อนึ่ง เมื่อครั้งเกิดความไม่สงบในประเทศเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 คดีเกี่ยวกับการชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีผู้ถูกจับเป็นจำนวนพันๆ คน ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการในชั้นพนักงานสอบสวนของฝ่ายตำรวจอยู่ ครั้นเมื่อสำนักงานสอบสวนเข้าสู่การพิจารณาของพนักงานอัยการ อธิบดีกรมอัยการในขณะนั้นคือ นายประเทือง กิริติบุตร ได้สั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่ถูกจับทั้งหมด การกระทำของอธิบดีกรมอัยการจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความปรองดองในชาติ เพราะต่อมาเมื่อถึงสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ได้มีการออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้ผู้ที่หลบหนีเข้าป่าทั้งหมด จนในที่สุดถึงสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก็ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 จนสามารถยุติความขัดแย้งในชาติลงได้อย่างสิ้นเชิง นี่คือการที่พนักงานอัยการช่วยแก้ปัญหของชาติ

¹⁰ กุลพล พลวัน, เพิ่งอ้าง, น. 68.

จากราชอาณาจักร (Kingdom) มาเป็นสาธารณรัฐ (Federal State) ก็ตาม แต่นั่นก็เป็นเพียงการเปลี่ยนผู้ถืออำนาจเท่านั้น ในเนื้อหายังคงยอมรับอำนาจรัฐหรืออำนาจของส่วนกลางอยู่เช่นเดิมอย่างไม่เปลี่ยนแปลง¹¹

2.1.2 สิทธิในการดำเนินคดีอาญา

สมัยโบราณนั้นกฎหมายอาญาปะปนอยู่กับกฎหมายแพ่ง โดยเฉพาะเรื่องของละเมิด ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้นเป็นผลทำให้กฎหมายอาญาแยกตัวออกจากกฎหมายแพ่งอย่างชัดเจน กล่าวได้ว่า เมื่อมนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่ชอบอยู่อย่างโดดเดี่ยวจึงต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือเป็นเผ่าแล้วค่อยๆ ขยายตัวเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น เริ่มรู้จักทำการเพาะปลูกตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นที่ และมีการอพยพไปหาที่พักอาศัยซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์กว่า และเมื่อขนาดของสังคมเริ่มขยายตัวใหญ่ขึ้น จึงจำเป็นต้องมีหัวหน้ากลุ่มทำหน้าที่ในการควบคุมสมาชิกในกลุ่มของตนโดยอาศัยประเพณีและความเชื่อทางศาสนาของสมาชิกในชุมชนของตนมาประกอบการสร้างกฎเกณฑ์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เมื่อมีการรุกรานหรือการทำร้ายก็จะตอบแทน โฉนดการแก้แค้นส่วนตัวต่อผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำอันมิชอบของผู้อื่นมีอำนาจที่จะแก้แค้น โดยกระทำให้บุคคลผู้กระทำความผิดได้รับความเสียหายเป็นการตอบแทนอย่างเดียวกับที่ตนได้รับ ซึ่งชาวยุโรปเรียกว่า “กฎหมายตาลิโอ” (Lex Talionis) อันเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงการแก้แค้นตอบแทนกันที่มีลักษณะเป็น “ตาต่อตาฟันต่อฟัน” ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้หลาบจำและเป็นเยี่ยงอย่างแก่สมาชิกคนอื่นในกลุ่ม และยังเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในขั้นนี้จารีตประเพณีจึงได้กำหนดถึงกรณีละเมิดต่างๆ ซึ่งในกรณีเช่นนั้นผู้ถูกละเมิดได้รับความเสียหายอาจเข้าทำการแก้แค้นตอบแทนได้โดยตนไม่ต้องเกรงว่าจะได้รับการแก้แค้นจากผู้ละเมิดจากการกระทำของตนอีก¹² แต่ผู้เสียหายก็อาจจะสละไม่ทำการแก้แค้นโดยเรียกค่าทำขวัญจากผู้ทำความผิดแทน

ต่อมาเมื่อสังคมมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น จึงมีการกำหนดมิให้มีการแก้แค้นระหว่างกันเอง หรือระหว่างครอบครัวต่อครอบครัว จึงมีข้อบังคับมิให้ผู้เสียหายทำการแก้แค้นทดแทน และมีการกำหนดค่าทำขวัญกันขึ้นในลักษณะคล้ายเงินค่าปรับในปัจจุบัน แต่แตกต่างกันที่เงินค่าทำขวัญนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความหนักเบาของการกระทำความผิด ประกอบกับฐานะของผู้เสียหาย

¹¹ คณิต ฌ นคร, “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน,” วารสารอัยการ, ฉบับที่ 19, ปีที่ 19, น. 11(มกราคม 2539).

¹² ชาญวิทย์ เกษตรศิริและ วิภลย์ พงศ์พนิตานนท์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2526), น. 72.

เป็นเกณฑ์¹³ จึงทำให้รัฐเข้ามามีบทบาทเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายต้องมาแจ้งต่อรัฐ และรัฐจะคอยให้ความช่วยเหลือให้ผู้เสียหายได้รับเงินค่าทำขวัญตามที่ตนมีสิทธิจะได้รับตามกฎหมาย เหตุผลที่รัฐเข้าแทรกแซงก็เพื่อประสงค์ให้ผู้ถูกละเมิดได้รับค่าทำขวัญตามสมควร¹⁴ ซึ่งจากการแทรกแซงของรัฐนี้ทำให้เงินค่าทำขวัญบางส่วนตกเป็นของรัฐ ซึ่งเงินในส่วนนี้ถือเป็นค่าทำเนียมที่รัฐเข้ามาดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ แต่ค่าทำขวัญเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการปราบปรามการกระทำความผิดได้ ซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อชุมชนประกอบด้วย เพราะการกระทำความผิดนั้นไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อตัวผู้เสียหายโดยตรง แต่ยังส่งผลกระทบต่อชุมชน จึงมีการกำหนดวิธีการลงโทษทางร่างกายเพิ่มขึ้นจากเงินค่าทำขวัญ¹⁵

ในที่สุดเมื่อรัฐเข้ามามีบทบาทและมีความเข้มแข็งมั่นคงมากแล้ว จึงได้มีการกำหนดบทลงโทษไม่เพียงแต่สำหรับผู้กระทำผิดซึ่งมุ่งร้ายต่อรัฐ เช่น กบฏ การคบคิดประทุษร้ายต่ออาณาจักร ฯลฯ เท่านั้น แต่หากยังวางบทบัญญัติลงโทษสำหรับการกระทำความผิดที่มุ่งต่อผู้เสียหายอีกด้วย เช่น การฆ่าคนตาย การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกาย มาในยุคนี้อันตรายในเรื่องละเมิดถูกเพิกถอนไป¹⁶ เนื่องจากการกระทำความผิดประเภทนี้นอกจากส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยตรงแล้ว แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคมด้วย รัฐจึงเป็นผู้มีอำนาจลงโทษ ส่วนผู้เสียหายจากการกระทำความผิดคงจะมีเพียงแต่สิทธิที่จะเรียกร้องให้ทดแทนความเสียหายเท่านั้น โดยรัฐจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องในส่วนนี้

จะเห็นได้ว่าตามประวัติศาสตร์ในสมัยโบราณ การควบคุมอาชญากรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายอย่างกว้างขวางก่อนที่จะมีอำนาจรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะว่าการอาชญากรรม การยึดทรัพย์สินเงินทองเป็นการตอบแทนเป็นเรื่องที่ผู้ได้รับความเสียหายหรือบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายดูแลกันเองทั้งสิ้น¹⁷ โดยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคม เป็น

¹³ เริงธรรม ลัดพลี, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2534), น. 3.

¹⁴ จิตรลดา จุงวงศ์, แนวทางในการตรวจสอบควบคุมการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2541), น. 6.

¹⁵ กรกัญญา เอี่ยมโอภาส, การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรเอกชน, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2542), น. 5.

¹⁶ ชาญวิทย์ เกษตรศิริและ วิภลย์ พงศ์พนิตานนท์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2526), น. 73.

¹⁷ อติศักดิ์ ทั้งทองแท้, ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษากฎหมายผู้เสียหายถึงแก่ความตาย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2554), น. 14.

หน้าที่ของผู้เสียหายที่จะดำเนินการฟ้องร้อง ตลอดจนจัดหาพยานหลักฐานมาเพื่อพิสูจน์ความผิด ซึ่งภาระจะตกอยู่กับตัวผู้เสียหายเอง หลักการดำเนินคดีอาญาเช่นนี้จึงเป็นหลักการดำเนินคดีอาญา โดยผู้เสียหาย (Private Prosecution หรือ Privatklage) ที่มีมาตั้งแต่ในสมัยโบราณและเมื่อมี พัฒนาการของสังคมและรัฐ จึงทำให้เกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution หรือ Popularklage) ตามรูปแบบของประเทศอังกฤษ ที่ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้¹⁸ โดยไม่จำเป็นว่าจะจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำ ความผิดอาญาที่เกิดขึ้นหรือไม่ เพราะถือว่าการกระทำผิดอาญาเป็นเรื่องที่กระทบต่อสังคมไว้ ส่วนหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution หรือ Offizialklage) นั้นเป็นหลักการ ดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย และหลักการดำเนินคดี อาญาโดยประชาชน ทั้งนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย และเจ้าพนักงาน ของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ¹⁹ ซึ่งพนักงานอัยการนี้จะเป็นผู้รับผิดชอบในนามของรัฐ ในฐานะผู้กล่าวหาต้องดูแลการสอบสวนฟ้องร้องคดี

2.1.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution หรือ Offizialklage)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution หรือ Offizialklage) เป็นหลักการ ดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ เดิมทีเคยตั้งแต่ในอดีตการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนที่ตก เป็นผู้เสียหาย ทำให้การดำเนินคดีอาญาเดิมจึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่งจนแยกแทบไม่ออก ก่อนที่หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจะเกิดขึ้น นอกจากนี้จะมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย

(Private Prosecution หรือ Privatklage) แล้ว ยังมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดย ประชาชน (Popular Prosecution หรือ Popularklage)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution หรือ Privatklage) เป็น รูปแบบของการดำเนินคดีอาญาตั้งแต่สมัยดั้งเดิมของทุกสังคมที่รวมตัวกันเป็นรัฐ ซึ่งการชี้ขาด ตัดสินคดีความในสังคมดังกล่าวนี้ เป็นภารกิจของผู้เป็นหัวหน้าหรือผู้แทนของหัวหน้า การดำเนิน คดีอาญาดั้งเดิมจึงเป็นเรื่องของเอกชนผู้เสียหายที่จะฟ้องผู้ที่กระทำความผิดต่อตน ต่อองค์กรชี้ขาดของ รัฐ คือ ศาล การดำเนินคดีอาญาเดิมจึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่ง กล่าวคือ นอกจากผู้เสียหายจะ ฟ้องให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดต่อตนแล้ว ยังมีการเรียกร้องค่าเสียหายควบคู่กันไปด้วย การ ดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนผู้เสียหายจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้กันระหว่างเอกชนคนหนึ่งกับเอกชน

¹⁸ เห่งอ้าง, น. 15.

¹⁹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2555),

อีกคนหนึ่ง โดยมีคนกลางคือ ศาลเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด และโดยทั่วไปเป็นการดำเนินคดีที่ยังมิได้แยก ความรับผิดชอบทางอาญาและทางแพ่งออกจากกัน ทำให้มีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่ง²⁰ โดยมีแนวความคิดว่า “เอกชนทุกคนมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และควบคุม อาชญากรรมในสังคม” โดยหลักการดังกล่าวตั้งอยู่บนวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินคดีอาญาเพื่อ แก้แค้นทดแทน (Retributive Justification)²¹ ซึ่งหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายนี้ เอกชนจะมี บทบาทอย่างมากในการเป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและควบคุมอาชญากรรม ดังนั้น เมื่อ มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายที่จะดำเนินการฟ้องร้อง และหา พยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดนั้นๆ ต่อศาล แต่สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของเอกชนจะจำกัดอยู่ แต่เพียงตัวผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นเท่านั้น เอกชนอื่นซึ่งมิใช่ ผู้เสียหายโดยตรงไม่สามารถนำคดีอาญามาฟ้องร้องต่อศาลได้ อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมโบราณ ไม่ว่าจะเป็นยุโรป เอเชีย และในแอฟริกา ผู้เสียหายในที่นี้หมายรวมถึงบรรดา บุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายด้วย²²

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution หรือ Popularklage) เป็น แนวความคิดตามหลักการปัจเจกชนนิยม (Individualism) ที่ยึดถือสิทธิเสรีภาพของประชาชนว่ารัฐ จะล่วงละเมิดมิได้ เป็นหลักการดั้งเดิมของประเทศอังกฤษที่สืบเนื่องมาจากข้อกำหนดตามกฎหมาย Common Law มีที่มาจากแต่เดิมว่า “พลเมืองทุกคนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องช่วยกันธำรงรักษา กฎหมาย และระเบียบของบ้านเมือง” ดังนั้น ประเทศอังกฤษจึงถือว่าประชาชนทุกคนในสังคมเป็น ผู้เสียหาย มีหน้าที่ในการช่วยกันรักษากฎหมาย กล่าวคือ ประชาชนทุกคน ใครก็ได้สามารถเริ่ม คดีอาญา โดยเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้²³ สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของเอกชนจึงมีได้อย่าง กว้างขวาง ทั้งนี้ โดยไม่จำกัดประชาชนผู้นำคดีอาญามาฟ้องร้องต่อศาลนั้น จะเป็นผู้เสียหายโดยตรง จากการกระทำความผิดอาญานั้นหรือไม่²⁴

²⁰ คณิต ฌ นคร, “บทบาทของศาลในคดีอาญา,” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต, ปีที่ 1, น. 49 - 50(มกราคม-มิถุนายน 2544).

²¹ จิตติ เจริญจำ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2531), น. 7.

²² อิศศักดิ์ ทั้งทองแท้, เพิ่งอ้าง, น. 17.

²³ เพิ่งอ้าง, น. 17.

²⁴ สดเนติ เนติภัทรชูโชติ, “มาตรการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสั่ง คดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), น. 26.

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (public Prosecution หรือ Offizialklage) เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นภายหลังจากหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย และหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนี้สืบเนื่องมาจากแนวความคิดของพวกอรรถประโยชน์ที่จะมุ่งเน้นถึงการควบคุมสังคม คือ มีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขผู้กระทำผิด หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการปรับตัวผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปรกติสุข จำกัดความสามารถหรือจำกัดโอกาสกระทำความผิดของผู้ที่กระทำความผิดติดนิสัย และการป้องกันหรือปราบปรามผู้กระทำผิดนั้น²⁵ แนวความคิดนี้เห็นว่าการควบคุมรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของรัฐหาใช่เอกชน รัฐมีหน้าที่ต้องป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญา โดยถือหลักว่า ความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมหรือมหาชน ดังนั้น สังคมหรือมหาชนเท่านั้นจึงจะเป็นผู้เสียหาย จากหลักดังกล่าวทำให้เอกชนไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นรัฐหรือสังคมเท่านั้นที่จะเป็นผู้เสียหายได้ โดยการจัดให้มีพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินอาญา พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบสอบสวนฟ้องร้อง อันเป็นหลักเกณฑ์ของระบบอัยการที่สมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามรัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ว่าประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน แต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ด้วย²⁶

2.2 แนวความคิดในการสืบพยานต่อหน้าจำเลย

การพิจารณาคดีและสืบพยานมาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ได้วางหลักในการพิจารณาคดีไว้ว่า “การพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย” ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานและสิทธิในการถามค้านพยานฝ่ายปรปักษ์ หากการพิจารณาคดีมิได้กระทำต่อหน้าจำเลย จะส่งผลกระทบต่อการรับฟังพยานหลักฐานของศาลและเป็นการพิจารณาคดีที่มีขอบด้วยกฎหมาย ซึ่งโดยหลักปฏิบัติ ศาลไทยถือหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยอย่างเคร่งครัด เว้นแต่ที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลพิจารณาคดีลับหลังหรือพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยได้

²⁵ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, “การพิจารณาคดีของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา: ระบบพิจารณา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 10, ฉบับที่ 3, น. 446(2521).

²⁶ คณิต ฌ นคร, *เพิ่งอ้าง*, น. 61.

2.2.1 แนวความคิดและความสำคัญของการสืบพยานต่อหน้าจำเลย (right of confrontation)

ในการพิจารณาคดีอาญา หลักการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลย เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่คุ้มครองสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยาน เหตุผลสำคัญในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย

ประการแรก คือ เพื่อให้จำเลยสามารถรับทราบถึงพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้นำสืบในชั้นพิจารณาและสามารถนำสืบหักล้างได้

ประการที่สอง คือ เพื่อให้พยานที่เบิกความต่อหน้าจำเลยให้การตามความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากการเบิกความปรักปรำจำเลย และจำเลยมีสิทธิถามค้านได้²⁷ หากการพิจารณาคดีใดมิได้กระทำต่อหน้าจำเลย ซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาจถูกพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญา โดยไม่ทราบมาก่อนว่าตนถูกฟ้องร้องเป็นคดีในศาล และไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีและคัดค้านพยานหลักฐานต่างๆ²⁸ นอกจากนี้สิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยได้บัญญัติขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนบทบาทของการพิจารณาคดีในการสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่นำสืบยื่นจำเลยและถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบพยานหลักฐาน และทำให้จำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยในทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา²⁹

สิทธิในการเผชิญหน้า ถือเป็นหลักการตรวจสอบและทำลายความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลโดยผ่านกระบวนการ 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก การให้จำเลยถามค้านพยาน การที่จำเลยมีสิทธิถามค้านพยาน ทำให้จำเลยสามารถตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานและความรับรู้ของพยานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงของคดี โดยสิทธิในการถามค้านมีความสำคัญมากสำหรับความน่าเชื่อถือของ

²⁷ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 3 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2547), น. 102-103.

²⁸ กุ๊เกียรติ เมืองสง, การพิจารณาคดีสืบหลังจำเลย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2550), น. 7.

²⁹ เพ็งอ่าง, น. 8.

กระบวนการสืบหาข้อเท็จจริง จึงถือได้ว่า การถามค้านเป็นมาตรการหรือเครื่องมือทางกฎหมายที่ดีที่สุดในการค้นหาความจริง³⁰

ประการที่สอง การให้พยานเบิกความต่อหน้าศาลและจำเลย เพื่อให้ศาลและจำเลยได้สังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน ทำให้พยานไม่กล้าที่จะกลั่นแกล้งเบิกความปรักปรำจำเลยเอาตามใจชอบ

ประการที่สาม การให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความต่อศาล จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักการถามค้านเป็นวิธีการสำคัญของจำเลยในการต่อสู้คดี ซึ่งหลักการเผชิญหน้าและสิทธิถามค้านพยานเป็นหลักการสำคัญของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีระบบการพิจารณาคดีแบบระบบกล่าวหา³¹

การปฏิเสธสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานเป็นการขัดต่อหลักพื้นฐานความยุติธรรมของจำเลย สิทธิดังกล่าวของจำเลยจึงถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของจำเลย กฎหมายนานาประเทศจึงได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยาน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส (Code de Procedure penale) หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย

เมื่อการพิจารณาคดีและการสืบพยานจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ถ้าจำเลยไม่มาศาล การพิจารณาคดีจะต้องหยุดลงจนกว่าจำเลยจะมาศาล ทำให้จำเลยอาจหลบหนีไประหว่างประกันตัวเพื่อให้ศาลไม่สามารถพิจารณาคดีต่อไปได้ หลักนี้จึงจำเป็นต้องมีข้อยกเว้นโดยให้ศาลสามารถสืบพยานโดยไม่ต้องมีตัวจำเลยสำหรับจำเลยที่ไม่มาศาล โดยเจตนาหรือโดยสมัครใจได้ รวมทั้งการที่จำเลยได้กระทำการขัดขวางการพิจารณาให้ไม่สามารถดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปได้ จึงจำเป็นที่จะต้องลงโทษจำเลยโดยสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาและทำการสืบพยานลับหลังจำเลย กรณีนี้ถือว่าจำเลยได้สละสิทธิที่จะเผชิญหน้าพยาน

³⁰ เพิ่งอ้าง, น. 8.

³¹ จตุรงค์ บุรมรัตนานนท์, สิทธิพยานในคดีอาญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2544), น. 40.

2.2.2 การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย

การพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย หมายความว่า บุคคลทั่วไปหรือสาธารณชนต้องมีโอกาสเข้าฟังการสืบพยานหลักฐานได้ และรวมถึงสื่อมวลชนมีสิทธิที่จะนำการสืบพยานหลักฐานที่ดำเนินไปในศาลโดยเปิดเผยไปเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบเพื่อความโปร่งใสในการพิจารณาคดี³² การพิจารณาคดีหากศาลไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณา โดยตรงหรือโดยอ้อมต้องถือว่าไม่เป็นการพิจารณา โดยเปิดเผย³³ การพิจารณาคดีที่มีลักษณะเป็นการแสดงแทนที่จะเป็นการกระทำที่ถูกควบคุม โดยประชาชนก็ต้องกลายเป็นการครอบงำโดยประชาชน และยังส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ยิ่งหากเป็นคดีที่มีลักษณะทางการเมือง ดังนั้นหลักการสำคัญของการพิจารณาและสืบพยานโดยเปิดเผย ก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนควบคุมการทำงานของศาล ทั้งนี้ก็เพื่อให้โอกาสประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนควบคุมการทำงานของศาลในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย³⁴ และนอกจากนี้การพิจารณาโดยเปิดเผย ทำให้ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นในศาลอาจมีการถ่ายทอดหรือแพร่ออกไปยังบุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากศาลหรือคู่ความที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการพิจารณาโดยเปิดเผยนี้จึงเป็นหลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพราะเมื่อขั้นตอนทุกอย่างที่กระทำโดยศาลเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายใด ขณะเดียวกันย่อมทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นที่ยอมรับของประชาชนยิ่งกว่าที่³⁵ ศาลดำเนินการพิจารณาลับ

2.2.3 การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย (Right to confront witness)

ในคดีอาญานั้น ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีหลักสำคัญอยู่ว่า จำเลยต้องมีตัวอยู่ให้ศาลสามารถเรียกมาได้ เมื่อต้องการไม่ว่าเวลาใด³⁶ “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ต้องทำ

³² ธาณี สิงหนาท, คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแห่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 4 (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2548), น. 329.

³³ คณิต ฒ นคร, เฟิ่งอ้าง, น. 70.

³⁴ เฟิ่งอ้าง, น. 70 – 71.

³⁵ อุดม รัฐอมฤต, “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 20, ฉบับที่ 1, น. 70 (มีนาคม 2533).

³⁶ ไพจิตร ปุญญพันธ์, “การพิจารณาต่อหน้าจำเลย,” บทบัญญัติ, เล่ม 24, ตอน 4,

โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย” ปรากฏตามมาตรา 172 วรรคหนึ่ง สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการ เจริญหน้ากันพยานนั้น ถือเป็นสิทธิที่สำคัญ³⁷ เนื่องจากการทำตัวจำเลยได้เห็นพยาน และได้ร่วมฟัง การนำสืบพยานและใช้สิทธิในการถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ทำให้การเป็นประจักษ์แก่คน ทำให้หลักประกันที่ว่า พยานบุคคลจะได้รับความกดดันเพื่อจะได้เบิกความตามความเป็นจริง เนื่องจากการที่ถูกฝ่ายจำเลยถามค้านในระหว่างการพิจารณาและในขณะที่เดียวกันการที่คู่ความได้มา เจริญหน้ากันทำให้ศาลสามารถแสวงหาความจริงได้ กรณีเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดของการ ค้นหากความจริง³⁸ เพราะเชื่อว่าสิทธิในการถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามนี้เป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่ความ จริง³⁹ ดังนั้นการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยหรือสิทธิในการที่ได้เจริญหน้ากับพยาน ถือเป็นสิ่งที่ สำคัญเพื่อเป็นหลักประกันว่าพยานที่เบิกความเป็นประจักษ์ต่อตัวจำเลยต้องมาปรากฏตัวและต้อง แสดงข้อเท็จจริงในศาล และเป็นการทำเลยมีสิทธิอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีในทุกชั้นตอน⁴⁰

2.3 หลักฟังความทุกฝ่าย (audiatur et altera pars)

หลักฟังความทุกฝ่าย หมายความว่า จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อ กล่าวหาได้ในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกยกฐานะเป็นประธานในคดี ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิต่างๆ ในอันที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะได้ รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาได้⁴¹ ดังจะ เห็นได้จากบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคหนึ่ง ความว่า “เมื่อ ผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้า พนักงานสอบสวนผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดา มารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่ เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้ง

น. 747(ตุลาคม 2509).

³⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2542), น. 288.

³⁸ ผู้เกียรติ เมืองสง, เพ็ญอ้าง, น. 19.

³⁹ เพ็ญอ้าง, น. 19.

⁴⁰ เพ็ญอ้าง, น. 19.

⁴¹ คณิต ฌ นคร, เพ็ญอ้าง, น. 189.

ข้อหาให้ทราบ” และมาตรา 134 วรรคสี่ ความว่า “พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้”

จึงเห็นได้ว่า การที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสได้รับทราบข้อกล่าวหา เพื่อที่เขาจะได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง ก็เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย และเป็นหลักประกันที่สำคัญของผู้ถูกกล่าวหา⁴² ดังนั้น จากหลักฟังความทุกฝ่ายจึงต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก่อนฟ้องเสมอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” กล่าวคือ ต้องได้มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาตามมาตรา 134 เสียก่อน พนักงานอัยการจึงจะฟ้องคดีได้ โดยในการสอบสวนนี้จะต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ เพื่อที่ผู้ต้องหาจะได้แก้ข้อหาได้ถูกต้อง เนื้อหาสำคัญของมาตรา 120 อยู่ที่การสอบสวนผู้ต้องหา แม้ว่าตามกฎหมายผู้ต้องหาไม่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ แต่หากผู้ต้องหาเต็มใจให้การแล้วก็จะช่วยขจัดความผิดพลาดของการสอบสวนได้⁴³

นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย” บทบัญญัติดังกล่าว ก็มีส่วนสัมพันธ์กับหลักฟังความทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำว่า “ทำต่อหน้าจำเลย” หมายถึง ในการพิจารณาจำเลยมีสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี และเป็นสิทธิในทางกระทำ (actives Recht หรือ active right) ที่สำคัญในการเป็นหลักประกันเพื่อต่อสู้คดี⁴⁴ ซึ่งสิทธิในทางการกระทำนี้แยกออกได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี ประการที่สอง สิทธิที่จะมีทนายช่วยเหลือในคดี ประการที่สาม สิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา โดยเฉพาะสิทธิในประการแรกกับสิทธิประการที่สาม เป็นสิทธิที่มีส่วนสัมพันธ์กับหลักฟังความทุกฝ่ายตามนัยมาตรา 134 มาตรา 172⁴⁵

⁴² เพิ่งอ้าง, น. 189.

⁴³ เพิ่งอ้าง, น. 193 – 196.

⁴⁴ เพิ่งอ้าง, น. 66.

⁴⁵ เพิ่งอ้าง, น. 137.

2.4 การพิสูจน์ให้เห็นถึงมูลคดี (Prima Facie Case)

การพิสูจน์ในระดับนี้ หมายถึงการพิสูจน์ให้เห็นว่า คดีมีมูลมีประเด็นที่น่าเชื่อได้ว่า มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ตามที่ได้มีการฟ้องร้องพ้องที่ศาลจะพิจารณาค้นหาความจริงต่อไปได้ในคดีอาญาระดับการพิสูจน์ให้เห็นถึงมูลคดีที่เห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ ขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องของศาล ตามมาตรา 2(12) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้ให้คำนิยามไว้ว่า หมายถึง “กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหา” โดยในการดำเนินการไต่สวนนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของศาลโดยศาลมีอิสระอย่างเต็มที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานมาเพื่อพิสูจน์ให้ได้ว่าคดีมีมูลหรือไม่⁴⁶ และเป็นการไต่สวนระหว่างศาลกับโจทก์โดยแท้ จำเลยยังไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นจำเลยจึงไม่เป็นผู้เกี่ยวข้องในคดีไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาที่นอกเหนือจากที่กฎหมายระบุไว้⁴⁷ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องทั้งคดีที่โจทก์ซึ่งเป็นราษฎรฟ้องร้อง และในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องร้องคดีเอง แต่อย่างไรก็ดีในคดีราษฎรเป็นโจทก์นั้น ศาลต้องดำเนินการไต่สวนมูลฟ้อง ก่อนจะประทับฟ้องสำหรับคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์โดยปกติแล้วจะไม่มีมีการไต่สวนมูลฟ้องอีก เพราะถือว่าเป็นกรณีที่ได้มีการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาแล้ว ในการดำเนินในขั้นนี้ ศาลต้องวินิจฉัยให้ได้ว่ามีมูล (Prima Facie) ที่เป็นความผิด ถ้าคดีไม่มีมูล ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องโดยในการวินิจฉัยนั้น ศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่โจทก์ได้นำเสนอเข้ามาสู่ศาลก่อนว่าพยานหลักฐานนั้นมีมูลพอที่จะทำให้ศาลเชื่อในเบื้องต้นได้หรือไม่ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหากโจทก์ไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบให้ศาลเห็นดังนั้นได้ ศาลก็มีอำนาจพิพากษายกฟ้องได้เช่นกัน

2.4.1 การพิสูจน์ให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของพยาน (Preponderance of Evidence)

การพิสูจน์ให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของพยานนี้จะใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเป็นส่วนใหญ่ โดยสำหรับโจทก์หรือจำเลยซึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นมาก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ถึงระดับที่ทำให้ศาลเห็นว่า พยานหลักฐานที่ตนนำเข้าสู่สืบสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตนนั้นมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานมากกว่าของอีกฝ่ายหนึ่ง (preponderance of Probability)

⁴⁶ เพิ่งอ้าง, น. 271 – 272.

⁴⁷ เพิ่งอ้าง, น. 273.

สำหรับในคดีอาญามีการนำเอาการพิสูจน์ในระดับนี้เข้าไปใช้ในการที่จำเลยต้องนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร กล่าวคือ การพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานของจำเลยในคดีอาญาอยู่ในระดับเดียวกับคดีแพ่ง โดยต้องแสดงให้เห็นว่า พยานของจำเลยมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานหลักฐานของโจทก์ อันทำให้ศาลเกิดความสงสัยว่าไม่น่าจะมีข้อเท็จจริงที่กฎหมายได้สันนิษฐานไว้เกิดขึ้น และยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยโดยปล่อยตัวจำเลยไปในที่สุด⁴⁸

2.4.2 การพิสูจน์ให้เห็นว่าพยานหลักฐานนั้นมีความน่าเชื่อถืออย่างชัดเจน (Clear and Convincing Evidence)

การพิสูจน์ในระดับนี้เป็นการพิสูจน์ในระดับที่สูงกว่าระดับการพิสูจน์ให้เห็นว่าพยานหลักฐานของตนมีความน่าเชื่อถือมากกว่าของอีกฝ่ายหนึ่ง (Preponderance of Probability) กล่าวคือ การพิสูจน์ในระดับนี้ให้เห็นว่า พยานหลักฐานนั้นมีความน่าเชื่อถืออย่างชัดเจนว่า เป็นไปตามที่ได้กล่าวอ้าง หรือยกข้อต่อสู้ แต่ไม่ต้องถึงขนาดต้องทำให้เชื่อถือโดยปราศจากข้อสงสัย (Beyond Reasonable Doubt) ในคดีอาญาการพิสูจน์ในระดับเช่นนี้ เช่น การนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์หักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ว่า ตนเองมิได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหา หรือการนำพยานหลักฐานเข้าสู้เพื่อให้ศาลเห็นว่า มีเหตุอันควรยกเว้นโทษ เช่น อ้างฐานที่อยู่ อ้างเหตุป้องกันซึ่งจำเลยต้องนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ให้เห็นว่าพยานหลักฐานของตนมีความเชื่อถือ และมีความชัดเจนพอที่จะทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีข้อเท็จจริงตามที่ตนได้โต้แย้งเกิดขึ้นจริง หรือคดีที่เป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาบางประเภท เช่น การขอคืนของกลางที่ใช้ระดับการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถืออย่างชัดเจน (Clear and Convincing Evidence)⁴⁹ เช่นกัน

2.4.3 การพิสูจน์ให้ได้ความชัดเจนโดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Prove Beyond Reasonable Doubt)

ในการพิพากษาว่า บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดอาญานั้น ผู้ทำหน้าที่ค้นหาความจริงต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ได้ถึงระดับมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญานี้หนักกว่าในคดีแพ่ง โดยต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้

⁴⁸ โสภณ รัตนกร, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2542), น. 430.

⁴⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2536), น. 68.

กระทำความผิดซึ่งเรียกหลักดังกล่าวว่า Beyond Reasonable Doubt โดยในคดีอาญาหากมีข้อสงสัยเกิดขึ้นต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (In Dubio Pro Reo) และถือว่าเป็นหลักสากลที่มีการยอมรับกันโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law หรือ Common Law โดยมีการยอมรับไปบัญญัติไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม

2.5.1 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมของจำเลย

1. กฎหมายได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน⁵⁰
2. การจับและคุมขังจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล⁵¹
3. บุคคลจะต้องรับโทษทางอาญาเมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด การควบคุมหรือคุมขังทำได้เท่าที่จำเป็น⁵²

2.5.2 บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับสิทธิของจำเลย

(1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องเป็นธรรม แต่งทนายแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกา ปริญญาทนายความหรือผู้ที่จะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนา ถ่ายรูปสิ่งนั้น ตรวจสอบสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง โดยเสียค่าธรรมเนียม ตรวจสอบหรือคัดสำเนาทำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนและทนายความของจำเลยมีสิทธิเช่นเดียวกัน⁵³

⁵⁰ มาตรา 27. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

⁵¹ มาตรา 28. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

⁵² มาตรา 29. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

⁵³ มาตรา 8. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

- (2) มีสิทธิที่จะขอโอนคดี หรือคัดค้านการขอโอนคดีของ โจทก์⁵⁴
- (3) สิทธิที่จะร้องเรียกผู้พิพากษา⁵⁵
- (4) สิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำ⁵⁶
- (5) สิทธิที่จะไม่ยอมไปพบเจ้าพนักงานหรือศาล ถ้าไม่มีหมายเรียก⁵⁷
- (6) สิทธิที่จะคัดค้านการถอนฟ้องของ โจทก์⁵⁸
- (7) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาของศาลโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลย⁵⁹ เว้นแต่จะพิจารณาลับหลังจำเลย⁶⁰ ซึ่งมาตรานี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อ ผ่อนปรนการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย เพื่อให้เกิดความคล่องตัว สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในขณะนั้น
- (8) สิทธิที่จะได้รับทราบคำฟ้องและคำอธิบายจากศาล⁶¹
- (9) สิทธิที่จะแถลงเปิดคดีเมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว นำพยานหลักฐานมาสู้⁶²
- (10) สิทธิที่จะอยู่ในห้องพิจารณา แม้ศาลจะพิจารณาเป็นการลับ⁶³ และมีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาฟังพยานอื่นเบิกความ โดยศาลไม่มีอำนาจสั่งให้ออกไปอยู่นอกห้องพิจารณา⁶⁴
- (11) สิทธิที่จะอุทธรณ์ ฎีกา คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่ง
- (12) สิทธิที่จะขอไปฟังการเดินเผชิญสู้พยานหรือส่งประเด็นไปศาลอื่น⁶⁵
- (13) สิทธิที่จะอ้างตนเองเป็นพยานได้⁶⁶ และสิทธิที่จะไม่ยอมให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน⁶⁷

⁵⁴ มาตรา 23. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁵⁵ มาตรา 27. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁵⁶ มาตรา 36. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁵⁷ มาตรา 52. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁵⁸ มาตรา 35. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁵⁹ มาตรา 172. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶⁰ มาตรา 172 ทวิ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶¹ มาตรา 172. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶² มาตรา 174. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶³ มาตรา 178(2). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶⁴ มาตรา 236. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶⁵ มาตรา 230. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

(14) สิทธิที่จะได้รับฟ้องการอ่านคำเบิกความพยานของศาลไม่ว่าในชั้นใด ส่วนมูลฟ้องหรือพิจารณา⁶⁸

(15) สิทธิที่จะอ่านหรือตรวจดู หรือขอสำเนาซึ่งพยานเอกสาร หรือตรวจดูพยานวัตถุ⁶⁹

(16) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณากลับกรองจากศาลอุทธรณ์กรณีที่ทำเลยไม่คิดถึงอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต⁷⁰

(17) สิทธิที่จะได้รับการทูลเกล้าฯรับทูลเกล้าฯทูลขอโทษจำคุกโทษประหารชีวิต⁷¹

(18) สิทธิที่จะทูลเกล้าฯขอรับพระราชทานอภัยโทษ⁷²

2.5.3 หลักพื้นฐานสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

“สิทธิมนุษยชนซึ่งระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็เช่นเดียวกับสิทธิตามธรรมชาติ คือ แม้ข้อความต่างๆของปฏิญญาฯ จะระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิ” สิทธิเช่นว่านี้ยังไม่มีฐานะเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างแท้จริง คือ เป็นแต่เพียงการยอมรับว่าในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นควรมีสิทธิอะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับรัฐต่างๆ จะได้นำไปบัญญัติเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในต่อไป ทั้งนี้สิทธิเหล่านี้มีปัญหาข้อขัดแย้งและมีฐานะไม่แน่นอนอีกด้วย ดังนั้นคำว่าสิทธิมนุษยชนจึงมีแนวโน้มเอียงไปในทางปรัชญาอยู่มาก

อนึ่ง เมื่อคำนึงถึงด้านปฏิบัติการที่จะให้สิทธิมนุษยชนในปฏิญญาฯ เป็นสิทธิตามกฎหมายโดยอัตโนมัติก็อาจจะเกิดความไม่สะดวกเพราะประเทศต่างๆ ในโลกนี้ย่อมมีความคิดเห็นในเรื่องสิทธิตามกฎหมายไม่ตรงกัน โดยเฉพาะประเทศกลุ่มสังคมนิยม กับกลุ่มเสรีประชาธิปไตย และแม้แต่ประเทศกลุ่มเสรีประชาธิปไตยเองที่ใช้ระบบกฎหมายแตกต่างกัน ก็อาจจะมีความคิดเห็นเรื่องสิทธิไม่เหมือนกันได้ ดังนั้นผลจึงตามมาว่า ในชั้นนี้ถ้าหากรัฐที่ร่วมลงมติรับรองปฏิญญาฯ เห็นว่าสมควรที่จะรับรองไว้ในกฎหมายภายในของตนซึ่งสะดวกและเหมาะสมกว่า และเมื่อใดที่รัฐ

⁶⁶ มาตรา 233. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶⁷ มาตรา 232. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶⁸ มาตรา 237. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁶⁹ มาตรา 240 และมาตรา 242. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁷⁰ มาตรา 245. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁷¹ มาตรา 246 - 248. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁷² มาตรา 259 - 267. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

นำสิทธิมนุษยชนไปบัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ในกฎหมายภายในแล้ว สิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิตามความคิดเห็นก็จะเป็สิทธิตามกฎหมายไป

จึงเห็นได้ว่าข้อแตกต่างระหว่างสิทธิมนุษยชน (หรือสิทธิตามธรรมชาติตามแนวความคิดดั้งเดิม) กับสิทธิตามกฎหมายก็คือ สิทธิตามกฎหมายนั้นจำต้องมีผลบังคับ แต่สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิตามธรรมชาติจะมีผลบังคับก็ต่อเมื่อได้นำไปบัญญัติรับรองตามหลักกำหนดระหว่างประเทศ เช่น ในรูปของอนุสัญญา หรือตามกฎหมายภายใน เช่น โดยรัฐธรรมนูญเป็นต้น⁷³

สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของความหมายคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งให้คำนิยามว่า “สิทธิมนุษยชน หมายถึง ความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง และคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” ดังที่ปรากฏอยู่ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 ถึง มาตรา 49 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2560 เรื่องสิทธิเสรีภาพ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นประโยชน์อันชอบธรรมที่บุคคลทุกคนจะพึงได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ไม่ว่าจะโดยการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหลักการคุ้มครองจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้มีกระบวนการเยียวยาที่เหมาะสมให้แก่บุคคลผู้ถูกล่วงละเมิด รวมไปถึงการเปิดโอกาส ให้ผู้ทรงสิทธิดังกล่าวสามารถอาศัยหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นข้อต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรมต่างๆ ได้ หากข้ออ้างเช่นนั้น ไม่ไปล่วงละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่น

ความหมายของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Right, Liberty and Human Dignity)

สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความหมายไม่แน่นอนจะขึ้นอยู่กับระบอบการปกครอง ศาสนา หรือปัจจัยอื่นๆ

(1) สิทธิ (Right) สิทธิไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติคู่กับมนุษย์ สิทธิ คืออำนาจอันชอบธรรม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายได้ให้ความหมายของคำว่า

⁷³ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2547), น. 37.

สิทธิ สรุปลงได้ดังนี้ คือ สิทธิคืออำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้แก่บุคคลใน อันที่จะกระทำการ หรืองดเว้นที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของตน หรือของบุคคลอื่น หรือต่อบุคคลอื่น สิทธิอาจจะแตกต่างกันไปในด้านความหมายจากมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อกฎหมายรับรองอำนาจ หรือประโยชน์ใดว่าเป็นสิทธิแล้ว กฎหมายก็จะคุ้มครองให้ คือคุ้มครองไม่ให้มีการละเมิดสิทธิไม่ให้มีการขัดขวางในการใช้สิทธิทั้งจากรัฐ และเอกชน ถ้ามีการฝ่าฝืนก็จะมีมาตรการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิของแต่ละบุคคลด้วย

ปัจจุบันประเทศไทยก็ให้ความสำคัญแก่สิทธิขั้นพื้นฐานของปวงชนชาวไทยมากขึ้น โดยมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นๆ สอดคล้องกับหลัก ปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Human Rights) สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ใน รัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่กระทำการนั้นได้และได้รับความ คุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือ เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น⁷⁴ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและ ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน⁷⁵ ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน⁷⁶ การเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางร่างกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความ เชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้⁷⁷ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย⁷⁸ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว⁷⁹ หลักสำคัญประการ หนึ่งของการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน คือ บุคคลไม่ต้อง

⁷⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 25.

⁷⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27.

⁷⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 วรรค 2.

⁷⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 วรรค 3.

⁷⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 28.

⁷⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 32.

รับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้⁸⁰

(2) เสรีภาพ (Liberty) เสรีภาพ คือ ความมีเสรี หรือความเป็นอิสระที่สามารถที่จะกระทำการ หรือเว้นกระทำการได้โดยปลอดอุปสรรคโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีเสรีภาพในเรื่องใดแล้วย่อมจะกระทำการอย่างใด ๆ ก็ได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ได้อย่างถูกต้อง ชอบธรรมเสรีภาพย่อมมองงามในดินแดนที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีการยอมรับนับถือ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ยืนยัน และคุ้มครองความมีเสรีภาพของบุคคลได้เท่าที่ไม่ละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน บุคคลใดซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้⁸¹ เสรีภาพของปวงชนชาวไทยที่มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ได้แก่ เสรีภาพ ในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ ในราชอาณาจักร เสรีภาพในการสื่อสารถึงกัน โดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เสรีภาพในทางวิชาการในการศึกษาอบรม การเรียน การสอน การวิจัย การเผยแพร่งานวิจัย เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น เสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง เสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขัน โดยเสรีอย่างเป็นธรรม เป็นต้น เสรีภาพดังกล่าวก็ย่อมจำต้อง หรือต้องอยู่ในกรอบที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

(3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครอง

⁸⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29.

⁸¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรค 3.

ตามรัฐธรรมนูญเหมือนกัน⁸² แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้เป็นไปตามแนวคิดของลัทธิปัจเจกชน (Individualism) ซึ่งเห็นว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรีและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีลักษณะเป็นนามธรรมจะปรากฏตัวออกมาให้เห็นในรูปของความสามารถของมนุษย์ที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเองได้ด้วยตนเอง⁸³ (Self Determination) มนุษย์มีความสามารถที่จะคิด หรือกระทำการใดๆ ก็ได้อย่างอิสระ ปลอดภัยจากการแทรกแซงโดยอำเภอใจของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครอง ดังนั้นรัฐธรรมนูญทุกฉบับของรัฐเสรีประชาธิปไตยจึงต้องมีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ให้แก่ราษฎร

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) เป็นส่วนหนึ่งของ “ร่างกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ” ร่วมกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีซึ่งสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติรับรอง ได้วางหลักการไว้ ข้อ 14 อนุ 3 (ง) ดังนี้ “สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้าเกินสมควร”⁸⁴

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง” ซึ่งนับเป็นครั้งที่สามในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยระบุให้มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้บัญญัติคานียามไว้แต่อย่างใด

ขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การที่รัฐธรรมนูญโดยเฉพาะรัฐที่มีการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตยซึ่งมีการรับรองสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในหลายๆ ด้านให้แก่ประชาชนนั้น แต่ก็มีได้หมายความว่า จะไม่มีการจำกัดถึงสิทธิและเสรีภาพบางประการไว้เลย ไม่มีรัฐธรรมนูญของรัฐเสรี

⁸² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 4.

⁸³ วรพจน์ วิศุทธพิชัย, สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2543), น. 6.

⁸⁴ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) ข้อ 14 อนุ3 (ง).

ประชาธิปไตยในโลกที่รับรองสิทธิและเสรีภาพด้านต่างๆ ให้แก่ประชาชนในรัฐไว้อย่างสมบูรณ์ โดยปราศจากเงื่อนไข หรือข้อจำกัดอย่างไร⁸⁵

1) ขอบเขตในการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การที่อ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ยังเป็นเรื่องยากในทางปฏิบัติ และยังไม่มีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีขอบเขตเพียงใด และหมายความถึงในเรื่องใดบ้าง อย่างไรก็ตามก็ตีหากเปรียบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิมนุษยชนตามแนวทางของสหประชาชาติแล้ว พอจะสรุปได้ว่ามีขอบเขตครอบคลุม ดังนี้

(1) การห้ามมิให้มีการทรมาน หรือกระทำการใดๆ อันโหดร้ายขัดต่อมนุษยธรรม หรือบีบบังคับ หรือลงโทษอย่างผิดศีลธรรมต่อบุคคลใด

(2) ห้ามมิให้บุคคลใดมาเป็นทาส รวมทั้งห้ามการซื้อขายทาส

(3) ห้ามมิให้จำคุกเนื่องจากการไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญา

(4) ห้ามมิให้แทรกแซงในเรื่องส่วนตัว ครอบครัว เกษะสถาน หรือจดหมายโต้ตอบโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(5) การคุ้มครองสิทธิประชาชนทางชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน

สิทธิมนุษยชนดังกล่าวย่อมไม่เป็นเพียงสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เท่านั้น แม้เป็นสิทธิอื่นที่เป็นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิก็ย่อมใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในทางศาสนาได้⁸⁶

2) หลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยไม่ว่าจะเป็นสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย สิทธิทางทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่นใด ย่อมมีหลักเกณฑ์ของการได้มา และการใช้สิทธิ และเสรีภาพนั้นแตกต่างกันไป ดังนี้

(1) การได้มาซึ่งสิทธิของบุคคล สิทธิของบุคคลดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอาจจะเป็นสิทธิทางทรัพย์สิน สิทธิในความเป็นบุคคล สิทธิในสถานะของบุคคล สิทธิในทางหนี้ ซึ่งการได้มาซึ่งสิทธิอาจจะได้มาโดยนิติกรรม นิติเหตุหรือโดยผลของกฎหมาย ความเป็นบุคคลธรรมดาเริ่มเมื่อ

⁸⁵ วรพจน์ วิศรุตพิชัย, *เพียงอ้าง*, น. 154.

⁸⁶ กุลพล พลวัน, *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน*, (ม.ป.ท : ม.ป.ท, 2538), น. 112.

คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อถึงแก่ความตาย เมื่อสภาพบุคคลเริ่มแล้วเขาจะมีสิทธิทันทีตามกฎหมายให้ไว้ว่าจะจะเป็นสิทธิที่เกิดโดยผลของกฎหมาย เช่น การได้สัญชาติ

สิทธิ และเสรีภาพที่เกี่ยวกับทรัพย์สินในประเทศที่ปกครองโดยระบบประชาธิปไตย ย่อมปล่อยให้ประชาชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้อย่างเสรี สามารถมีสิทธิในทรัพยากรต่างๆ ได้เต็มที่ เว้นแต่จำเป็นต้องสงวนไว้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่วนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐหรือที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อรัฐนั้น เป็นสิทธิที่ราษฎรมีต่อรัฐ เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการรับการศึกษา สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข เสรีภาพในการนับถือศาสนา ในร่างกาย ในเคหสถาน ในการแสดงออก ในการสื่อสาร เป็นต้นไป ซึ่งล้วนแต่เป็นสิทธิที่ได้มาโดยผลของกฎหมายทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามสิทธิต่างๆ ที่ได้มานั้นไม่ว่าจะเป็นโดยนิติกรรม นิติเหตุหรือโดยผลของกฎหมายก็อาจจะเป็นสิทธิเด็ดขาดซึ่งเป็นสิทธิที่ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป หรือจะเป็นเพียงสิทธิสัมพันธ์ซึ่งเป็นสิทธิทางหนี้ หรือสิทธิเรียกร้องที่ก่อให้เกิดหน้าที่เฉพาะบุคคลบางคนเท่านั้น⁸⁷

(2) การใช้สิทธิและเสรีภาพ ในมาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 5 ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคน ต้องกระทำโดยสุจริต” และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน กำหนดว่า สิทธิเสรีภาพของบุคคลอาจจะถูกจำกัดได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่การจำกัดนั้น รัฐสามารถทำได้เท่าที่จำเป็นและจะต้องไม่กระทำกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เช่น แม้บุคคลจะมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในทางวิชาการ แต่เสรีภาพส่วนนี้จะต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ดังนั้น สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะไม่อยู่ และก่อให้เกิดสิทธิ และเสรีภาพต่อบุคคลนั้น แม้จะมีการบัญญัติไว้ชัดเจนในตัวบทกฎหมายใดก็ตามมีประโยชน์แต่อย่างใดไม่ ถ้ายังคงเป็นเพียงตัวหนังสือ เพราะบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลายไม่รับรู้ถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น เมื่อตนอยู่ในฐานะที่เหนือกว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในสังคมโดยเฉพาะผู้ซึ่งด้อยกว่านั้นย่อมจะ

⁸⁷ เติ้งอว้าง, น. 114.

เกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้นถ้าประชาชนรวมถึงผู้เป็นตัวแทนของรัฐเห็นความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนและของผู้อื่นที่มีความแตกต่างในเรื่องของถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ศาสนา สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา อบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองการซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และใช้สิทธิเสรีภาพของตนอย่างสุจริต สิทธิและเสรีภาพที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองไว้ก็จะบรรลุตามเจตนารมณ์ ซึ่งคนส่วนใหญ่ในประเทศมุ่งหวังอันอาจทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในบ้านเมืองเราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันลดน้อยลงหรือหมดไปได้⁸⁸

2.6 แนวคิดในการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด

ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่บังคับใช้ไม่น้อยกว่า 10 ฉบับ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มแรก กฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติด คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

กลุ่มที่สอง กฎหมายที่เน้นตัวยาแต่ละกลุ่ม ได้แก่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติควบคุมโคคาอีน พ.ศ. 2495

กลุ่มสุดท้าย กฎหมายที่เน้นมาตรการเฉพาะเรื่อง ได้แก่ พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดบางอย่างทางทะเล (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2534

โดยกฎหมายดังกล่าวตราขึ้นในช่วงเวลา สถานการณ์ เหตุผลและเจตนารมณ์ที่แตกต่างกัน นอกจากจะเกิดความซ้ำซ้อนแล้ว ยังมีความไม่สอดคล้องกันในหลายประการ ทั้งเกิดความสับสนและขัดแย้งในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่และส่งผลต่อการวินิจฉัยคดีของศาล ผลของคำพิพากษาในหลายกรณี เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนั้นแล้วยังมีการใช้งบประมาณในการ

⁸⁸ ประเสริฐ ตันศิริ, “นิติปรัชญา,” ในเอกสารประกอบคำบรรยายหลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย, น. 89 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2546).

เพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ และทรัพยากรต่างๆ จำนวนมากเพื่อควบคุมและปราบปรามยาเสพติด อย่างไรก็ตามการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในขณะที่ปัญหายาเสพติดกลับแพร่ระบาดอย่างรุนแรงมากยิ่งขึ้น⁸⁹

การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจะต้องมีการทบทวนทั้งตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย และกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยใช้หลักวิชาการ ข้อมูลที่ถูกต้อง และพิจารณาจากหลักสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชน ความปลอดภัยของสังคม และให้การปฏิบัติหน้าที่ป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของเจ้าหน้าที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงควบคู่กันไป⁹⁰

คดียาเสพติดมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการกระทำความผิดอื่นๆ โดยทั่วไป เป็นอาชญากรรมที่มีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องกันและมีความซับซ้อนของกระบวนการ เป็นเหตุให้ต้องมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ขึ้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 โดยมีผลบังคับใช้กับคดียาเสพติด เพื่อให้สอดคล้องต่อสถานการณ์และข้อเท็จจริงที่ปรากฏทางสังคม

การพิจารณาและสืบพยาน โดยทั่วไปนั้นใช้หลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 การพิจารณาและการสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย และถ้าจำเลยต้องขัง การส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี ก็ยังต้องส่งตัวจำเลยไปด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 (แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2551) แต่ถ้าพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย จะกระทำได้อีกต่อเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้เป็นพิเศษให้สามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้

2.6.1 หลักการพิจารณาคดีและสืบพยาน

การพิจารณาคดีและสืบพยานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้เป็นพิเศษให้สามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ หากเข้าหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, พระราชบัญญัติ, พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518, พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533)

⁸⁹ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง หลักการในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด, กม.คปก.(ก) ที่ 33/2558. น. 1.

⁹⁰ เพิ่งอ้าง.

2. ซึ่งจำเลยมีทนายความ

3. ถ้าปรากฏว่าจำเลยคนใด จงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี

4. และมีความจำเป็น เพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง

5. ศาลเห็นเป็นการสมควร ก็ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานโดยไม่มีตัวจำเลยได้

6. ต้องให้ทนายจำเลยถามค้าน และนำสืบหักล้างพยานหลักฐานนั้นได้

2.6.2 การรับฟังพยานหลักฐาน

กรณีที่จำเลยไม่เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งที่กล่าวมานั้นหมายความว่ารวมถึงกรณีที่จำเลยหลบหนีไประหว่างพิจารณาคดี และกรณีที่จำเลยจงใจ หรือเจตนาที่จะไม่เข้าร่วมการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มแรก จะเห็นได้ว่าหลายประเทศได้วางหลัก และมาตรการในเรื่องดังกล่าวไว้ทั้งนี้เหตุผลประการสำคัญก็เพื่อที่จะอุดช่องว่างของกฎหมายในกรณีที่หากไม่มีตัวจำเลยแล้วจะไม่สามารถดำเนินการใดๆ ในศาลได้อีก แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการในการอุดช่องว่างของกฎหมายนั้น บางกรณีก็จำเป็นต้องอาศัยความสมัครใจจากตัวจำเลยเองด้วยเช่นกัน เพื่อจะมีให้ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีอันเป็นสิทธิที่จำเลยพึงจะมีด้วย สำหรับประเทศที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักการดังกล่าวไว้ อาทิเช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีในศาลลูกขุน โดยหากไม่มีตัวจำเลยไม่ว่าตั้งแต่ก่อนเริ่มการพิจารณาคดี หรือระหว่างการพิจารณาคดีก็ตาม ศาลอาจใช้วิธีการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งเป็นวิธีการพิจารณาพิเศษ เมื่อพิจารณาโดยสรุปในเรื่องดังกล่าวแล้วเหตุผลของการวางมาตรการดังกล่าวก็เพื่อที่จะให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว แต่อยู่บนพื้นฐานของความจำเป็น หรือความสมัครใจของจำเลยด้วย

การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 12 ได้บัญญัติให้ศาลรับฟังคำพยานที่สืบไว้ได้ ในการพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อมีการจับกุมจำเลยได้ จำเลยได้หลบหนีไปหรือจำเลยจงใจไม่มาศาล และมีเหตุจำเป็นที่จะต้องสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยก็เพื่อเป็นการลงโทษจำเลย แม้ว่าจะเป็นการกระทบสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานและถามค้านพยานก็ตาม แต่การสืบพยานล่วงหน้าโดยไม่มีตัวจำเลย ในกรณีนี้มีสาเหตุมาจากความผิดของจำเลยที่ได้หลบหนีและถือเป็นการสมัครใจของจำเลยเอง ที่จะสละสิทธิในการอยู่ร่วมกันในการสืบพยานล่วงหน้า และเผชิญหน้าพยาน การที่ศาลรับฟังพยานที่สืบไว้ล่วงหน้าในกรณีเช่นนี้ จึงเป็นการสมเหตุสมผล คำพยานที่สืบไว้ล่วงหน้าจึงควรรับฟังเป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีนั้นได้ โดยที่พยานผู้นั้นไม่ต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณาอีก แต่คำเบิกความของพยานดังกล่าว ควรมีน้ำหนักน้อยและศาลจะต้องรับฟังด้วยความระมัดระวัง

2.6.3 ความแตกต่างของกฎหมายยาเสพติดที่แตกต่างจากกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่บัญญัติความผิดและกำหนดโทษไว้ซึ่งโทษทางอาญามี 5 ประการ คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ดังนั้น กฎหมายใดที่มีลักษณะดังกล่าว ถือเป็นกฎหมายอาญา และให้นำหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 มาปรับใช้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177 ที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 177 บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายนี้ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้นๆ จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” จะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นกฎหมาย ที่มีโทษทางอาญา อันได้แก่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2548 พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 หรือพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่กำหนดในประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเจตนา ตัวการ ผู้สนับสนุน ฯลฯ จะต้องนำมาใช้ในกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดด้วย ยกเว้นกรณีที่กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดได้บัญญัติไว้เป็นเฉพาะจึงไม่ต้องนำบทบัญญัติในภาค 1 ของประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ

ลักษณะพิเศษของกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด มีลักษณะที่สำคัญ⁹¹ คือ บทสันนิษฐาน ความผิด การสนับสนุนการกระทำความผิด การพยายามกระทำความผิดเงื่อนไขการดำเนินคดี ความผิดฐานสมคบสนับสนุนช่วยเหลือ บทบัญญัติเกี่ยวกับโทษและบทบัญญัติขยายเขตอำนาจศาล

2.6.3.1 บทสันนิษฐานความผิด

หลักทั่วไปแล้ว ในคดีอาญาเป็นหน้าที่โจทก์ที่จะต้องนำสืบพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดหลังจากนั้นจำเลยก็จะนำสืบแก้ข้อกล่าวหา แต่สำหรับคดียาเสพติดมีบทบัญญัติที่มีลักษณะพิเศษบางประการกำหนดบทสันนิษฐานเรียกว่า ผู้กระทำผิดได้กระทำการนั้นๆ เป็นกระทำการผลิต นำเข้า ส่งออก และผู้กระทำผิดจะได้ถือว่าไม่ได้เป็นการกระทำเพื่อจำหน่ายไม่ได้ซึ่งบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวนี้บัญญัติอยู่ในหลายมาตราในพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2522 เช่น

มาตรา 15 “ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เว้นแต่รัฐมนตรีได้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

⁹¹ สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, การประสานงานและการรวบรวมพยานหลักฐานคดียาเสพติด, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2545), น. 12.

การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้สันนิษฐานว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(1) เด็กซ์โทรไลเซอร์ไยด์ หรือ แอล เอส ดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ศูนย์จุดเจ็ดห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่สามร้อยมิลลิกรัมขึ้นไป

(2) แอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป

(3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 นอกจาก (1) และ (2) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามกรัมขึ้นไป”

มาตรา 17 ห้ามมิให้ผู้ใดจำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๒ เว้นแต่ได้รับใบอนุญาต

การมียาเสพติดให้โทษในประเภท 2 ไว้ในครอบครองคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่หนึ่งร้อยกรัมขึ้นไป ให้สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

การขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 26 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 4 หรือในประเภท 5 เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเป็นราย ๆ ไป

การมียาเสพติดให้โทษในประเภท 4 หรือในประเภท 5 ไว้ในครอบครองมีปริมาณตั้งแต่สิบกิโลกรัมขึ้นไป ให้สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

การขออนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.6.3.2 การสนับสนุนการกระทำความผิด

โดยหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกก่อน หรือขณะกระทำความผิด ซึ่งผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “มาตรา 86 ผู้ใดกระทำความผิดประการใด ๆ อันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิด ก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความ สะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด ต้อง

ระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่ สนับสนุนนั้น” แต่ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดผู้ใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการในความผิดนั้น

- (1) สนับสนุน หรือ ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด
- (2) จัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ยานพาหนะ สถานที่หรือวัตถุใดๆ เพื่อประโยชน์หรือให้ความสะดวกแก่การกระทำความผิด หรือเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ
- (3) จัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สินที่ประชุม ที่ฟ้านักหรือซ่อนเร้นเพื่อช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิดหรือเพื่อช่วยให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากการจับกุม
- (4) รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้กระทำความผิด เพื่อประโยชน์หรือให้ความสะดวกแก่การกระทำความผิด หรือเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ
- (5) ปกปิด ซ่อนเร้นหรือเอาไปเสียบ ซึ่งยาเสพติดหรือวัตถุใดๆ ที่ใช้ในการกระทำความผิด เพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิด

(6) ชี้แนะหรือติดต่อบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิด
ผู้ใดจัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ที่ฟ้านัก หรือที่ซ่อนเร้นเพื่อช่วยบิดา มารดา บุตร สามี หรือภริยาของตน ให้พ้นจากการถูกจับกุม ศาลจะไม่ลงโทษผู้นั้น หรือลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการสนับสนุนในคดีความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งแตกต่างจากลักษณะทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา คือ การสนับสนุนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ผู้สนับสนุนจะต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการ

2.6.3.3 การพยายามกระทำความผิด

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80 ได้กำหนดโทษสำหรับผู้พยายามกระทำความผิดให้ต้องรับโทษสองในสามของโทษที่กฎหมายกำหนด ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 7 กำหนดไว้ว่า “ผู้ใดพยายามกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ”

2.6.3.4 เงื่อนไขในการดำเนินคดีความผิดฐานสมคบสนับสนุนช่วยเหลือ

ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติเงื่อนไขการดำเนินคดีความผิดฐานสนับสนุนช่วยเหลือ (มาตรา 6) และ

ความผิดฐานสมคบกันเพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (มาตรา 8) ไว้ตามมาตรา 14 ของกฎหมายฉบับดังกล่าว ดังนี้

มาตรา 14 “การจับกุมหรือการแจ้งข้อหาต่อผู้กระทำความผิดตามมาตรา 6 หรือมาตรา 8 ต้องได้รับอนุมัติจากเลขาธิการก่อน และเมื่อดำเนินคดีตามที่ได้รับอนุมัติแล้วให้รายงานให้เลขาธิการทราบทันที

การขออนุมัติ การอนุมัติ และการรายงานตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะที่แตกต่างจากการกระทำความผิดอาญาทั่วไป ในความผิดอาญาทั่วไปนั้น เมื่อมีการกระทำความผิด เจ้าพนักงานสามารถจับกุมและแจ้งข้อหาแก่ผู้กระทำความผิดได้ทันที แต่ในฐานความผิดสนับสนุนช่วยเหลือ และความผิดฐานสมคบกันเพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีการวางเงื่อนไขให้ต้องมีการจับกุม หรือขออนุมัติแจ้งข้อหาจากเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (เลขาธิการ ป.ป.ส.) ก่อน ซึ่งขั้นตอนการขออนุมัติจับกุมหรือแจ้งข้อหาเป็นไปตามกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

2.6.3.5 บทบัญญัติเกี่ยวกับโทษ

1) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กำหนดฐานความผิดและบทกำหนดโทษ ดังนี้

(1) ระวังโทษ กรณีเจ้าพนักงานกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดหลายฉบับกำหนดให้ระวังโทษเป็น 3 เท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น⁹²

(2) ความผิดฐานผลิตยาเสพติดให้โทษ ผู้กระทำการผลิตยาเสพติดให้โทษมีความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยจะต้องระวังโทษหนักเบาตามประเภทของยาเสพติดให้โทษที่ผลิต

(3) ความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ การจำหน่ายยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ถึงประเภท 5 เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งมีโทษหนักเบาต่างกันออกไป โดยจะแบ่งตามประเภทของยาเสพติด

(4) ความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดฐานนี้ มีการกระทำ คือ “การครอบครอง” หมายถึง การยึดถือยาเสพติดให้โทษไว้ ไม่ว่าจะยึดถือไว้เพื่อตนเอง หรือยึดถือไว้เพื่อผู้อื่น หรือถือสิทธิเป็นเจ้าของ หรือรักษาไว้เป็นการครอบครองทั้งสิ้น นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดว่าหากผู้ใดมียาเสพติดไว้ในครอบครองเข้าเงื่อนไขที่กฎหมาย

⁹² มาตรา 100. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522.

กำหนดให้ถือว่าเป็นการครอบครองเพื่อจำหน่าย และผลกระทการหักล้างข้อสันนิษฐานว่าไม่ได้ครอบครองเพื่อจำหน่ายไปยังจำเลย⁹³

(5) ความผิดฐานนำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษ การนำเข้าหรือส่งออกยาเสพติดให้โทษเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

(6) ความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษ และความผิดฐานเป็นผู้ที่บังคับให้ผู้อื่นเสพยาเสพติดให้โทษและยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นเสพ

2) การเพิ่มโทษ กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดมีบทบัญญัติในการเพิ่มโทษต่างจากประมวลกฎหมายอาญา เช่น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 97 ผู้ใดต้องโทษจำคุกตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้อีกในระหว่างต้องรับโทษอยู่หรือภายใน 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษหากศาลจะลงโทษครั้งหลังให้จำคุกให้เพิ่มโทษกึ่งหนึ่งของโทษครั้งหลัง

3) ทรัพย์สินที่ถูกริบตามปกติทรัพย์สินที่ศาลให้ริบจะตกเป็นของแผ่นดินทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 35 สำหรับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 31 บัญญัติให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งกองทุนสามารถนำทรัพย์สินไปใช้เพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติดต่อไป ซึ่งมาตรการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

(1) การริบทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติด และ

(2) การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(1) การริบทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติด ตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอาจเปลี่ยนสภาพไปเป็นทรัพย์สินอื่นได้ พระราชบัญญัตินี้จึงบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งริบได้ และให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การริบทรัพย์สินดังกล่าวมีรูปแบบดังนี้

ลักษณะของทรัพย์สินที่ถูกริบได้ คือจะต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ได้มาจากการค้าหรือจำหน่ายยาเสพติด หรือเป็นทรัพย์สินที่เอื้ออำนวยในการกระทำความผิดเท่านั้น เช่น เครื่องอัดไฮโดรลิก ซึ่งใช้สำหรับอัดเฮโรอีน หรือกัญชาให้เป็นก้อนหรือรถยนต์ที่ใช้ขนส่งยาเสพติด หรือทรัพย์สินที่เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด เช่น โทรศัพท์มือถือซึ่งใช้ในการเจรจาซื้อขายยาเสพติด หรือทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด เช่น ถุงพลาสติก หรือสกอตเทปที่นำมาใช้ในการบรรจุหีบห่อ

⁹³ มาตรา 17. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522.

ขั้นตอนการดำเนินการเพื่อขอให้ศาลสั่งริบ การดำเนินการต่อทรัพย์สินของกลางในชั้นจับกุม และชั้นสอบสวนเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ชั้นพนักงานอัยการจะอาศัยมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัตินี้เพื่อยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อมีคำสั่งริบทรัพย์สิน จากนั้นพนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งมายังสำนักงาน ป.ป.ส. เพื่อประกาศคำร้องที่ขอให้ศาลริบทรัพย์สิน และให้ศาลลงประกาศหนังสือพิมพ์

(2) ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินก็ต่อเมื่อ โจทก์นำสืบได้ว่า ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด หากเจ้าของทรัพย์สินมีความประสงค์ที่จะขอทรัพย์สินนั้นคืน เจ้าของทรัพย์สินจะต้องทำการพิสูจน์ให้ได้ว่าคุณไม่มีโอกาสทราบ หรือไม่มีเหตุควรสงสัยว่า มีการกระทำความผิดและจะมีการนำทรัพย์สินของคุณไปใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด แต่ถ้าเจ้าของทรัพย์สินพิสูจน์ไม่ได้หรือไม่มีผู้ใดร้องขอเข้ามาในคดีก็ให้ศาลสั่งยึดทรัพย์สินนั้นได้ และกฎหมายตัดสิทธิ์เจ้าของที่ขอกคืนทรัพย์สิน

ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด และรวมถึงเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงิน หรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อ หรือกระทำโดยประการใดๆ ให้เงิน หรือทรัพย์สินนั้น เปลี่ยนสภาพไปจากเดิมไม่ว่าจะเปลี่ยนสภาพไปกี่ครั้งก็ตาม ขบวนการตรวจสอบทรัพย์สิน ไปจนถึงการริบทรัพย์สินมีลักษณะพิเศษจากการริบทรัพย์สินตามกฎหมายแพ่ง หรือกฎหมายอาญา ดังนี้

ก. การตรวจสอบทรัพย์สิน กระทำโดยคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ตรวจสอบ

ข. คดีตรวจสอบทรัพย์สินเป็นคดีอุปกรณ์ของคดีอาญา หากคดีอาญาพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง หรือศาลยกฟ้องในคดีอาญาซึ่งเป็นความผิดประทุษร้ายแล้วจะทำให้การยึด หรืออายัดทรัพย์สินสิ้นสุดลง

วิธีพิจารณาคดีเพื่อริบทรัพย์สินในชั้นศาล ใช้วิธีไต่สวนพนักงานอัยการนำสืบเพียงว่าคดีมีมูลว่า ทรัพย์สินเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้เข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรา 29 วรรค 2 เท่านั้น ส่วนจำเลยต้องพิสูจน์ให้เห็นว่า ทรัพย์สินไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือตนได้มาโดยสุจริต และมีค่าตอบแทน หรือได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หากพิสูจน์ไม่ได้ศาลก็จะสั่งริบทรัพย์สินนั้น

ทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบตามพระราชบัญญัตินี้จะตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

2.6.3.6 คุลยพินิจในการลงโทษของศาล

เมื่อศาลปรับบทลงโทษดังที่กล่าวมาแล้วก็จะนำอัตราโทษ หรือระวางโทษตามที่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 บัญญัติไว้มาพิจารณาว่าจะกำหนดโทษสถานใดตามความร้ายแรง หรือหนักเบาแห่งข้อหา ซึ่งศาลจะกำหนดโทษให้ต่ำกว่าหรือสูงกว่าระวางโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้ การลงโทษของศาลต้องพิจารณาถึงปริมาณมากน้อยของยาเสพติด และผลเสียหายที่เกิดจากการกระทำของจำเลยรวมถึงพฤติการณ์แห่งคดีในเรื่องอื่นๆ ประกอบกันโดยพิจารณาถึงปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษ ปัญหาทางอาชญาวิทยา รวมทั้งผลกระทบต่อครอบครัวจำเลยมาพิจารณาประกอบด้วย แต่ในทางปฏิบัติความผิดฐานผลิตยาเสพติดให้โทษ ความผิดฐานจำหน่าย หรือมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ศาลจะใช้คุลยพินิจไปในทางลงโทษจำเลยให้เจ็ดหลาบโดยไม่รอกการลงโทษ และกฎหมายจะกำหนดระวางโทษไว้ในความผิดบางฐานให้มีอัตราที่สูงเพื่อไม่ให้ศาลใช้คุลยพินิจในการรอกการลงโทษได้ ดังนั้นในความผิดตามพระราชบัญญัติเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้กำหนดโทษไว้สูงมากเมื่อเทียบกับความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติอื่น เมื่อศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดจะไม่ลดโทษให้แก่จำเลย และจะลงโทษจำเลยในสถานหนัก

การแยกประเภทคดียาเสพติดตามความร้ายแรงแห่งคดี ควรนำบทลงโทษของแต่ละฐานความผิดเป็นการกำหนด กล่าวคือ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 นั้น มีทั้งคดีที่ต้องพิจารณาคดีในศาลแขวงและศาลจังหวัด ซึ่งสำหรับศาลแขวงนั้น พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 17 และมาตรา 25(5) บัญญัติไว้ว่า คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับอันได้แก่ความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษตามมาตรา 57, 91 เป็นต้น

สำหรับคดีที่ต้องพิจารณาในศาลจังหวัดนั้น คือคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกเกินสามปี หรือปรับเกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษตามมาตรา 15, 65, 66, 67 เป็นต้น⁹⁴

⁹⁴ ชูชาติ เทพวีระ, การบังคับใช้มาตรา 100/2 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กับความมั่นคงของประเทศ, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2556).

บทที่ 3

หลักการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อได้ศึกษาถึงหลักทั่วไปเกี่ยวกับการสืบพยานในคดีอาญาตามกฎหมายไทยที่จะต้องสืบพยานต่อหน้าจำเลย และข้อยกเว้นที่ให้สืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยนั้น จึงควรจะศึกษาถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าวในกฎหมายต่างประเทศ ทั้งในกลุ่มคอมมอนลอว์ คือประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในกลุ่มซิวิลลอว์ คือสาธารณรัฐสาธารณรัฐสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งในหัวข้อที่จะกล่าวถึงหลักทั่วไปจะต้องทำการสืบพยานต่อหน้าจำเลยเท่านั้น ซึ่งมีข้อยกเว้นที่สามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในกฎหมายของต่างประเทศ มีดังต่อไปนี้

3.1 สหรัฐอเมริกา

3.1.1 หลักทั่วไป

ประเทศสหรัฐอเมริกามีการปกครองแบบสหพันธรัฐ (Federal Government) กล่าวคือ มีระบบรัฐบาลคู่ ทำให้มีทั้งศาลรัฐบาลกลางและศาลมลรัฐ และมีรัฐธรรมนูญและกฎหมายของรัฐบาลกลางและของแต่ละมลรัฐ แต่ละรัฐธรรมนูญและกฎหมายของแต่ละมลรัฐหรือกฎหมายของรัฐบาลกลางจะขัดต่อรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่ได้ ในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นมีรากฐานมาจากรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้พัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเน้นถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแนวรัฐธรรมนูญ (Constitution Criminal Procedure)¹

ระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มีวิธีพิจารณาความเบื้องต้น (Preliminary Judicial Procedury) เป็นระบบตรวจสอบก่อนคดีขึ้นสู่ศาล กล่าวคือ เมื่อตำรวจสอบสวนความผิดและจับกุมผู้กระทำความผิดแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำบันทึกการจับกุม แต่ถ้าเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง ผู้ถูกจับจะถูกนำตัวไปพบผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งข้อกล่าวหา จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปพบกับผู้พิพากษา

¹ วิสาร พันธนะ, “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา,” อุลพาน, เล่ม 5, ปีที่ 25, น. 39-41(กันยายน - ตุลาคม 2521).

(Magistrate) โดยเร็ว กระบวนการนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ศาลเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเรียกว่า “Initial Appearance” และเรียกการไต่สวนของศาลว่า “Preliminary Examination” หรือเรียกว่า การไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งเป็นการต่อสู้กันระหว่างพนักงานอัยการและจำเลย โดยอาศัยพยานหลักฐานในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง และคู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถซักถามหรือถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามได้ ในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีอาญา (Felony) ต้องเปิดโอกาสให้ศาลได้ไต่สวนมูลฟ้องของโจทก์ว่าคดีมีมูลที่จะฟ้องหรือไม่ ซึ่งเรียกกระบวนการนี้ว่า “Preliminary Hearing” เมื่อไต่สวนมูลฟ้องแล้ว ศาลเห็นว่าคดีไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง ศาลก็จะยกข้อกล่าวหา แต่ถ้าศาลเห็นว่าคดีมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง ศาลก็จะรับคดีไว้พิจารณา โดยพนักงานอัยการจะยื่นฟ้องโดยวิธี Information ต่อ Superior Court ซึ่งในบางมลรัฐ คดีอาญาจะต้องมีการผ่านการตรวจสอบโดยคณะลูกขุนใหญ่ก่อนที่จะรับฟ้องคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่ก่อนที่จะรับฟ้องคดีโดย Superior Court²

การพิจารณาโดยลูกขุนใหญ่เป็นการดำเนินการในชั้นสอบสวน มิใช่ชั้นพิจารณาพิพากษาคดี ลูกขุนใหญ่ทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีจนถึงขั้นฟ้องร้องคดี และมีอำนาจรับรองเพื่อให้ศาลออกหมายจับและหมายค้น รวมทั้งตรวจสอบการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ กระบวนการในการสอบสวนของลูกขุนใหญ่จึงสามารถที่จะกระทำกลับหลังจำเลยได้ ทั้งนี้ เพราะเป็นกระบวนการในชั้นสอบสวน และในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 (Fifth Amendment) ได้บัญญัติให้คดีอาญาต้องได้รับการชี้ขาดคดีจากคณะลูกขุนก่อน³

เมื่อมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลแล้ว ศาลจะทำการพิจารณาคดีและสืบพยานคู่ความทั้งสองฝ่าย โดยหลักแล้วการพิจารณาคดีและการสืบพยานในคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ทั้งนี้ เพื่อให้จำเลยมีสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปรปักษ์ (Right to Confront Witnesses) ส่งผลให้จำเลยสามารถใช้สิทธิในการถามค้านพยานที่เป็นปรปักษ์ (Right of Cross-Examination) เพื่อค้นหาความจริงจากพยานนั้น และเป็นหลักประกันว่าจำเลยมีโอกาสอย่างเพียงพอในการที่จะพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลนั้น รวมทั้งคณะลูกขุนสามารถค้นหาความจริงจากการเผชิญหน้าพยานและประเมินความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของพยานได้ ซึ่งสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้านี้ เป็นสิทธิที่ได้รับรองในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment) ซึ่งบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องว่า “ในการดำเนินคดีอาญาทั้งปวง จำเลยจะต้องมี ...สิทธิในการ

² ธิติพันธ์ ฉายบาง, การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2546),

น. 74-75.

³ เพิ่งอ้าง, น. 76-77.

เผชิญหน้าต่อพยานที่เป็นปรปักษ์” (In all criminal prosecution , the accused shall enjoy the right ...to be confronted with the witness against him) และสิทธินี้ถือว่าเป็นสิทธิที่มลรัฐต้องให้การรับรองด้วย เพราะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ (process) ตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 14 (Fourteenth Amendment) ทั้งนี้เพื่อจะได้มีมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาที่เหมือนกันในแต่ละรัฐ⁴ โดยได้ตัดสินไว้ในคดี Pointer v.Texas (ค.ศ.1965) ไว้ว่า “สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปรปักษ์ ใช้บังคับแก่มลรัฐโดยบทบัญญัติของ Fourteenth Amendment” ซึ่งในคดี Barber v.Page (ค.ศ.1968) ได้ตัดสินว่าสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาคดี โดยสิทธินี้รวมถึงโอกาสในการถามค้านพยานและโอกาสในการเห็นอากัปกิริยาของพยาน เพื่อการวินิจฉัยน้ำหนักของคณะลูกขุน⁵ แต่ขอบข่ายของสิทธินี้ก็ยังไม่ชัดเจนว่าใช้บังคับได้เพียงใด ต่อมาศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้ให้ความกระจ่างขึ้นในคดี Smith v.Illinois (ค.ศ.1968) โดยวินิจฉัยว่า “การที่ศาลไม่อนุญาตให้จำเลยถามข้อเท็จจริงและที่อยู่ของพยานโจทก์ปากสำคัญ ทั้งๆที่พยานโจทก์ซึ่งเป็นอดีตตำรวจนั้นก็ยอมรับว่าได้ให้การโดยใช้ชื่อสมมติ ถือว่าเป็นการปฏิเสธสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยาน” นอกจากนี้ ในคดี Pointer v.Texas (ค.ศ.1965) และคดี Barber v. Page (ค.ศ.1968) ศาลสูงของสหรัฐอเมริกายังได้ตัดสินเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าไว้ว่า “การรับฟังคำพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องซึ่งไม่ได้ตัวมาเบิกความในชั้นพิจารณา และในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง พยานก็ไม่ได้ถูกถามค้านเพราะจำเลยไม่มีทนายนั้นเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ” แต่ในคดี California v.Green (ค.ศ.1970) ได้ตัดสินว่า “หากพยานไม่สามารถมาเบิกความได้จริงๆ และในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ในกรณีเช่นนี้ ไม่ขัดต่อสิทธิในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment)”⁶ สิทธินี้จึงถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาที่จำเลยต้องปรากฏตัวในศาลระหว่างการพิจารณาคดี เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าต่อพยานที่เป็นปรปักษ์

มีข้อสังเกตว่าสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานนี้ เป็นสิทธิที่ส่งผลให้จำเลยมีสิทธิในการปรากฏตัวในการพิจารณาทุกขั้นตอนในศาล⁷ ทำให้จำเลยมีสิทธิในการถามค้านพยานที่เป็นปรปักษ์ในศาล เพื่อทำลายน้ำหนักพยานที่พิสูจน์ถึงความน่าเชื่อถือของพยานนั้นได้

⁴ กุลธิดา คันธวิวัฒน์, การปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมต่อพยาน ศักยภาพสืบพยานในชั้นศาล, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2552), น. 52.

⁵ เพิ่งอ้าง, น. 52.

⁶ วิสาร พันธนะ, เพิ่งอ้าง, น. 62 - 63.

⁷ กุลธิดา คันธวิวัฒน์, เพิ่งอ้าง, น. 53.

หลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย ตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ฉบับแก้ไข ครั้งที่ 6 จำเลยในคดีอาชญากรรมที่ถูกดำเนินคดีโดยศาลสูงสุดเป็นผู้ตัดสินคดี โดยแบ่งตามการฝ่าฝืนออกเป็น 4 ข้อหา ดังนี้

1. ระยะเวลาที่ล่าช้า หากเกิดการล่าช้าเป็นปีหรือมากกว่านั้น นับตั้งแต่วันที่ทำการจับกุมหรือข้อกล่าวหาเกิดขึ้นครั้งแรก ซึ่งศาลไม่เคยออกกฎหมายที่ระงับวันที่แน่นอน

2. สาเหตุของการล่าช้า การฟ้องร้องต้องไม่ล่าช้าเกินไป มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดผลเสียแก่การทำแผนที่ยื่นฟ้อง เพื่อความปลอดภัยของพยาน

3. เวลาและตัวบุคคล จำเลยต้องมีการถือสิทธิที่ถูกต้อง ซึ่งหากเกิดการล่าช้าแล้วเกิดความเสียหายใดๆจำเลยไม่มีสิทธิเรียกร้องคืนแต่อย่างใด

4. ความเสียหายที่เกิดจากจำเลย อันเนื่องมาจากการล่าช้า

ในคดี *Strunk v. United States* ข้อ 412 U.S. 434 (1973) ศาลสูงสุดได้ออกกฎหมายว่าข้อหาจะต้องพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดจริงตามสิทธิของจำเลย ซึ่งไม่ต้องมีการแก้ไขตามความเหมาะสมในคดี *Sheppard v. Maxwell* ข้อ 38 U.S.333 (1966) ศาลสูงสุดได้ให้สิทธิแก่จำเลยในการจัดการกระบวนการแห่งสิทธิสาธารณะ ซึ่งทางรัฐบาลสามารถเรียกเรื่องสิทธิคืนได้จากข้อมูลที่สำคัญที่สุด ซึ่งใช้ในการเนบท้าย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและจะต้องพิสูจน์หลายสิ่ง สิ่งแรกคือต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมต่อสิทธิของจำเลย สิ่งที่สองคือทางเลือกที่มีเหตุผลและปฏิบัติด้วยความยุติธรรมต่อจำเลย

(1) คณะลูกขุน

สิทธิของลูกขุน ขึ้นอยู่กับการกระทำความผิดของจำเลยที่มีอัตราโทษจำคุกน้อยกว่า 6 เดือน คือ โทษสถานเบา ส่วนความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกนานกว่า 6 เดือนจะไม่มีสิทธิใน การแก้ไขรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ครั้งที่ 6 ศาลสูงสุดได้ยึดถือตามหลักกฎหมายทั่วไปของ อังกฤษ และได้มีการนำมาดัดแปลงมาใช้กับคณะลูกขุน โดยให้มีการได้ส่วนใหม่ในเรื่องของ มาตรฐานของคณะลูกขุนทั้ง 12 คณะ และต้องประกอบไปด้วยลูกขุนที่มีประสิทธิภาพอย่างน้อย 6 คน โดยจะเน้นว่าลูกขุนต้องประกอบไปด้วยความยุติธรรม โดยการนำ *peremptory challenges* มาใช้กับจำเลยที่ถูกกล่าวหาสิทธิเรียกร้อง โดยการจัดตั้งคณะบุคคล และสามารถร้องเรียนคณะบุคคล หรือคณะที่ไม่มีความยุติธรรม ดังเช่นที่ปรากฏในคดี *Taylor v. Louisiana* ข้อ 419 U.S. 522 (1975) รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ในบทที่ 3 ภาค 2 ได้มีการเสนอให้จำเลยสามารถเลือกคณะลูกขุนได้ และในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 6 ได้มีการเสนอกฎเน้นการสืบสวนที่รัดกุมมากยิ่งขึ้น ในคดี *Beavers v. Henkel* ข้อ 194 U.S. 73 (1904) ศาลสูงได้ออกกฎหมายให้ตัดสินคดีความตามสถานที่กระทำความผิด

(2) หมายเรียก

ในการออกหมายเรียกจะต้องยื่นยันข้อมูล และข้อมูลดังกล่าวต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำในคดี United States v. Carlil ข้อ 105 U.S. 611 (1881) การออกหมายเรียกต้องเป็นไปอย่าง ถูกต้องประกอบไปด้วยถ้อยคำ ความถูกต้องต่างๆ เป็นต้น

(3) การเผชิญหน้า

จำเลยต้องมีโอกาสในการเผชิญหน้ากับพยานในชั้นสอบสวน ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าว เป็นไปตามหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยเรื่องของพยาน ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลและการสังเกตของบุคคล ในการพิสูจน์ ศาลสูงสุดได้กำหนดขอบเขตของการเผชิญหน้าในการดำเนินคดีระหว่างจำเลยกับ พยานเพิ่มเติม โดยผู้พิพากษา Scalia ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประจักษ์พยานไว้ว่า มูลเหตุข้อมูลไม่ สามารถยอมรับได้ หากไม่มีโอกาสได้สอบสวนผู้กล่าวหา ประจักษ์พยานต้องระบุเวลาและถ้อยคำ ที่สมเหตุสมผลตามสถานการณ์และตรงกับที่ระบุไว้ในข้อมูลของทางสถานีตำรวจ จำเลยจะต้อง อนุญาตให้เบิกตัวพยานได้ในทุกกรณี และบางกรณีศาลต้องปฏิเสธการเบิกพยานฝ่ายจำเลย สิทธิ ในการไต่สวนพยานจะต้องแสดงถึงข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพต่อคณะลูกขุนด้วยจำเลยมีสิทธิชี้แจงต่อ ทนายความด้วยตัวจำเลยเอง และศาลมีสิทธิที่จะปฏิเสธจำเลย ดังปรากฏในคดี Powell v. Alabama ข้อ 187 U.S. 45 (1932) ในกรณีที่จำเลยไม่สามารถจ้างทนายความได้ เนื่องจากไม่รู้หนังสือ ศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่า ควรหาทนายความให้แก่จำเลยหรือไม่

ในปี ค.ศ. 1961 ศาลได้มีการนำกฎหมายของสหพันธรัฐมาใช้ ปรากฏในคดี Hamilton v. Alabama 368 U.S. 52 (1961) ทนายความต้องไม่เรียกร้องค่าใช้จ่ายใดๆในกรณีที่จำเลยไม่ สามารถว่าจ้างทนายความได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุอันใดก็ตาม สิทธิในการว่าจ้างทนายความ คือ กระบวนการแสดงข้อกล่าวหา, ข้อที่ได้ยื่นมา รายละเอียดต่างๆ อันเป็นสิทธิแห่งตัวแทนตาม กฎหมายทุกประการ

(4) การแสดงตน (Self-representation)⁸

ศาลสูงสุดให้สิทธิแก่จำเลยในการเป็นตัวแทนด้วยตนเอง ปรากฏในคดี Faretta v. California 422 U.S. 806 (1975) ซึ่งเป็นสิทธิในการยกเลิกทนายความ ซึ่งปรากฏในคดี Godinez v. Moran 509 U.S. 389 (1993) และคดี Bound v. Smith 430 U.S. 817 (1977) ศาลสูงสุดอ้างตาม รัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิในการรับสิทธิแห่งทนายความ ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ได้รับตามกฎหมาย โดยอิงกฎหมายของสหพันธรัฐเป็นส่วนใหญ่ศาลสหพันธรัฐได้ให้สิทธิในการอุทธรณ์ใน คดี Martinez v. California Court of Appeals 528 U.S. 152,163 (2000) และถูกอ้างอีกครั้งในคดี U.S. v. Moussaoui ครั้งที่ 4 ปี 2003 ข้อ 03-4162

⁸ กุลธิดา คันธวิวัฒน์, เพิ่งอ้าง, น. 55.

3.1.2 การพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีอาญาจำเลยได้รับการรับรองสิทธิที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน ซึ่งเป็นสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ตามที่บัญญัติไว้ใน The Sixth Amendment สิทธินี้เกิดขึ้นเมื่อมีการพิจารณา (Trial) ดังนั้น จำเลยจึงไม่ได้รับสิทธินี้ในชั้นก่อนการพิจารณา (Pre-trial proceeding) เช่น การไต่สวนมูลความผิดเบื้องต้น (Preliminary hearing) (Kentucky v. Stincer , 479 U.S. 1028,1987) สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน หมายถึง สิทธิของจำเลยที่ต้องอยู่ในห้องพิจารณาขณะที่มีการสืบพยาน (Right to be physically present in the courtroom during the course of the trial) แต่สิทธินี้อาจถูกสละได้บางกรณี เช่น จำเลยได้มาศาลเมื่อเริ่มต้นการพิจารณาแล้ว ต่อมาจำเลยจงใจหายไปศาลอเมริกันส่วนมากถือว่าศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีไป โดยถือว่าจำเลยสละสิทธินี้ (Taylor v. United States , 414 U.S. 17,1973) หรือในกรณีที่จำเลยประพฤติตนไม่เรียบร้อยในศาล จนเป็นการละเมิดอำนาจศาล ศาลอาจสั่งให้จำเลยออกไปนอกห้องพิจารณาได้ เพื่อรักษาความสงบในศาล สิทธินี้ยังรวมถึงการให้พยานโจทก์ระบุชื่อและที่อยู่ที่แท้จริงของพยานบุคคล จะเบิกความปิดบังความจริงหาได้ไม่ นอกจากนั้นยังรวมถึงสิทธิของจำเลยที่จะเผชิญหน้ากับพยานในห้องพิจารณา ศาลสูงสุดสหรัฐวินิจฉัยไว้ในคดี Coy v. Iowa , 487 U.S. 1012 , 1988 ว่าคดีนั้นจำเลยต้องหาว่ากระทำความผิดทางเพศกับเด็กหญิงอายุ 15 ปี ศาลชั้นต้นอนุญาตให้เด็กหญิงนั้นเบิกความโดยมีฉากม่านกั้นจำเลยกับลูกขุนไม่อาจเห็นอากัปกิริยาท่าทางของพยานขณะเบิกความ ศาลสูงสุดสหรัฐวินิจฉัยว่า เป็นการพิจารณาคดีที่ไม่ชอบและขัดต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยาน ตาม The Sixth Amendment⁹

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติรับรองใน The Sixth Amendment ว่า จำเลยในคดีอาญามีสิทธิในการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว (Speedy trial) ซึ่งสิทธินี้ ใช้กับคดีอาญาของมลรัฐด้วย (Klopfer v. North Carolina,368 U.S. 213,1967) คำว่า Speedy trial นี้เป็นสิทธิที่เป็นสิทธิที่เริ่มต้นหลังจากที่มีคำสั่งให้ฟ้องผู้ต้องหาแล้ว ไม่ว่าจะโดย Indictment หรือ Information ดังนั้นสิทธินี้จึงไม่ถูกล่วงละเมิดหากชั้นตอนการสืบสวนสอบสวนล่าช้า ทำให้ยังไม่อาจมีคำสั่งฟ้องได้ (U.S. v.MacDonald,456 U.S. 1,1982) วัตถุประสงค์ของ Speedy trial เพื่อคุ้มครองจำเลยในคดีอาญาไม่ให้ถูกกริดรอนเสรีภาพเกินสมควรในระหว่างที่เขาต้องรอการพิจารณาคดีนั้น จำเลยบางคนอาจไม่ประกันตัวมาสู้คดีได้ บางคนต้องถูกออกจากงาน มีปัญหาทั้งครอบครัว หน้าที่การงานและการเงิน ส่วนในแง่ของสังคมและสิทธิของผู้เสียหายนั้นก็ต้องให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน ในเรื่องระยะเวลาที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐต่างๆ มักจะ

⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน,” ตุลพาหน, เล่ม 2, ปีที่ 42, น. 104(เมษายน - มิถุนายน 2538).

กำหนดระยะเวลาที่จะต้องพิจารณาคดีจำเลยไว้ แต่ก็มักจะมีข้อยกเว้น ซึ่งศาลจะต้องนำมาพิจารณาด้วยเสมอ เหตุผลของความล่าช้าก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะบ่งชี้ว่า คดีนั้นมีการถ่วงคดีหรือไม่ ซึ่งต้องดูว่าเป็นความผิดของฝ่ายใด บางครั้งศาลก็ให้ความสนใจในการที่โจทก์ต้องพยายามนำพยานมาศาล ซึ่งเป็นเหตุมาจากพยานส่วนใหญ่ เช่น พยานป่วย พยานหลบเลี่ยงไม่มาศาล หากจำเลยมีส่วนในการที่จะถ่วงคดีให้ล่าช้า โดยใช้วิธีการที่ไม่ชอบ (Tactics) ต่างๆ เช่นนี้ถือว่าจำเลยละเมิดสิทธิในการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วตาม The Sixth Amendment (Strunk v. United States, 412 U.S. 434, 1973) สำหรับการกำหนดเวลาขั้นตอนในการดำเนินการพิจารณาคดีอาญาในศาลรัฐบาลกลางต้องปฏิบัติตาม The Federal Speedy Trial Act¹⁰

การสืบพยานของฝ่ายโจทก์ ในคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยและมีหน้าที่นำสืบก่อน มีข้อที่ควรจะต้องทำความเข้าใจในที่นี้ว่า ตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น ก่อนที่จะมีการพิจารณาสืบพยานของคู่ความจะมีกระบวนการพิจารณาที่เรียกว่า Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery ซึ่งขั้นตอนของกระบวนการนี้จะมีขึ้นหลังจากการชี้ฟ้องสถาน (Arrest) ที่จำเลยให้การปฏิเสธระหว่างคดีที่เข้าคิวรอลำดับการพิจารณาและสืบพยาน กฎหมายกำหนดให้มีกระบวนการประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐาน ซึ่งหมายความว่า คู่ความจะต้องระบุพยานฝ่ายตน และในการประชุม (Pre-trial conference) ซึ่งมีผู้พิพากษาเป็นประธานนั้น ผู้พิพากษาจะให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อาจโต้เถียงกัน เช่น ใ้ยอมรับเอกสารต่างๆ นอกจากนั้น หากมีประเด็นในบางเรื่องที่ต้องพิสูจน์โดยผู้เชี่ยวชาญก็ให้ดำเนินการเสียหรือในประเด็นเรื่องการบาดเจ็บของผู้เสียหายก็จะให้ส่งไปให้แพทย์ตรวจ การที่มี Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery นี้จะมีผลให้การสืบพยานเฉพาะในประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาจริงๆ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจสอบพยานเอกสารหรือพยานวัตถุนั้นจะเสร็จสิ้นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคล เมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานจึงเป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักคำเบิกความของพยานบุคคลโดยแท้ อนึ่งกระบวนการพิจารณาขั้น Pre-trial นี้ทำให้คู่ความทราบถึงลักษณะของพยานหลักฐานของอีกฝ่าย และอาจประเมินได้ว่ามีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด หากจำเลยเห็นว่าจะจำนนต่อพยานหลักฐาน จำเลยจะให้การรับสารภาพตามกระบวนการ Pre-Bargaining ซึ่งกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นไม่น้อยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกา การสืบพยานของฝ่ายโจทก์และจำเลย ถึงแม้จะมีพยานบุคคลจำนวนมาก แต่การซักถามพยานแต่ละปากจะถามเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นในคดีเท่านั้น คือ ถามเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นในคดีและเป็นน้ำหนักที่จะนำสืบให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างเท่านั้น โดยเฉพาะพยานโจทก์ โจทก์จะถามในลักษณะจำกัดด้วยน้ำเสียงที่เรียบๆ สุภาพ โจทก์จะไม่ถามข้อเท็จจริงต่างๆ มากมาย เพราะจะถือเป็นการเปิดโอกาสให้

¹⁰ เพิ่งอ้าง, น. 90 - 91.

จำเลยซักค้านได้อย่างกว้างขวาง¹¹ หน้าที่ของลูกขุนระหว่างการสืบพยาน คือ การฟังคำเบิกความของพยาน แต่ลูกขุนไม่มีหน้าที่บันทึกหรือจดย่อ คงทำได้แค่เพียงรับฟังเฉยๆ ไม่เข้าใจจะถามพยานก็ไม่ได้ แต่อาจจะถามศาลได้ หรือพยานพูดไม่ได้ยิน หรือพูดไม่รู้เรื่อง ลูกขุนก็สามารถบอกศาลได้ ส่วนศาลหรือผู้พิพากษานั้นก็นั่งฟังเช่นกัน นานๆ ครั้งจะมีปัญหาเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน หรือการซักถามพยานหลักฐานที่ผิดกฎเกณฑ์ เช่น ใช้คำถามนำ หรือคำถามซ้อน หรือคำถามที่เสียดสีพยาน เมื่อมีปัญหาขึ้นมาเมื่อคู่ความคัดค้าน ศาลก็จะมีคำสั่งในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานนั้นๆ โดยจะต้องส่งคำสั่งลูกขุนได้ยินด้วย¹² เมื่อเสร็จการสืบพยานโจทก์แล้ว ปกติจะมีการสืบพยานจำเลยทันทีโดยจำเลยจะนำพยานเข้าไปสืบต่อ ไม่ใช่เลื่อนสืบพยานจำเลยไปในวันหลัง เว้นแต่จะหมดเวลาทำการ อย่างไรก็ตามมีบางคดีที่จำเลยเห็นว่าพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบไม่มีมูลที่ชี้ให้เห็นว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง หรือเห็นว่า โดยกฎหมายแล้วจำเลยไม่มีความผิดตามฟ้องจำเลยมีสิทธิที่จะขอให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องได้โดยทันทีหลังจากที่สืบพยานโจทก์เสร็จสิ้น¹³ เรียกว่า Motion to a direct verdict¹⁴

การสืบพยานจำเลย ตามระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา หรือระบบ Adversary system ที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกา ถือว่าคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยนั้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยปราศจากความสงสัยตามสมควร (Proof beyond a reasonable doubt) ดังนั้นโจทก์จึงมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย ส่วนจำเลยไม่มีหน้าที่ต้องสืบพยานและรัฐหรือโจทก์จะบังคับให้จำเลยมาเบิกความเป็นพยานต่อศาลไม่ได้ จำเลยจะเบิกความหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าจำเลยเบิกความเป็นพยานมีผลเท่ากับว่าจำเลยสละสิทธิของตนที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง มักจะมีความเข้าใจผิดเสมอทั้งในหมู่นักกฎหมายอเมริกันและนักกฎหมายไทยว่า สิทธิของจำเลยที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเองนี้มีอยู่ตลอดระยะเวลาของการพิจารณา ซึ่งแท้จริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะเมื่อจำเลยเบิกความเป็นพยานคำเบิกความของจำเลยย่อมมีฐานะเป็นพยานหลักฐาน ซึ่งจะต้องนำไปรวมชั่งกับพยานหลักฐานทั้งปวง เมื่อจำเลยสาบานตนเบิกความในฐานะพยาน จำเลยจะไม่ยอมตอบคำถามค้านของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ และศาลย่อมมีอำนาจเต็มในการซักค้านพยานด้วยตนเองตามกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ และหากจำเลยเบิกความเป็นการยอมรับข้อเท็จจริง เช่น ยอมรับว่าใช้อาวุธปืนยิงผู้เสียหาย หรือยอมรับว่าเป็นผู้ครอบครองอาวุธมีดของกลาง หรือยอมรับว่าตนเองไม่มีใบอนุญาตให้จับจิ้งจกยนต์ ข้อเท็จจริงเหล่านี้ ศาลถือว่าเป็นพยานหลักฐาน และหาก

¹¹ เพิ่งอ้าง, น. 98 - 99.

¹² เพิ่งอ้าง, น. 100.

¹³ เพิ่งอ้าง, น. 101 - 102.

¹⁴ เพิ่งอ้าง, น. 102.

เป็นการเชื่อมกับพยานโจทก์ ก็อาจทำให้พยานโจทก์มีน้ำหนักมากขึ้น การสืบพยานจำเลยนั้นมีความมุ่งหมาย 2 ประการ ประการแรก คือ การสืบพยานเพื่อทำลายน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเพื่อให้ลูกขุนเกิดความกระตือรือร้นในการเชื่อถือพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ เช่น การต่อสู้อ้างฐานที่อยู่ต่อสู้ว่าไม่มีเจตนา วิกลจริต จำเป็น ป้องกัน เป็นต้น การซักถามและนำเสนอพยานของฝ่ายจำเลยอยู่ในบังคับกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการซักถามและนำเสนอพยานของฝ่ายโจทก์ คือ จะเป็นการถามพยานของฝ่ายตน (Direct examination) แล้วฝ่ายโจทก์ถามค้าน (Cross examination)¹⁵

อำนาจของศาลในการซักถามพยาน เป็นที่ยอมรับกันว่าศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบ และมีอำนาจซักถามพยานบุคคลระหว่างที่พยานผู้นั้นเบิกความ ทั้งนี้ อาจเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในคำเบิกความของพยานรวมตลอดจนการเรียกพยานบุคคลมาสืบ¹⁶ อย่างไรก็ตามมีหลักอยู่ว่า คำถามของศาลนั้นไม่ควรก่อให้เกิดอคติแก่ลูกขุนซึ่งอาจทำให้ดุลพินิจของลูกขุนเปลี่ยนไปได้ ดังนั้นศาลจึงควรซักถามพยานเฉพาะ เพื่อความกระจ่างชัดเจนของคำเบิกความของพยานในบางกรณี เช่น พยานเป็นเด็ก หรือพยานไม่เข้าใจคำถามศาลย่อมมีอำนาจถามหรือให้พยานอธิบายเพื่อความกระจ่างได้ แต่ถ้าเมื่อใดคำถามของศาลมีผลต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของลูกขุนแล้ว ก็อาจทำให้การพิจารณาคดีนั้นไม่ชอบขึ้นมาได้¹⁷

3.1.3 การรับฟังพยานบุคคล

พยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟัง คือ พยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังตามลักษณะและคุณค่าของพยานหลักฐานนั้น อันมีที่มาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานตั้งแต่มี Bill of Rights อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และแมคนาคาร์ตา ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก หลักการต่างๆที่ปรากฏในหลักดังกล่าวถูกนำมาบัญญัติเป็นกฎหมาย โดยเฉพาะใน Due Process of law ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการคุ้มครองการตรวจค้น และการยึดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือเป็นบทบัญญัติว่าจะไม่มีบุคคลใดถูกริดรอนซึ่งสิทธิ ชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินโดยปราศจากกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย ซึ่งต่อมาก็พัฒนาการเป็นหลัก การตัดพยาน หรือ Exclusionary Rule¹⁸ ตามหลักกฎหมายอเมริกาได้มีกฎหมายแก้ไข

¹⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, *เพ็ญอ้อ*, น. 102 - 103.

¹⁶ *เพ็ญอ้อ*, น. 105.

¹⁷ *เพ็ญอ้อ*, น. 105.

¹⁸ ปิติกุล จิระมงคลพาณิชย์, “การรับฟังพยานหลักฐานโดยคำนึงถึงสิทธิของจำเลยและสิทธิของผู้เสียหาย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2559, จาก

http://website2556.moj.go.th/upload/mini110_download/uploadfiles/1020_6638.doc.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 ในปี ค.ศ. 1935 มีบัญญัติเพิ่มเติมเป็นข้อ 3 (d) ว่า¹⁹ “เมื่อจำเลยเคยถูกพิจารณาคดีโดยคำฟ้องไม่ว่าจะโดย Indictment หรือ Information เกี่ยวกับความผิดในข้อหาอย่างเดียวกันมาก่อน คำให้การพยานในคดีก่อนอาจนำมาอ้างเป็นพยานในคดี²⁰ หลังที่ถูกฟ้องอย่างเดียวกันได้ หากแสดงให้เห็นที่พอใจต่อศาลว่า พยานเช่นว่านั้นตาย วิกลจริต หรือไม่สามารถหาตัวในรัฐนั้นได้” สหรัฐอเมริกามีหลักที่เป็นบทคัดพยานในกรณีที่เป็นพยานบอกเล่า (Hearsay Evidence) โดยถือว่าเป็นพยานชั้นที่สอง ไม่ใช่พยานที่ดีที่สุด จึงไม่อาจนำเสนอเพื่อเข้าสู่การพิจารณาของคณะลูกขุน (Jury) เพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่²¹

การนำเสนอพยานหลักฐาน โดยเฉพาะคำกล่าวเกี่ยวกับครั้งก่อนของพยานบุคคลที่ไม่ตรงกัน (กับคำเบิกความคดีนี้) พยานหลักฐาน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับคำกล่าวของพยานบุคคลที่ไม่ตรงกับคำเบิกความในคดีนี้ ไม่อาจรับฟังได้ เว้นแต่พยานผู้นั้นได้มีโอกาสหรืออธิบายหรือปฏิเสธ และคู่ความฝ่ายตรงข้ามนั้น ได้มีโอกาสซักถามพยานนั้น หรือเป็นกรณีที่จำเป็นต้องรับฟังเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม²²

คดี Illinois v. Rodriguez, 497 U.S. 177 (1990) ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแก้ไขครั้งที่ 4 ไม่ได้ห้ามรับฟังพยานหลักฐานซึ่งได้มาจากความยินยอมในการค้น ซึ่งต่อมาพบว่าบุคคลภายนอกซึ่งให้ความยินยอมในการค้นไม่มีอำนาจให้ความยินยอม หากแต่ศาลได้วินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่สามารถใช้ข้อกล่าวอ้างเรื่องสิทธิในการให้ความยินยอม หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าในขณะที่เจ้าหน้าที่ได้รับความยินยอมนั้นบุคคลผู้มีความระมัดระวังอย่างวิญญูชนทั่วไปจะเชื่อว่าบุคคลที่ให้ความยินยอมมีสิทธิให้ความยินยอมในการค้นจากสถานที่ดังกล่าว เมื่อเจ้าหน้าที่เชื่ออย่างมีเหตุผลในเรื่องสิทธิในการให้ความยินยอมที่ได้รับการค้น จะไม่เป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขครั้งที่ 4²³

¹⁹ บัญญัติ สุชีวะ, “การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น,” สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2552, จาก <http://www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?Idmain=34&&Title=25พยาน&&page=>

²⁰ เพิ่งอ้าง.

²¹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง สิทธิผู้ต้องหาจำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2540), น. 214.

²² เพิ่งอ้าง, น. 105.

²³ ณัฐวสา นัทรไพฑูรย์ และคณะผู้แปล, การค้นและยึดคอมพิวเตอร์และการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในการสืบสวนคดีอาญา, (กันยายน 2002), น. 17-18.

สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปฏิปักษ์ (สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย) ในคดี Pointer v. Texas (พ.ศ. 2508) ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปฏิปักษ์ใช้บังคับแก่มลรัฐ โดยบทบัญญัติของ Fourteen Amendment แต่ข้อบ่งชี้ของสิทธินั้นก็ยังไม่ชัดเจนว่า ใช้บังคับได้เพียงใด ต่อมาในคดี Smith v. Illinois (พ.ศ. 2511) ศาลฎีกาให้ความกระจ่างขึ้นมาบ้าง โดยวินิจฉัยว่าการที่ศาลไม่อนุญาตให้จำเลยถามชื่อที่แท้จริงและที่อยู่ของพยานโจทก์ปากสำคัญ ทั้งๆที่พยานซึ่งเป็นอดีตตำรวจก็ยอมรับว่าได้ให้การโดยใช้ชื่อสมมติ ถือว่าเป็นการปฏิเสธสิทธิในการเผชิญหน้าของจำเลย ในคดี Pointer ที่อ้างถึงข้างต้น คดี Barber v. Page (พ.ศ. 2511) และคดี California v. Green (พ.ศ. 2513) ศาลฎีกาได้วินิจฉัยถึงความสำคัญของสิทธิในการเผชิญหน้าที่มีต่อหลักการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งอนุญาตให้นำสืบถึงคำให้การในอดีตของพยานซึ่งไม่สามารถเบิกความในชั้นศาลได้ Pointer ตัดสินว่า การรับฟังพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งไม่ได้ตัวมาเบิกความในชั้นพิจารณาและในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง พยานก็ไม่ถูกถามคำถามเพราะจำเลยไม่มีทนายความนั้นเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ Barber ก็วินิจฉัยในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ มลรัฐขอให้นำสืบคำพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องแทนการนำตัวพยาน (ซึ่งถูกควบคุมโดยรัฐบาลกลางอยู่ในมลรัฐอื่น) มาเบิกความแต่ในคดี Green ศาลฎีกาชี้ว่า หากพยานไม่สามารถเบิกความได้จริงๆและในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทนายความจำเลยก็มีโอกาสที่จะถามคำถามพยานได้โดยเต็มที่แล้ว การรับฟังคำพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ในกรณีเช่นนี้ไม่ขัดต่อสิทธิใน Sixth Amendment คดี Bruton v. U.S. (พ.ศ. 2511), Douglas v. Alabama (พ.ศ. 2508) และ Dutton v. Evan (พ.ศ. 2513) วินิจฉัยเกี่ยวกับการรับฟังคำให้การในอดีตของตัวการร่วม ซึ่งไม่สามารถมาเบิกความในชั้นศาล ในคดี Douglas อัยการหมายเรียกตัวการร่วมซึ่งกำลังต้องโทษมาเป็นพยานและอ่านคำรับสารภาพของพยานซึ่งพาดพิงไปถึงจำเลย ทั้งนี้เพื่อจะฟื้นความจำของพยาน ศาลชั้นต้นอนุญาตให้พนักงานอัยการใช้วิธีนี้ได้ แม้พยานจะอ้างสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง และปฏิเสธไม่ตอบคำถามทุกข้อ ศาลฎีกาชี้ว่า แม้การอ่านคำรับสารภาพจะมีใช้คำให้การก็ตาม แต่พนักงานอัยการก็ใช้การอ่านนี้ไปในลักษณะนั้น จึงเท่ากับเป็นการปฏิเสธสิทธิของจำเลยที่จะเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปฏิปักษ์²⁴

3.1.4 การสืบพยานลับหลังจำเลย

สิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานในระยะแรกเป็นไปอย่างเคร่งครัด คือ ถ้าจำเลยไม่มาศาล การพิจารณาต้องหยุดจนกว่าจำเลยจะมาศาล แต่ส่งผลให้จำเลยหลบหนีไปในระหว่างการประกันตัว เพื่อว่าศาลจะได้พิจารณาคดีต่อไปไม่ได้ ต่อมา ศาลจึงผ่อนคลายนโยบายเคร่งครัดของหลักนี้ลง คือ ในคดี Illinois v. Allen (ค.ศ. 1970) ได้ตัดสินว่า “การพิจารณาต่อหน้าจำเลยมี

²⁴ วิสาร พันธนะ, “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา,” จุลพาห, เล่ม 5, ปีที่ 25, น. 62-63 (กันยายน - ตุลาคม 2521).

ความสำคัญยิ่งต่อสิทธิการเผชิญหน้าพยาน แต่จำเลยอาจสูญเสียสิทธินี้ได้ หากจำเลยก่อความวุ่นวายถึงขนาดที่จำเป็นต้องเอาตัวจำเลยออกไปจากห้องพิจารณา” จะเห็นได้ว่า เมื่อจำเลยก่อความวุ่นวายและทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในห้องพิจารณา จึงไม่อาจนำสิทธิในการเผชิญหน้าพยานมาใช้บังคับได้ ศาลอาจสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ซึ่งการสืบพยานลับหลังนี้ เป็นเพราะจำเลยได้ประพฤติตัวไม่สมควรและก่อเหตุขึ้นเอง²⁵ (คดี Cheven v. Pulley) ดังนั้น จึงเกิดหลักการที่ว่า การพิจารณาจะดำเนินไปโดยไม่มีตัวจำเลยก็ได้ หากจำเลยก่อความวุ่นวายถึงขนาดที่ไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้และจำเป็นต้องให้จำเลยออกไปจากห้องพิจารณา

นอกจากนี้สิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานที่เป็นประจักษ์และอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีนี้ เป็นสิทธิที่จำเลยสามารถสละได้ แต่จำเลยต้องสละสิทธิโดยรู้และเข้าใจถึงการสละสิทธินั้น รวมทั้งจำเลยจะต้องสละสิทธิโดยสมัครใจด้วย (คดี Alaska-Patterson v. State) หรืออาจเป็นเพราะการถามคำถามพยานไม่สามารถกระทำได้ (คดี US.V. Howard) เป็นต้น แต่มีบางมลรัฐกำหนดว่า ศาลจะอนุญาตให้จำเลยสละสิทธิดังกล่าวได้นั้น จำเลยต้องทำความยินยอมในการสละสิทธินั้นเป็นหนังสือ²⁶ แต่ถ้าหากศาลพิจารณาคดีลับหลังจำเลยไป และภายหลังจำเลยมาร้องต่อศาลว่าการที่ตนไม่มาศาล มิได้เป็นไปโดยความสมัครใจ ก็จะต้องทำการพิจารณาคดีใหม่

3.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์ การดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงมีลักษณะเป็นระบบผสม กล่าวคือ พนักงานสอบสวนและอัยการทำหน้าที่เป็นผู้สืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงเมื่อทราบว่า มีผู้กระทำความผิด โดยจะมีกล่าวหาหรือฟ้องทุกข์หรือโดยวิธีใดก็ตาม โดยกฎหมายจะเปิดช่องให้เอกชนที่เป็นผู้เสียหายสามารถเริ่มคดีได้เอง แต่ในทุกคดีจะต้องมีอัยการในฐานะตัวแทนของสังคม รวมทั้งผู้พิพากษาศาลไต่สวน (Jurisdiction d'instruction) มีอำนาจค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเอง นอกจากนี้การวินิจฉัยเพื่อสั่งคดีของผู้พิพากษาศาลไต่สวนนั้น จะถือการพิจารณาจากเอกสารและการดำเนินการพิจารณาคดีลับ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าที่กล่าวมานี้จัดอยู่ในระบบไต่สวนแบบทั้งสิ้น ส่วนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นตัดสินคดี (Jurisdiction de jugement) นั้น กฎหมายวางหลักทั่วไปให้ศาลใช้วิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหา กล่าวคือ เปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิเท่าเทียมกับโจทก์ในการนำสืบพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้ ข้องกล่าวหา และที่

²⁵ วิสาร พันธุณะ, “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา,” *อุทพาท*, เล่ม 5, ปีที่ 25, น. 65, 105 (กันยายน-ตุลาคม 2521).

²⁶ กุลธิดา กันธวิวัฒน์, *เพิ่งอ้าง*, น. 59.

สำคัญคือการพิจารณานั้นต้องกระทำโดยเปิดเผย (Publicité)²⁷ และกระทำต่อหน้าจำเลย เพื่อที่จะเป็น ผู้ที่ต่อสู้คดีตามหลักในระบบกล่าวหา ซึ่งให้คู่ความต่อสู้กันทางพยานหลักฐานและให้ศาลวางตัว เป็นกลางนั่นเอง

การดำเนินคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงเป็นกรณีที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการ ดำเนินคดี ซึ่งเป็นลักษณะของระบบไต่สวน แต่การไต่สวนและการค้นหาความจริงและรวบรวม พยานหลักฐานของผู้พิพากษาสอบสวนในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ก็ยังต้องอาศัยความร่วมมือและถูก ตรวจสอบโดยองค์กรอัยการด้วย เพราะเมื่อผู้พิพากษาสรุปสำนวนการสอบสวนแล้ว ก็ต้องส่ง สำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการทำการฟ้องและดำเนินคดีต่อไปตามระบบกล่าวหา ซึ่งระบบ การดำเนินคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่าเป็นระบบที่นำวิธีปฏิบัติ ที่เอาผลดีของทั้งระบบกล่าวหา (Procédure Accusatoire) และระบบไต่สวน (Procédure Accusatoire) มารวมอยู่ด้วยกัน จึงมักมีผู้เรียกการดำเนินคดีอาญาแบบนี้ว่า การดำเนินคดีอาญา ระบบผสม (Procédure Mixed หรือ Mixed System)²⁸

3.2.1 หลักทั่วไป

การดำเนินคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญาและขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญา ซึ่งการแบ่งการดำเนินคดีอาญา ออกเป็น 2 ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ก็เพื่อมิให้ศาลเป็นผู้ที่ใช้อำนาจฝ่ายเดียวในการดำเนินคดีอาญา เช่นเดียวกับระบบไต่สวน ทั้งนี้ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญาจะมีองค์กรตรวจสอบและพนักงาน อัยการทำหน้าที่เป็นผู้ค้นหาความจริง ส่วนขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญาจะเป็นหน้าที่ขององค์กร ศาลในการทำหน้าที่ขององค์กรศาลนั้นมีข้อสังเกตว่า นอกจากจะมีผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณา และพิพากษาคดีแล้ว ยังมีผู้พิพากษาไต่สวน (Juge d'instruction) ซึ่งจะทำหน้าที่ไต่สวนและยังมี อำนาจในการค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเองสำหรับคดีที่มีข้อยุ่งยากซับซ้อน²⁹ ตัวอย่างเช่น คดีอาญาอุกฉกรรจ์ (Crime) คดีอาญาอัตราโทษระดับกลาง (Délit) บางคดีที่มีความ ยุ่งยาก หรือคดีที่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติว่าต้องมีการไต่สวน เช่น ความผิดเกี่ยวกับการค้ากำไรเกิน

²⁷ อุดม รัฐอมฤต, “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมาย วิธีพิจารณาคดีอาญาฝรั่งเศส,” *วารสารนิติศาสตร์*, ฉบับที่ 1, ปีที่ 20, น. 66-70(มีนาคม 2533).

²⁸ สมคิด ณ นคร, “การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส,” *ศาลพาหน*, เล่ม 5, ปีที่ 11, น. 5 (พฤษภาคม 2505). และอุดม รัฐอมฤต, “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมาย วิธีพิจารณาคดีอาญาฝรั่งเศส,” *วารสารนิติศาสตร์*, ฉบับที่ 1, ปีที่ 20, น. 69(พฤษภาคม 2505).

²⁹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, *รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง สิทธิผู้ต้องหาจำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา*, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2540), น. 63.

ควร ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เยาว์ หรือคดีที่ไม่ทราบหรือไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด เป็นต้น³⁰ ซึ่งผู้พิพากษาที่ทำการสอบสวนนั้นเมื่อทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีใดแล้วจะทำการนั่งพิจารณาในคดีเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลทำการตรวจสอบตนเอง

3.2.2 การพิจารณาคดี

ในการพิจารณาของศาลชั้นต้นคดีอาญาได้วางหลักทั่วไปให้ศาลใช้วิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหา โดยให้จำเลยมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้กล่าวหาในการนำสืบข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อต่อสู้ข้อกล่าวหา และข้อเท็จจริงที่ศาลจะรับฟังได้จะเป็นข้อเท็จจริงที่มีการนำมาสืบด้วยวาจาในศาลแล้วเท่านั้น และจำเลยต้องมีสิทธิในการเผชิญหน้าพยานเพื่อสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่การพิจารณาคดีและการสืบพยานในศาลจึงต้องกระทำต่อหน้าจำเลย

สำหรับศาลที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น มีอยู่ 3 ระดับ คือ

1. ศาลสูง (Cour de cassation)
2. ศาลอุทธรณ์ (Cour d'appel) และ
3. ศาลชั้นต้น (Tribunal de première instance)

ความผิดอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสตามประมวลกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Code pénal) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ³¹ ความผิดลหุโทษ (Les contraventions) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษปรับ หรือโทษที่ห้ามหรือจำกัดสิทธิบางประการที่กำหนดไว้ในมาตรา 131-12³² นอกจากโทษดังกล่าวแล้ว ยังสามารถลงโทษเสริมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 131-16 และมาตรา 131-17 ส่วนโทษจำคุกนั้น ประมวลกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่ได้กำหนดไว้สำหรับความผิดลหุโทษอีกต่อไปแล้วคงมีแต่โทษปรับแบบจะได้มีการกำหนดจำนวนเงินค่าปรับโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามมาตรา 131-13 คือ

- ระดับที่หนึ่ง ปรับไม่เกิน 38 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 1
- ระดับที่สอง ปรับไม่เกิน 150 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 2
- ระดับที่สาม ปรับไม่เกิน 450 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 3
- ระดับที่สี่ ปรับไม่เกิน 750 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 4

³⁰ กุมพล พลวัน, “ลักษณะทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,” วารสารอัยการ, ฉบับ 39, ปีที่ 4, น. 43(มีนาคม 2524).

³¹ พัชราภรณ์ เดชประสิทธิ์พิบูลย์, การสืบพยานหลักฐานล่วงหน้าในคดีอาญา : ศึกษากรณีปัญหาการสืบสืบหลังจำเลยและปัญหาที่เกี่ยวข้อง, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2548), น. 36-37.

³² เพ็งอ้วง, น. 36.

ระดับที่ห้า ปรับไม่เกิน 1,500 ยูโร สำหรับความผิดหูโทษชั้นที่ 5

ความผิดหูโทษจะทำการพิจารณาพิพากษาในศาล Tribunal de police ซึ่งใช้ผู้พิพากษาอาชีพคนเดียว

(1) ความผิดมัธยมโทษ (Les de'bits) ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุก ปรับ ปรับแบบรายวัน บริการสังคม ริบทรัพย์สิน หรือจำกัดสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-6³³ โดยอัตราโทษจำคุกที่กำหนดไว้สำหรับความผิดมัธยมโทษนั้นมีตั้งแต่จำคุกไม่เกินสองเดือนจนถึงสิบปี³⁴ ความผิดมัธยมโทษจะดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล Tribunal correctionnel

ความผิดมัธยมโทษจะทำการพิจารณาพิพากษาในศาล Tribunal Correctionnel ซึ่งประกอบไปด้วยหัวหน้าคณะ 1 คน และผู้พิพากษาอาชีพที่ร่วมเป็นองค์คณะอีก 2 คน

(2) ความผิดอุกฉกรรจ์ หรือความผิดอุกฤษโทษ (Les crimes) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษดังต่อไปนี้³⁵

ก. จำคุกตลอดชีวิต หรือกักขังตลอดชีวิต

ข. จำคุกหรือกักขังสูงสุดไม่เกิน 30 ปี

ค. จำคุกหรือกักขังสูงสุดไม่เกิน 20 ปี

ง. จำคุกหรือกักขังสูงสุดไม่เกิน 15 ปี

ความผิดอุกฉกรรจ์จะต้องมีระยะเวลาจำคุกหรือกักขังอย่างน้อย 10 ปี

นอกจากโทษจำคุกหรือกักขังแล้ว ยังมีโทษปรับและโทษอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-10 ด้วย³⁶

ความผิดอุกฉกรรจ์ หรือความผิดอุกฤษโทษจะทำการพิจารณาพิพากษาในศาลลูกขุน (Cour d'assises) ซึ่งองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน โดยมีหัวหน้าองค์คณะเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์และลูกขุนอีก 9 คน ที่ได้รับเลือกโดยการจับฉลากจากประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งคณะผู้พิพากษาและลูกขุนจะร่วมกันตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ และวางกำหนดโทษคู่ความจะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลนี้ไม่ได้ แต่อาจร้องขอให้ศาลฎีกาตรวจสอบให้ได้³⁷

³³ เพิ่งอ้าง, น. 37.

³⁴ เพิ่งอ้าง, น. 37.

³⁵ เพิ่งอ้าง, น. 37.

³⁶ เพิ่งอ้าง, น. 37.

³⁷ พงษ์เทพ เทพกาญจนา, “วงการกฎหมายทั่วไป : การดูงานระบบงานยุติธรรมในประเทศฝรั่งเศส (ตอนที่ 2),” ตุลพาน, เล่มที่ 2, ปีที่ 36, น. 119 และชาติรี สุวรรณฉนิ. (2533). “ระบบศาลยุติธรรมของฝรั่งเศส,” อัยการนิเทศ, ฉบับที่ 3, เล่มที่ 52, น. 383 (มีนาคม-เมษายน 2532).

การพิจารณาคดีความผิดอุกฉกรรจ์ หรือความผิดอุกฤษ โทย Cour d'assises นี้่น่าจะมีลักษณะแตกต่างไปจาก Tribunal de police และ Tribunal correctionnel มาก กล่าวคือ ในศาลทั่วไปนั้นการพิจารณาพิพากษาจะมีเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้นที่จะออกทำการพิจารณาพิพากษา

ในศาล Cour d'assises การพิจารณาพิพากษาจะทำโดยผู้พิพากษาอาชีพ 3 นาย ร่วมกับคณะลูกขุนซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปอีก 9 นาย โดยทั้งหมดจะร่วมกันพิจารณาและพิพากษาคดี

การดำเนินคดีใช้ระบบกล่าวหา ได้แยกกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาออกเป็นขั้นตอนใหญ่ๆ 2 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา
2. ขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญา

ซึ่งทั้งสองขั้นตอนทำหน้าที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญาเป็นขั้นตอนการหาข้อเท็จจริงก่อนฟ้องร้อง โดยมีองค์กรตำรวจสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ ส่วนขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญาจะเป็นหน้าที่ขององค์กรศาล

นอกจากนี้ระบบการดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสยังมีระบบ “ผู้พิพากษาไต่สวน (Le Juge d'instruction) มีสถานะเป็นตุลาการ หรือที่ในตำรากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศว่าสาธารณรัฐฝรั่งเศส “ตุลาการนั่ง” (Le magistrat du siège³ – ศาล) ถือเป็นอิสระจากอำนาจบริหาร เป็นผู้พิพากษาที่กฎหมายให้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนหรือมอบหมายการสอบสวน (Commission Rogatoire) ให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (La police judiciaire) ดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของผู้พิพากษาไต่สวนได้ การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนนี้ผู้ถูกไต่สวนจะได้รับประกันความยุติธรรมในการดำเนินคดี”³⁸

ผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน แต่ก็มีหลักสำคัญที่ว่าผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สอบสวนในคดีใดแล้ว ก็จะทำการนั่งพิจารณาในคดีเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลทำการตรวจสอบกันเอง แต่การสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ยังคงอาศัยความร่วมมือ และถูกตรวจสอบโดยองค์กรอัยการด้วย เพราะเมื่อผู้พิพากษาสรุปสำนวนการสอบสวนแล้ว ก็ต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการทำการฟ้องและดำเนินคดีต่อไปตามระบบกล่าวหา

ในคดีอาญาเมื่อมีการสอบสวนและมีการฟ้องร้องยังศาลแล้ว ผู้ต้องหาจะมีฐานะเป็นจำเลยในทันที เนื่องจากว่าการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส

³⁸ อุทัย อาทิวะช, รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2554), น. 185.

นั้น เป็นไปตามหลักการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ (public prosecution) ³⁹ กล่าวคือ เฉพาะพนักงานอัยการ (ministere public) ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นที่จะนำคดีมาฟ้องร้องยังศาลได้ ส่วนผู้เสียหาย (partie civile) สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้เฉพาะในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาเท่านั้น

3.2.3 การรับฟังพยานบุคคล

การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ในชั้นพิจารณาคดีจะต้องกระทำด้วยวาจาต่อหน้าศาลในห้องพิจารณา และพยานหลักฐานที่จะนำมาเสนอนั้นเป็นไปตามหลักการเสนอพยานโดยอิสระ (Liberté de la preuve) ส่วนศาลจะรับฟังหรือไม่นั้นเป็นไปตามหลักความเชื่อโดยสุจริตของผู้พิพากษา (Intime conviction) จากการรับฟังพยานต่างๆ ในศาลโดยวาจา และหลักความเชื่อโดยสุจริตใจนี้เองทำให้การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ จึงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องจิตวิทยาพยานหลักฐาน

1. กรณีจำเลยสละสิทธิในการเข้าร่วมพิจารณาคดี ในกรณีที่จำเลยหลบหนีถือว่าเป็นกรณีที่จำเลยสละสิทธิในการเข้าร่วมพิจารณาของตนนั้น ศาลสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้บัญญัติหลักการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไว้ในการพิจารณาคดีในความผิดแต่ละประเภทหรือแต่ละศาลแตกต่างกันไป ดังนี้

- คดีที่พิจารณาในศาลลูกขุน Cour d'assises

คดีที่เกิดขึ้นในศาลลูกขุน คือ คดีอุกฉกรรจ์ ซึ่งโดยหลักจะต้องพิจารณาคดีและสืบพยานต่อหน้าจำเลยเสมอ แต่ถ้าจำเลยไม่มาศาลในการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็กรณีที่จำเลยหลบหนีไปตั้งแต่ก่อนเริ่มการพิจารณา หรือหลบหนีไประหว่างการพิจารณาคดีก็ดี ศาลอาจสั่งให้มีการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยหรืออาจถือเป็นการพิจารณาลับหลังจำเลยก็ได้ ซึ่งถือเป็นการพิจารณาพิเศษ วิธีการดังกล่าวเรียกว่า “Procédure par Contumace” โดยประธานศาลจะออกคำสั่งให้จำเลยไปศาลภายใน 10 วัน ถ้าจำเลยยังไม่ไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าว จำเลยคนนั้นจะถูกศาลสั่งว่าเป็นผู้กระทำผิดต่อกฎหมาย ทรัพย์สินของจำเลยจะถูกอายัดและจะถูกห้ามมิให้ใช้สิทธิในฐานะที่เป็นประชาชนทั้งหมด⁴⁰ โดยคำสั่งนี้จะลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น 1 ฉบับ และประกาศไว้ที่ภูมิลำเนาของจำเลย ณ ที่ทำการเทศบาลและที่ศาลลูกขุน⁴¹

³⁹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2537), น. 13-14.

⁴⁰ กุลธิดา คันธวิวัฒน์, เพ็ญอ้าง, น. 74.

⁴¹ เพ็ญอ้าง, น. 74.

เมื่อครบ 10 วันแล้วศาลลูกขุนก็จะพิพากษาโดยไม่ต้องมีคณะลูกขุน และใช้กระบวนการพิจารณาแบบ Contumace⁴² ซึ่งจะไม่มีการสืบพยานอีกต่อไป แต่ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาจากสำนวนการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากจำเลยไม่มีทนายความหรือผู้รับมอบอำนาจมาแทนจำเลย สมาชิกในครอบครัวอาจมาแก้ต่างแทนในกรณีของการริบทรัพย์สิน หรือความไม่อยู่ของจำเลยตามมาตรา 627 ได้⁴³ และถ้าศาลตัดสินว่าคดีว่าจำเลยมีความผิด ศาลจะลดโทษเพราะมีเหตุบรรเทาโทษให้แก่จำเลยที่ศาลตัดสินว่ามีความผิดไม่ได้ หมายความว่าศาลจะไม่มีเหตุบรรเทาโทษให้แก่จำเลย และในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลย เพราะจำเลยกระทำผิดแล้วให้ศาลดำเนินการสั่งริบทรัพย์สินของจำเลยที่ได้รับการพิจารณาแบบ Contumace ไว้จนกว่าที่จะหมดระยะเวลาที่สามารถขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ เมื่อหมดระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้มีการริบทรัพย์สินและจัดทำบัญชีทรัพย์สินไว้โดยผู้มีอำนาจ⁴⁴ คำพิพากษาต้องนำลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 1 ฉบับ ปิดไว้ที่บ้านจำเลยและที่ศาล คำพิพากษานี้จะถึงที่สุดก็ต่อเมื่อหมดอายุความลงโทษ คือ 20 ปี สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ หรือจำเลยตายในระหว่างอายุความ อย่างไรก็ตาม หากศาลเห็นว่า จำเลยมิได้กระทำผิดหรือมีการยกเลิกหรือเพิกถอนคำสั่งที่ว่าจำเลยกระทำความผิดนั้น ให้พนักงานอัยการประกาศลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่อยู่ของจำเลย นอกจากนี้ให้ปิดประกาศที่บ้านของจำเลยและที่เทศบาลด้วย⁴⁵

นอกจากนี้ แม้จะมีการสั่งให้มีการพิจารณาลับหลังจำเลยแล้วก็ตาม แต่ก็อาจมีการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่ากรณีที่มีการปิดประกาศนั้นมิได้ทำไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งผลของการพิสูจน์ได้ในกรณีดังกล่าวจะทำให้กระบวนการพิจารณาแบบ Contumace นั้นตกเป็นโมฆะ⁴⁶ ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาสិทธิของจำเลยในอันที่จะได้มาร่วมการพิจารณาคดี เพราะบางกรณีมีการปิดประกาศที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ปิดประกาศทำให้จำเลยไม่ทราบถึงประกาศดังกล่าว และส่งผลให้จำเลยเสียสิทธิในการต่อสู้คดีได้

ถ้าหากจับตัวจำเลยได้หรือจำเลยมาแสดงตัวต่อศาลในภายหลังที่ศาลพิพากษาคดีแล้วคำพิพากษานี้จะหมดผลบังคับโดยอัตโนมัติ และศาลลูกขุนจะเปิดทำการพิจารณาคดีนั้นใหม่โดยวิธีพิจารณาปกติ โดยจะต้องมีตัวจำเลยและคณะลูกขุนในการพิจารณานั้นด้วย กรณีดังที่กล่าวมาถือ

⁴² เพิ่งอ้าง, น. 74.

⁴³ เพิ่งอ้าง, น. 74.

⁴⁴ เพิ่งอ้าง, น. 74.

⁴⁵ เพิ่งอ้าง, น. 74.

⁴⁶ เพิ่งอ้าง, น. 74.

เป็นการพิจารณาลับหลังจำเลยกรณีหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส⁴⁷

- คดีที่พิจารณาในศาลมัธยมโทษ (Tribunal correctionnel)

โดยหลักทั่วไปแล้ว การพิจารณาคดีในศาลมัธยมโทษจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย⁴⁸ กล่าวคือ เมื่อจำเลยได้รับแจ้งถึงวันนัดพิจารณาคดีหรือจำเลยได้รับหมายเรียกแล้ว จำเลยจะต้องมาศาลเพื่อร่วมในการพิจารณาคดีและเพื่อให้มีการพิจารณาต่อหน้าจำเลยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากจำเลยดังกล่าวศาล อาจเป็นการหลบหนีหรือไม่ประสงค์จะเข้าร่วมการพิจารณาเพื่อต่อสู้คดีโดยไม่เข้าข้อยกเว้นแล้ว แม้ทนายจำเลยจะมาศาล ศาลก็จะไม่รับฟังทนายจำเลย⁴⁹

นอกจากนี้ ในกรณีที่ไม่ได้ส่งหมายเรียกตัวถึงจำเลย และไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยได้รับหมายเรียก ถ้าหากจำเลยไม่ปรากฏตัวต่อศาลในกรณีนี้ ศาลถือว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา (Code de Procédure Pénale, Article 412) ซึ่งสามารถขอพิจารณาคดีใหม่ได้ และถ้าจำเลยมาศาลในวันที่พิจารณาคดี บุคคลใดๆ ไม่สามารถกล่าวอ้างว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา (Code de Procédure Pénale, Article 413)

3.2.4 การสืบพยานลับหลังจำเลย

สำหรับกรณีที่ถือได้ว่าจำเลยสละสิทธิในการเข้าร่วมการพิจารณาคดีในศาลของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่จำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลโดยไม่มีข้ออ้างอันมีเหตุผลสมควร และเป็นจำเลยในข้อหาที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป ศาลอาจเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป โดยแสดงเหตุผลประกอบพร้อมทั้งออกหมายจับจำเลยให้ได้ตัวภายใน 24 ชั่วโมง และให้อัยการซักถามเพื่อหาพยานหลักฐานโดยออกทันที อย่างไรก็ตาม ถ้าจับตัวจำเลยได้ไกลกว่า 200 กิโลเมตร จากศาลซึ่งออกหมายจับก็จับตัวจำเลยให้ได้ 24 ชั่วโมงเช่นกัน โดยต้องได้รับความยินยอมจากจำเลย โดยที่อัยการของศาลที่ออกหมายเรียก หรืออัยการของศาลที่อยู่ในพื้นที่ที่จับจำเลยต้องขอออกหมายก่อน ซึ่งในกรณีดังกล่าวอัยการจะซักถามหาพยานหลักฐาน พร้อมทั้งทำการบันทึกการไปศาลของจำเลยเพื่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาของศาลที่อยู่ในเขตการจับกุมออกคำสั่งการโอนตัวจำเลย ซึ่งต้องโอนตัวไปไม่ช้ากว่า 5 วัน นับแต่มีการจับกุมตัวจำเลย จำเลยจะถูกส่งตัวไปคุมขังในคุกซึ่งใกล้กับสถานที่ที่ถูกจับมากที่สุดระหว่างการพิจารณาคดี

⁴⁷ เพิ่งอ้าง, น. 75.

⁴⁸ เพิ่งอ้าง, น. 74.

⁴⁹ ณรงค์ โจหาญ และคณะ, เพิ่งอ้าง, น. 82-83.

จำเลยต้องปรากฏตัวต่อศาลที่ออกหมายจับให้เร็วที่สุด อย่างช้าที่สุดไม่เกิน 3 วัน ที่จำเลยถูกนำตัวมาคุมขังในคุกระหว่างรอการพิจารณาคดี ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นศาลก็จะชี้ขาดเลย ถ้าจำเลยอยู่ในระหว่างมาตรการที่ถูกควบคุมตัวหรือถูกกักขังก่อนการพิจารณาคดี จนกระทั่งมีการพิจารณาคดีนั้น (Code de Procédure Pénale, Article 410-1)

(2) ในกรณีที่มีโทษปรับ หรือ โทษจำคุกน้อยกว่า 2 ปี จำเลยอาจมีหนังสือแจ้งไปยังศาล ขอให้มีการพิจารณาคดีไปโดยไม่มีตัวจำเลยได้ และในกรณีนี้ศาลสามารถรับฟังคำของทนายจำเลย แทนได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเป็นการจำเป็น หรือศาลเห็นสมควรว่าจำเลย อยู่ในคุกแล้ว ศาลสั่งให้จำเลยมายังศาลได้ หรือในกรณีที่จำเลยไม่ได้อยู่ในคุก ศาลก็อาจกำหนดวัน ให้จำเลยมาร่วมการพิจารณาคดี โดยให้อัยการออกหมายเรียกตัวจำเลยมาร่วมการพิจารณาคดีอีกครั้งและหากจำเลยไม่มาถือว่าจำเลยทำการประทุษร้าย ศาลก็อาจสั่งให้พิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ (Code de Procédure Pénale, Article 411)

- คดีที่พิจารณาในศาลหลุโทษ หรือศาลตำรวจ (Tribunal de police)

การพิจารณาคดีในศาลหลุโทษหรือคดีที่ต้องพิจารณาในศาลตำรวจนั้น ก็คือหลักการพิจารณาต่อหน้าจำเลยเช่นเดียวกับทุกศาล เนื่องจากเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 411 ถึงมาตรา 415 ที่เกี่ยวกับการปรากฏตัวต่อหน้าศาลของจำเลย ผู้แทนของจำเลย และบุคคลที่ต้องรับผิดชอบภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สามารถทำตามบทบัญญัติดังกล่าวได้ ก่อนการพิจารณาคดีของศาลตำรวจ อย่างไรก็ตามในศาลตำรวจซึ่งพิจารณาคดีหลุโทษนี้ ในกรณีที่ดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดที่มีโทษปรับเท่านั้น ในการดำเนินคดีอาจให้ทนายหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากจำเลยเป็นผู้ดำเนินคดีแทนได้ (Code de Procédure Pénale, Article 544)

ศาลตำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อตัดสินคดีเล็กๆให้เสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว ส่วนมากชำระคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการจราจร พระราชบัญญัติโสเภณี เป็นต้น ซึ่งในศาลมีกระบวนการพิจารณาที่ไม่เคร่งครัดในแบบพิธีเหมือนการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปและลดขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาบางขั้นตอนออกไป โดยการพิจารณาในศาลตำรวจนั้นไม่ต้องผ่านกระบวนการในศาลไต่สวน เมื่อมีการเสนอคำฟ้องต่อศาล ศาลสามารถดำเนินการพิจารณาคดีตัดสินได้ทันที เว้นแต่กรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่ามีความซับซ้อนหรือยุ่งยาก นอกจากนี้ในกรณีที่มีการสืบพยาน พยานจะเบิกความเป็นใจความสั้นๆว่าเห็นเหตุการณ์นั้นหรือไม่ เมื่อเกิดข้อสงสัยศาลจะทำการซักถามพยาน ซึ่งต่างจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปที่ศาลสามารถเข้าดำเนินการซักถามตั้งแต่เริ่มการพิจารณา นอกจากนี้ ในการสืบพยาน จำศาลเป็นผู้จัดบันทึกไว้ ผู้พิพากษาเพียงแต่จดบันทึกไว้เพื่อความจำเท่านั้น และจะไม่มีการอ่านบันทึกที่จำศาลจดให้ฟัง

หรือต้องให้พยานลงลายมือชื่อไว้เหมือนกับการสืบพยานในศาลได้ส่วนแต่อย่างใด และในกรณีที่ จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลสามารถตัดสินคดีได้ทันทีโดยไม่ต้องฟังการสืบพยานแต่อย่างใดอีก และในกระบวนการพิจารณาในศาลตำรวจนี้จะไม่มีการพิจารณาคดีโดยลูกขุน และที่สำคัญคือการ พิจารณาคดีในศาลตำรวจไม่เคร่งครัดในการที่จะต้องมีตัวจำเลยหรือการพิจารณาต่อหน้าจำเลยใน ศาล โดยการพิจารณาที่สามารถกระทำกลับหลังจำเลยได้ โดยจำเลยอาจมีหนังสือมอบหมายให้ผู้อื่น มาฟังการพิจารณาแทนตัวจำเลยเองซึ่งหมายความว่า จำเลยสามารถที่จะสละสิทธิดังกล่าวของตน ในการที่จะมาร่วมการพิจารณาคดีนั่นเอง

การที่จำเลยขัดขวางการพิจารณาคดี ได้บัญญัติไว้สำหรับคดีที่พิจารณาในศาลลูกขุน (Cour d'assises) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า หากจำเลยที่มาร่วมพิจารณาคดีแต่ได้ทำการขัดขวางการพิจารณา คดี ศาลอาจสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาได้ และเมื่อออกนอกห้องพิจารณาแล้วจำเลยจะต้อง ถูกควบคุมตัวไว้จนกระทั่งเสร็จการพิจารณาคดี (Code de Procédure Pénale, Article 321,322) อันถือได้ว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาหลังจำเลยอีกกรณีหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการพิจารณาคดีกลับหลังจำเลย ไม่ว่าจะเป็กรณีที่จำเลยไม่ยอมมา ศาล หรือกรณีที่ศาลสั่งขับจำเลยออกนอกห้องพิจารณา เนื่องจากจำเลยขัดขวางการพิจารณาที่ตาม ภายหลังที่มีการพิจารณาแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลลูกขุน (Greffier de Cour d'assises) จะต้องอ่านรายงาน การพิจารณาคดี (réquisition du ministère public) และสำเนาคำพิพากษาของศาลให้แก่จำเลย ดังกล่าวอีกด้วย (Code de Procédure Pénale, Article 320,322)

กรณีจำเลยเจ็บป่วยไม่สามารถมาศาลเพื่อเข้าร่วมการพิจารณาคดี กฎหมายสาธารณรัฐ ฝรั่งเศสได้กำหนดกรณีดังกล่าวในวิธีการพิจารณาคดีในศาลมัธยมโทษ Tribunal correctionnel ซึ่งมี หลักการดังนี้ คือ กรณีที่จำเลยไม่อาจมาศาลในการพิจารณาคดี ด้วยเหตุผลด้านสุขภาพและมีเหตุที่ ไม่สามารถเลื่อนการพิจารณาออกไปได้ ศาลอาจสั่งให้มีการรับฟังจำเลยพร้อมด้วยทนายความ หาก จำเป็น ณ ภูมิลำเนาของจำเลยหรือยังเรือนจำ ซึ่งจำเลยถูกคุมขังอยู่ก็ได้ กรณีนี้เป็นการรับฟังจำเลย นอกห้องพิจารณา ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่ออุดช่องว่างในกรณีที่จำเลยไม่อาจมาปรากฏ ตัวในศาลได้นั่นเอง

ในกรณีที่พิจารณาคดีเล็กน้อย มีบัญญัติไว้ในศาลลหุโทษหรือศาลตำรวจ ซึ่งเป็นกรณีที่ พิจารณาคดีที่มีโทษปรับเท่านั้น อาทิเช่น คดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดพระราชบัญญัติจราจร คดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดพระราชบัญญัติโสเภณี เป็นต้น โดยการพิจารณาคดีนั้น จำเลย อาจจะมีหนังสือมอบหมายให้ทนายความ หรือบุคคลผู้รับมอบหมายจากจำเลยมาร่วมการพิจารณา แทนตัวจำเลยได้ อันถือเป็นข้อยกเว้นของหลักที่จะต้องมิตัวจำเลยในขณะพิจารณาคดี และในกรณีที่ จำเลยให้การรับสารภาพนั้น ศาลสามารถตัดสินคดีได้ทันทีโดยไม่ต้องมีการสืบพยานใดๆอีก

บทที่ 4

หลักการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายไทย

สำหรับบทนี้จะกล่าวถึง หลักการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายไทย และลักษณะพิเศษของกฎหมายอาเสพคดีที่แตกต่างจากกฎหมายอาญาในปัจจุบัน ตลอดจนวิเคราะห์ถึงการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาเสพคดีว่ามีปัญหาเกี่ยวกับสังคม หรือสิทธิของจำเลยอย่างไร

4.1 การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา

การสืบพยานบุคคลในคดีอาญามีหลักอยู่ว่า การพิจารณาและการสืบพยานต้องทำโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลย¹ ถือเป็นหลักของระบบกล่าวหาที่บัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่า มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงได้เอง หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเรานั้น มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจศาลพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งก็เป็นไปตามหลักการของระบบไต่สวน ดังนี้

4.1.1 การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยตามมาตรา 172 ทวิ

กรณีตามมาตรา 172 ทวิ บัญญัติว่า “ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสอง แล้ว เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้ดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน

¹ มาตรา 172. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

(2) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่าการพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวจำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยคนนั้นก็ไม่ได้

(3) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่ง โดยไม่มีตัวจำเลยคนอื่นก็ได้

ในคดีที่ศาลพิจารณาและสืบพยานตาม(2)หรือ(3)โดยไม่มีตัวจำเลยคนใดไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใดห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและสืบพยานที่กระทำกลับหลังนั้นเป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น”

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะเข้าหลักเกณฑ์แห่งข้อยกเว้นของมาตรา 172 ทวิ แต่ก็เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยหรือไม่ก็ได้ อีกทั้งการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยจะสามารถกระทำได้ ต่อเมื่อศาลได้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง สอบถามคำให้การจำเลยและบันทึกคำให้การจำเลย และเมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อให้ดำเนินคดีโดยไม่มีซักช้า ศาลสามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้

มาตรา 172 ทวิ (1) ศาลสามารถสืบพยานกลับหลังได้ โดยกฎหมายมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของจำเลยในคดีที่เป็นความผิดเล็กน้อย จำเลยอาจขออนุญาตศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานได้เมื่อจำเลยมีทนายความ ซึ่งโดยปกติแล้วศาลจะอนุญาตตามที่จำเลยขอ

มาตรา 172 ทวิ (2) เป็นกรณีที่คดีนั้นมีจำเลยหลายคน แต่จำเลยบางคนไม่ยอมมาศาลในวันนัดสืบพยานโจทก์ ซึ่งโดยปกติหากจำเลยไม่สามารถมาศาลต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปมิฉะนั้นแล้ว การพิจารณาการสืบพยานก็ไม่ได้กระทำต่อหน้าจำเลย จึงเป็นการขัดกับหลัก มาตรา 172 แต่ตามมาตรา 172 ทวิ(2) นี้ กฎหมายมีเจตนาคุ้มครองจำเลยคนที่มาศาล โดยศาลสามารถพิจารณาและสืบพยานเฉพาะจำเลยคนที่มาศาลไปได้ แต่ต้องมีเงื่อนไขว่าพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบนั้นต้องไม่เกี่ยวข้องกับจำเลยคนที่ไม่มาศาล

มาตรา 173 ทวิ (3)เป็นกรณีที่คดีนั้นมีจำเลยหลายคนเช่นกัน เนื่องจากจำเลยบางคนไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานจำเลย โดยทั่วไปก็ไม่สามารถสืบพยานจำเลยไปได้ เนื่องจากขัดกับมาตรา 172 ที่ต้องทำต่อหน้าจำเลย ซึ่งกรณีนี้กฎหมายก็ให้ศาลสามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยคนที่ไม่สามารถไม่มาศาลได้

ข้อสังเกตของมาตรา 172 ทวิ (1) นั้น แม้ผลการพิจารณาและการสืบพยานลับหลังจะส่งผลเสียหายแก่จำเลย ศาลก็สามารถรับฟังในทางที่เป็นผลเสียแก่จำเลยได้ เนื่องจากจำเลยมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดูแลผลประโยชน์อยู่แล้ว กรณีนี้จึงแตกต่างกับมาตรา 172 ทวิ (2) และ (3) ที่ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและสืบพยานที่กระทำลับหลังเป็นผลเสียหายแก่จำเลย คนที่ไม่ได้อยู่ด้วยในการสืบพยาน ซึ่งก็เป็นไปตามมาตรา 172 ทวิ วรรคท้าย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนำหลักการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยมาใช้ โดยมาตรา 172 ทวิ นี้ เป็นบทบัญญัติเพิ่มเติม โดยมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499 และที่สำคัญก็คือ มาตรา 172 ทวิ (1) โดยความเดิมของ (1) มีความว่า “ ภายหลังจากที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสองแล้ว เมื่อศาลเห็นการสมควร เพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

“ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน” จึงเห็นได้ว่า ตามบทบัญญัติเดิมของมาตรา 172 ทวิ (1) นั้น กำหนดอัตราโทษจำคุกไว้เพียงไม่เกิน 3 ปี และมีการกำหนดโทษปรับเพียงไม่เกิน 5,000 บาท และรวมถึงโทษทั้งจำทั้งปรับด้วย ต่อมาความเดิมของมาตรา 172 ทวิ (1) ถูกยกเลิกโดยมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527 โดยการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งนี้ยังคงเนื้อความเดิมของมาตรา 172 ทวิ วรรคหนึ่งไว้ มีความว่า “ ภายหลังจากที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสอง แล้วเมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้ “(1) ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน สิบปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายและได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน” จึงเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติ (1) ที่แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวได้มีการขยายโทษจำคุกเพิ่มขึ้นจากเดิม 3 ปี เป็นจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี โดยไม่คำนึงถึงโทษปรับ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ซึ่งคดีที่มีโทษปรับ สถานเดียวโดยมากแล้วถือเป็นคดีที่มีความผิดเล็กน้อย และได้มีการตัดบทบัญญัติ ที่มีทั้งโทษจำคุกและปรับออกไป แต่ทั้งนี้การที่ศาลจะใช้มาตรการในการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยเช่นนี้ ต้องดำเนินการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้ชัดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจกรายงาน

ไว้และดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป ซึ่งก็เป็นไปตามมาตรา 172 วรรคสอง ดังนั้น ในการที่ศาลจะดำเนินการพิจารณาและสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยได้ ในกรณีดังกล่าวต้องครบหลักเกณฑ์ตาม มาตรา 172 วรรคสองและมาตรา 172 ทวิ (1) จึงดำเนินการได้ เหตุผลของเรื่องในการเพิ่มบทบัญญัติ ให้ศาลมีอำนาจที่จะพิจารณาและสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยได้นั้น ก็เนื่องมาจากการคุ้มครอง สิทธิของจำเลยที่จะไม่ต้องมาศาลทำให้จำเลยไม่ต้องเสียเวลา เพราะการพิจารณาคดีในศาล ในทาง ปฏิบัติหากไม่มีตัวจำเลย การเลื่อนคดีในศาลจึงเป็นเรื่องปกติ และในการเลื่อนคดีแต่ละครั้ง ส่วน ใหญ่จะเป็นระยะเวลาสั้นพอสมควร อีกทั้งการเลื่อนคดีเป็นระยะเวลานานๆ จะส่งผลกระทบต่อ กระบวนการพิจารณาคดี โดยต้องเริ่มต้นกระบวนการพิจารณากันใหม่ เหตุผลในการที่จะต้อง ดำเนินคดีอย่างต่อเนื่องก็เพราะในการค้นหาพยานหลักฐานที่นำมาแสดงต่อหน้าศาลล้วนเป็น พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน และ นอกจากนี้การที่ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานลับหลังยังทำให้การดำเนินคดีมีความ รวดเร็วยิ่งขึ้น

การที่มีบทบัญญัติที่ให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยาน โดยไม่มีตัว จำเลยได้ ดังเช่นกรณีนี้ มีนักกฎหมายบางท่านได้ให้ความคิดเห็นว่า การพิจารณาคดีอาญาโดยหลัก จะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย อันสืบเนื่องมาจากสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดีของผู้ถูก กล่าวหา สิทธินี้เป็นสิทธิในทางกระทำที่สำคัญประการหนึ่งในระบบกล่าวหาที่ถือว่า ผู้ถูกกล่าวหา เป็น “ประธานในคดี” ซึ่งเดิมที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ถือหลักนี้ โดย เครื่องครัด จึงเห็นว่าหลักการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยไม่ได้ช่วยแก้ไขให้เนื้อหา ของการดำเนินคดีได้ดียิ่งขึ้นแต่มีผลเพียงเป็นการอำนวยความสะดวกแก่จำเลยเท่านั้น จึงไม่ใช่เนื้อหา ของการดำเนินคดีอาญา² แม้ว่าหลักทั่วไปการพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยก็ตาม แต่เมื่อตัวจำเลยซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิเป็นผู้สละสิทธิในการเผชิญหน้าเสียเอง การพิจารณาและ สืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยก็สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ และแม้ว่าตัวจำเลยไม่ได้มาอยู่ร่วม ด้วยในการพิจารณาและสืบพยาน แต่จำเลยก็มีทนายความคอยให้ความช่วยเหลือ เพื่อปกป้องสิทธิ ประโยชน์ของจำเลย จึงอาจสรุปได้ว่าการที่ศาลจะดำเนินการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัว จำเลย ตามมาตรา 172 ทวิ (1) ได้นั้น ต้องปรากฏว่าในคดีนั้นต้องมีตัวจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาล โดย

² คณิต ฒ นคร, “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 15, ฉบับที่ 4, น. 78 – 79 (ธันวาคม 2528).

ศาลต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามคำให้การจำเลย และเป็นคดีที่มีโทษอัตราจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์และเหตุผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น³

4.1.2 การสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยกรณีขัดขวางการพิจารณามาตรา 180

มาตรา 180 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติเรื่องรักษาความสงบเรียบร้อยในศาล ในประมวลวิธีพิจารณาคriminalความแพ่งมาบังคับแก่การพิจารณาคดีอาญาโดยอนุโลม แต่ห้ามมิให้สั่งให้จำเลยออกนอกห้องพิจารณา เว้นแต่จำเลยขัดขวางการพิจารณา”

การรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลนั้น มีปรากฏในมาตรา 30 และมาตรา 31 แห่งประมวลวิธีพิจารณาคriminalความแพ่ง โดยกำหนดให้ศาลออกข้อกำหนดแก่คู่ความหรือบุคคลใดในศาล เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล และสั่งห้ามมิให้คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาในการก่อความรำคาญหรือประวิงคดี หรือพุ่มเพุยเกินสมควร หากมีการฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าวจึงถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล

การพิจารณาคดีอาญานั้น แม้ว่าจำเลยจะกระทำการฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้นก็ตาม ศาลก็ไม่สามารถลงโทษจำเลยในความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาลโดยการไล่ออกจากห้องพิจารณาไปได้ เพราะเป็นการขัดกับหลักการพิจารณาต่อหน้าจำเลยตามมาตรา 172 แต่หากการขัดขืนของจำเลย ได้กระทำถึงขั้นขัดขวางการพิจารณาแล้ว ศาลก็มีอำนาจไล่ออกจากห้องพิจารณาทำการสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยไปได้⁴ ในกรณีที่จำเลยทำการขัดขวางการพิจารณาคดีของศาล บทบัญญัติมาตรา 180 ให้อำนาจศาลดำเนินกระบวนการพิจารณา และสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยได้ แม้ว่าจะกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าและถามค้านพยานก็ตาม ทั้งนี้หากการขัดขวางการดำเนินการพิจารณาของศาลเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ทำให้ไม่สามารถดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปได้ อีกทั้งส่งผลกระทบทำให้

³ ผู้เกียรติ เมืองสง, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2550), น. 53-56.

⁴ ธาณี สิงหนาท, พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม), (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2548), น. 335.

การพิจารณาคดีมีความล่าช้าและขาดความเป็นธรรมส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของศาล⁵ ซึ่งถือเป็นข้อบกพร่องหลักทั่วไปที่การพิจารณาและสืบพยานต้องทำต่อหน้าจำเลย

กรณีที่จำเลยขัดขวางการพิจารณาเป็นกรณีที่มีตัวจำเลยมาร่วมการพิจารณาแล้วตั้งแต่เริ่มต้นคดี ฉะนั้นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในบางส่วน จึงได้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อหน้าจำเลยไปบ้างแล้ว ซึ่งเป็นไปตามหลักทั่วไป แต่ในระหว่างการพิจารณาคดีจำเลยทำการขัดขวางการพิจารณาจนไม่อาจดำเนินคดีต่อไปได้ การดำเนินคดีในส่วนที่เหลือภายหลังจำเลยขัดขวางการพิจารณา จึงสามารถทำการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยต่อไปได้ แม้แต่ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา โดยรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาให้อำนาจผู้พิพากษาในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดี ในกรณีที่จำเลยขัดขวางการพิจารณา โดยศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยในคดีหนึ่ง ความว่า “จำเลยได้ข่มขู่และด่าว่าศาลในระหว่างการพิจารณา จึงมีความจำเป็นที่การดำเนินคดีต้องมีความศักดิ์สิทธิ์ดำเนินไปด้วยความมีระเบียบ จำเลยที่มีประพฤติที่ไม่เหมาะสมอย่างมากในห้องพิจารณาจะต้องได้รับบทลงโทษจึงอาจจะถูกสั่งให้ออกจากห้องพิจารณาได้”⁶

4.1.3 การสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยกรณีเดินเผชิญสืบหรือส่งประเด็นตามมาตรา 230

มาตรา 230 บัญญัติว่า “เมื่อจำเป็นศาลมีอำนาจไปเอง หรือให้เจ้าศาลไปเดินเผชิญสืบพยานหรือส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยาน ให้ผู้เดินเผชิญสืบและศาลที่รับประเด็นมีอำนาจหน้าที่ ดังศาลเดิมและศาลที่รับประเด็นมีอำนาจส่งประเด็นไปยังศาลอื่นอีกต่อหนึ่ง

เมื่อคู่ความแถลงต่อศาล ขอให้ฟังการพิจารณา ก็ให้ศาลสั่งหรือจัดการให้เป็นไปตามคำขอนั้น

ถ้าคู่ความฝ่ายใด ไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณา จะยื่นคำถามซักเป็นหนังสือก็ได้ ให้ศาลหรือผู้เดินเผชิญสืบ สืบพยานตามนั้น

ให้ส่งสำนวนหรือสำเนาคำฟ้อง สำเนาคำให้การ เอกสารหรือของกลางเท่าที่จำเป็นให้แก่ผู้เดินเผชิญสืบ หรือแก่ศาลที่รับประเด็นเพื่อสืบพยาน เมื่อคู่ความที่ขอให้สืบพยาน ไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณาก็ให้ยื่นคำถามพยานเป็นหนังสือ

⁵ จตุรงค์ บุรมัธนันท์, สิทธิพยานในคดีอาญา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2544), น. 44.

⁶ กู้เกียรติ เมืองสง., การพิจารณาคดีสืบหลังจำเลย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2550), น. 57-58.

เมื่อสืบพยานเสร็จแล้ว ให้ผู้เดินเผชิญสืบหรือศาลที่รับประเด็น ส่งถ้อยคำสำนวนพร้อมทั้งเอกสารหรือของกลางไปยังศาลเดิม”

การสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยตามมาตรา⁷ สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประการ ดังนี้

(1) การเดินเผชิญสืบ โดยปกติการสืบพยานต้องทำในห้องพิจารณาคดี โดยคู่ความเป็นผู้พยานหลักฐานต่างๆ มาแสดงต่อศาลเพื่อทำการสืบพยาน แต่การเดินเผชิญสืบเป็นการที่ศาลให้โจทก์หรือจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่เป็นผู้อ้างพยานนำผู้พิพากษาไปสืบพยาน ณ บ้านเรือนของพยานหรือสถานที่อื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการสืบพยานนอกศาล⁷ เหตุที่ศาลเดินเผชิญสืบได้ เช่น พยานสำคัญเจ็บป่วยไม่สามารถมาศาลได้หรือเหตุอื่นใด เช่น การไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ ในคดีอาญาการเดินเผชิญสืบศาลสามารถไปด้วยตนเอง หรือให้จำศาลไปแทนก็ได้แต่สำหรับคดีแพ่งศาลต้องเดินเผชิญสืบเองเสมอ⁸ โดยผู้เดินเผชิญสืบมีอำนาจและหน้าที่ดังศาลเดิม โดยในการเดินเผชิญสืบนี้ หากจำเลยแถลงต่อศาลขอตามประเด็นไปฟังการพิจารณา ศาลต้องสั่งหรือจัดการให้เป็นไปตามคำขอของจำเลย ซึ่งจะนำไปตามหลักทั่วไปที่ว่า การพิจารณาและสืบพยานต้องทำต่อหน้าจำเลย แต่หากจำเลยไม่คิดจะไปฟังการพิจารณาซึ่งจำเลยอาจใช้สิทธิโดยการยื่นคำถามเป็นหนังสือก็ได้ หากจำเลยแถลงไม่ตามประเด็นไปในกรณีการเดินเผชิญสืบ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นอีกข้อหนึ่งที่ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยได้ และเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปของการพิจารณาและสืบพยานที่จะต้องทำต่อหน้าจำเลย¹⁰ แต่การที่ศาลจะเดินเผชิญสืบหรือไม่ นั่นก็ยังคงเป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งหากศาลเห็นว่ามีความจำเป็น เพราะเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญของคดี ศาลสามารถสั่งให้มีการเดินเผชิญสืบได้ ซึ่งในเรื่องนี้มีแนวคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้มีความว่า “จำเลยจะขอสืบพยานเพื่อแสดงว่าจำเลยไม่มีความผิด เมื่อศาลเห็นว่าแม้จะสืบไปก็ไม่ทำให้จำเลยพ้นผิดได้แล้ว ชอบที่ศาลจะสั่งงดเสียได้”¹¹ ในส่วนของการตรวจสถานที่เกิดเหตุก็

⁷ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2543).

⁸ สัตยญา ธรรมศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.ป.), น. 1020.

⁹ กู้เกียรติ เมืองสง, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2550), น. 58-58.

¹⁰ ธาณิช เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2548), น. 165.

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 570/2483 เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาฎีกา

เช่นเดียวกัน ซึ่งศาลได้วินิจฉัยความว่า “ศาลไปตรวจที่เกิดเหตุตามคำขอของจำเลย แม้จำเลยจะขอเมื่อสืบพยานโจทก์จำเลยเสร็จ จนแถลงหมุดพยานแล้วก็ดี ศาลมีอำนาจรับฟังการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุมาวินิจฉัยคดีได้”¹² ดังนั้น ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรให้มีการเดินเผชิญสืบหากจำเลยแถลงไม่ตั้งใจไปฟังการ

พิจารณา ศาลมีอำนาจสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ แต่ศาลสามารถเดินเผชิญสืบได้ภายในเขตอำนาจของศาลเท่านั้น¹³

(2) การส่งประเด็น นอกเหนือจากการเดินเผชิญสืบแล้ว การส่งประเด็นก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ศาลซึ่งมีคดีอยู่ระหว่างการพิจารณา ส่งสำนวนความไปยังอีกศาลหนึ่งให้สืบพยานแทนเฉพาะพยานบางปาก และศาลที่รับประเด็นจะมีอำนาจและหน้าที่ดังศาลเดิม และรวมถึงอำนาจที่จะส่งประเด็นไปยังศาลอื่นอีกต่อหนึ่งได้¹⁴ เพราะเหตุผลที่พยานดังกล่าวมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตอำนาจศาลซึ่งในกรณีที่พยานอยู่นอกเขตของศาลที่พิจารณาคดีนี้ ศาลอาจออกหมายเรียกให้พยานคนนั้นมาบอกความต่อศาลโดยไม่ต้องส่งประเด็นก็ได้โดยปกติศาลสามารถออกหมายเรียกให้มีผลบังคับได้เฉพาะภายในเขตอำนาจของศาลเท่านั้น หากเป็นการออกหมายเรียกพยานที่อยู่นอกเขตอำนาจศาล ศาลต้องใช้วิธีการส่งหมายเรียกนั้นไปยังศาลที่พยานคนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ เพื่อให้ศาลที่มีอำนาจเหนือพยานสลักหลังหมายเสียก่อน แต่หากปรากฏว่าพยานมีที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีมาก ศาลก็อาจใช้วิธีส่งประเด็นไปสืบได้ โดยปกติเมื่อมีการร้องขอให้ศาลส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น และศาลเห็นสมควรเนื่องจากเป็นพยานสำคัญในคดี ศาลก็จะสอบถามคู่ความว่าจะตามประเด็นไปหรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติ คู่ความฝ่ายที่ขอให้ศาลส่งประเด็นจะตามประเด็นไป เนื่องจากตนเป็นฝ่ายสืบพยาน แต่ทั้งนี้การที่คู่ความจะไปฟังการพิจารณาและสืบพยานยังศาลที่รับประเด็นเป็นสิทธิของคู่ความที่จะไปหรือไม่ก็ได้ และแม้วันสืบพยานประเด็นจะเป็นวันสืบพยานครั้งแรก การที่คู่ความ

ประจำพุทธศักราช 2483.

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 1362/2494 เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช 2494.

¹³ พัชราภรณ์ เศษประสิทธิ์พิบูลย์, การสืบพยานหลักฐานล่วงหน้าในคดีอาญา : ศึกษากรณีปัญหาการสืบลับหลังจำเลยและปัญหาที่เกี่ยวข้อง, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2548), น. 28.

¹⁴ สัจญา ธรรมศักดิ์, เพิ่งอ้าง, น. 1020.

ฝ่ายใดไม่ไปศาล ย่อมไม่ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณา¹⁵ ดังนั้นในกรณีที่จำเลยไม่ตั้งใจตาม ประเด็นไปศาลสามารถพิจารณาและสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งการพิจารณาและสืบพยาน ตามหลักทั่วไปที่กฎหมายให้ทำต่อหน้าจำเลยนั้นเฉพาะการพิจารณาและสืบพยานในศาลมาตรา 172 เท่านั้น¹⁶ ในเรื่องนี้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกามีความว่า “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 230 มิได้บัญญัติเฉพาะการส่งประเด็นไปสืบแต่อย่างเดียว หากบัญญัติรวมถึงการ เหยียดสืบด้วย ในการเหยียดสืบจำเลยจะไปฟังการพิจารณาหรือไม่ก็ได้ หากจำเลยไม่ไปเมื่อศาล ส่งกลับมาแล้วอ่านให้จำเลยฟังจำเลยไม่คัดค้านแต่อย่างใด ดังนี้ไม่ขัดต่อวิธีพิจารณา”¹⁷ และในส่วน ของการส่งประเด็นมีแนวคำพิพากษาวินิจฉัยไว้ความว่า “การส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น จำเลยหรือทนายจำเลยจะตามประเด็นไปก็ได้ หรือจะไม่ไป แต่ขอส่งข้อซักถามไปก็ได้ หรือจะไม่ ตามประเด็นและไม่ส่งข้อซักถามก็ได้ กฎหมายไม่ได้บังคับ สุดแล้วแต่โจทก์จำเลยเอง”¹⁸

จากที่กล่าวมาข้างต้นกรณีการเดินเหยียดสืบ หรือการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นตาม มาตรา 230 นี้ หากเป็นกรณีที่จำเลยแกล้งไม่ตั้งใจไปร่วมการเหยียดสืบ หรือ แกล้งไม่ตั้งใจไปฟัง การสืบพยานตามประเด็นที่ศาลรับประเด็น ศาลก็มีอำนาจที่จะสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยได้ โดย ถือเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปที่การสืบพยานต้องทำต่อหน้าจำเลย แต่อย่างไรก็ตามหากจำเลยมี ความประสงค์แกล้งขอร่วมเหยียดสืบหรือขอตามประเด็น ศาลจะไม่อนุญาตไม่ได้ และกรณีเช่นนี้ ศาลจะทำการสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยไม่ได้ ในเรื่องนี้มีแนวคำพิพากษาคความว่า “เมื่อศาลที่ พิเคราะห์คดีจะส่งประเด็นไปสืบพยานโจทก์ที่ศาลอื่น จำเลยแกล้งว่าจะไม่ตามประเด็นไปและหลัง จากนั้นจนถึงวันที่สืบพยานประเด็น จำเลยมิได้แกล้งว่าจำเลยหรือทนายจำเลยกลับใจจะขอตาม ประเด็นไปฟังการพิจารณาและซักค้านพยานโจทก์ ดังนั้นการที่ศาลที่ได้รับแต่งตั้งให้สืบ พยานหลักฐานแทน เลื่อนกำหนดวันนัดสืบพยานประเด็นไป และสืบพยานในวันดังกล่าวโดยมิได้

¹⁵ เข็มชัย ชวงศ์. *เพ็ญอ้วง*, น. 301.

¹⁶ สัจญา ธรรมศักดิ์. *เพ็ญอ้วง*, น. 1021.

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 574/2487 เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาฎีกา ประจำพุทธศักราช 2487.

¹⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 623/2491 เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาฎีกา ประจำพุทธศักราช 2491, ตอน 1, น. 751.

แจ้งวันเวลานัดให้จำเลยทราบ จึงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁹ จึงเห็นได้ว่าการที่จำเลยจะไปร่วมเผชิญสืบหรือไปร่วมสืบพยานตามประเด็นหรือไม่นั้น เป็นสิทธิของจำเลย หากจำเลยสละสิทธิเช่นนี้ ก็ถือเป็นการสละสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าและถามค้านพยาน ทำให้ศาลสามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่า ศาลเห็นสมควรที่จะให้มีการเดินเผชิญสืบหรือการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นได้หรือไม่ การสละสิทธิของจำเลยเช่นนี้เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของจำเลย และมีลักษณะสอดคล้องกับการที่จำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่ร่วมการพิจารณาและสืบพยานตามมาตรา 172 ทวิ (1) เพียงแต่มีเหตุผลและเงื่อนไของค์ประกอบอื่นที่แตกต่างกันตามที่กฎหมายกำหนดไว้²⁰

4.1.4 การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีตามมาตรา 237 ทวิ

การสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ได้บัญญัติขึ้นตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2527 มาตรา 7 เพื่อเป็นการแก้ไขข้อขัดข้องในการสืบพยานบุคคลซึ่งจะต้องเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร อันเป็นการยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง โดยให้มีการสืบพยานบุคคลนั้น ไว้ล่วงหน้าได้ทันทีก่อนฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งนับว่าเป็นมาตรการใหม่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ²¹ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก อาจจะเข้ามาในลักษณะของการท่องเที่ยวหรือการทำธุรกิจ ซึ่งเป็นระยะเวลาสั้นๆ หลังจากนั้นก็ได้เดินทางกลับไปยังประเทศของตน แต่ในระหว่างที่ชาวต่างชาติอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นกับชาวต่างชาติ โดยชาวต่างชาติเหล่านั้นอาจจะเป็นผู้เสียหายเอง หรือเป็นพยานผู้เห็นเหตุการณ์และโดยเฉพาะในกรณีที่ชาวต่างชาติเป็นผู้เสียหายเมื่อได้มีการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดไว้แล้ว ต่อมาถึงกำหนดที่จะต้องเดินทางกลับประเทศของตน จึงเป็นการยากที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นชาวต่างชาติจะเดินทางกลับมายังประเทศไทย เพื่อเบิกความเป็นพยานในชั้นพิจารณาคดี อันทำให้

¹⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1066/2526 เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาฎีกา
ประจำพุทธศักราช 2526, ตอน 2, น. 479.

²⁰ กู้เกียรติ เมืองสง, การพิจารณาคดีสืบหลังจำเลย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2550), น. 60-61.

²¹ สัญญา ธรรมศักดิ์, เพิ่งอ้าง, น. 1031.

ขาดพยานหลักฐานที่สำคัญ และทำให้พยานหลักฐานไม่มีความมั่นคงเพียงพอที่ศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดได้²² จากปัญหาดังกล่าวหากไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาโดยเร็ว ก็จะส่งผลให้มีการกระทำความผิดลักษณะเช่นนี้ต่อชาวต่างชาติมากยิ่งขึ้น เป็นการไม่เคารพภาพและอำนาจอธิปไตยของบ้านเมืองและมีผลกระทบต่อภาพพจน์ของประเทศไทยโดยรวมอย่างมาก²³ ด้วยเหตุผลดังกล่าวหลักการสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดี ซึ่งถือเป็นมาตรการส่วนหนึ่งของการปราบปรามอาชญากรรมจึงมีบทบัญญัติดังกล่าวขึ้น²⁴

ความเดิมของมาตรา 237 ทวิ ความว่า “ก่อนฟ้องคดีต่อศาลเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลซึ่งจะต้องนำมาสืบในภายหน้าจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ยกแก่การนำมาสืบ พนักงานอัยการ โดยตนเองหรือได้รับคำขอจากพนักงานสอบสวนจะนำผู้ต้องหามาศาลและยื่นคำร้องต่อศาล โดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในการนี้ผู้ต้องหาจะชก้านหรือจะตั้งทนายชก้านพยานนั้นด้วยก็ได้ และในกรณีที่ผู้ต้องนั้นถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งหากมีการฟ้องคดีซึ่งจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายให้ตามมาตรา 173 ก่อนสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการ หากศาลเห็นว่าศาลตั้งทนายได้ทันที ก็ให้ศาลตั้งทนายให้และดำเนินการสืบพยานนั้นทันที แต่หากศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายได้ทันที ก็ให้ศาลชกถามพยานนั้นให้แทนคำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟังต่อหน้าผู้ต้องหา ถ้าต่อมาผู้หาหนั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำความผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้ ถ้าผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้วบุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร อันทำให้เป็นการยากแก่การที่จะนำบุคคลนั้นมาสืบในภายหลัง ผู้ต้องดังกล่าวจะยื่นคำร้องต่อศาล โดยแสดงเหตุผลและความจำเป็นเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้ เมื่อศาลพิจารณาเห็นสมควร ก็ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยาน

²² คະเนิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 5

(ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2548), น. 293.

²³ พัชรภรณ์ เศษประสิทธิ์พิบูล, เพิ่งอ้าง, น. 46.

²⁴ กู้เกียรติ เมืองสง, การพิจารณาคดีสืบหลังจำเลย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2550), น. 60-62.

นั้น และแจ้งให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีมีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้ และให้นำความในวรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับ”²⁵

สำหรับในประเด็นของการมีบทบัญญัติ มาตรา 237 ทวิ (พ.ศ. 2527) นั้น มีนักกฎหมายบางท่านให้ความเห็นว่า การสืบพยานล่วงหน้าตามมาตรานี้ เกิดจากการเข้าใจผิดในเรื่องพยานหลักฐานบางประการก็คือ เห็นกันว่าพยานบอกเล่ารับฟังไม่ได้ ซึ่งแท้จริงแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 พยานหลักฐานทุกชนิดรับฟังได้ รวมทั้งพยานบอกเล่าด้วย แต่ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบเท่านั้น การเพิ่มมาตรานี้ แท้จริงแล้วก็ไม่ได้ทำให้คำพยานพื้นสภาพของการเป็นพยานบอกเล่าไปได้ หากจะมีประโยชน์ก็คงจะเพียงในแง่การขังน้ำหนักรับพยานเท่านั้น พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2527 ส่วนหนึ่งจะมีผลเพียงเป็นการทำให้ความเป็นเสรีนิยมในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพิ่มขึ้นบ้างเท่านั้น นอกจากนี้ ในการดำเนินคดีอาญานั้นประโยชน์รัฐกับประโยชน์ส่วนบุคคลย่อมขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา การทำให้ประโยชน์ทั้งสองเกิดความสมดุลจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและเห็นว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ไม่ได้ให้อะไรไว้เลย²⁶ จากข้อความดังกล่าว ผู้เขียนเข้าใจว่าท่านไม่เห็นด้วยกับการที่ให้มีการสืบพยานบุคคลโดยไม่มีตัวจำเลย โดยเหตุผลที่ว่า การดำเนินคดีอาญานั้นย่อมต้องมีการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลย แม้ว่าการกระทำ ความผิดทางอาญาจะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมก็ตาม แต่การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดก็ควรต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยเฉพาะจำเลยในคดีในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติมาตรา 237 ทวิ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527 นี้ เจตนารมณ์ก็เพื่อสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หากพยานซึ่งเป็น

²⁵ คณิต ฅ นคร, “กฎหมายอาญาวิธีพิจารณาความอาญาฉบับที่ 15 พ.ศ. 2527” ในรวมบทความด้านวิชาการของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฅ นคร รวบรวมโดย สหาย ทรัพย์สุนทรกุล, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2540), น. 80.

²⁶ เพิ่งอ้าง, น. 81.

ผู้เสียหายและเป็นชาวต่างชาติได้เดินทางกลับภูมิลำเนาในต่างประเทศ โอกาสที่พยานจะเดินทางกลับมาในประเทศไทย เพื่อมาเป็นพยานเบิกความในศาลก็ดูเหมือนเป็นไปได้ยาก อีกทั้งเสียเวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการเดินทางค่อนข้างมาก และพยานผู้ซึ่งเป็นผู้เสียหายนั้นเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์มาด้วยตนเอง จึงเป็นประจักษ์พยานที่สำคัญ จริงอยู่แม้ว่ามาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ดุลพินิจแก่ศาลในการรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกชนิด รวมถึงอำนาจในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานบอกเล่าด้วยก็ตาม แต่เมื่อผู้เสียหายซึ่งถือเป็นประจักษ์พยานสำคัญไม่สามารถมาเบิกความยังศาลได้ ก็จะมีผลต่อการรับฟังพยานหลักฐาน ทำให้พยานหลักฐานที่มีอยู่อาจมีน้ำหนักน้อย โดยผู้เขียนเห็นว่า การสืบพยานก่อนฟ้องคดี เป็นการกระทำโดยองค์กรตุลาการและถือเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญของอำนาจอธิปไตยและแม้ว่าก่อนฟ้องคดีผู้ต้องหายังไม่มีฐานะเป็นจำเลยก็ตาม แต่สิทธิต่างๆ ผู้ต้องหาก็ยังมิสิทธิได้รับเหมือนเช่นเดียวกับที่ตกอยู่ในฐานะจำเลยแล้ว เช่น สิทธิในการมีทนายคอยช่วยเหลือและสิทธิในการเผชิญหน้าและถามค้านพยาน การสืบพยานล่วงหน้าเช่นนี้ ดูเหมือนจะไม่กระทบต่อสิทธิของจำเลยแต่อย่างใด อีกทั้งหากมองย้อนไปในสายตาของนานาประเทศ หากทุกคดีที่ชาวต่างชาติเป็นผู้เสียหาย แต่ผลของคดีปรากฏว่ากระบวนการยุติธรรมของไทยไม่สามารถพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เนื่องจากศาลยกฟ้องโดยเห็นว่าพยานหลักฐานโจทก์มีน้ำหนักไม่เพียงพอ หรือหากเป็นชั้นของพนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องก็เป็นได้ ฉะนั้น เราคงปฏิเสธไม่ได้ ว่าพยานหรือผู้เสียหายที่เป็นชาวต่างชาติไม่ใช่พยานหลักฐานที่สำคัญ ซึ่งหากเราไม่มีมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเช่นนี้ ภาพพจน์ของกระบวนการยุติธรรมของเราก็คงจะไม่มีประสิทธิภาพในสายตาของต่างประเทศ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม หากพยานมีภูมิลำเนาในต่างประเทศนอกเขตอำนาจศาลไทย การส่งประเด็นไปสืบพยานในต่างประเทศ ศาลไทยไม่สามารถเรียกพยานมาสืบที่ศาลไทยได้ แต่ต้องใช้วิธีความสัมพันธ์ทางการทูต ก็อาจใช้วิธีการส่งประเด็นไปสืบยังศาลต่างประเทศที่มีความสัมพันธ์ไมตรีกับไทยเราได้ กล่าวคือ ศาลไทยต้องมีหนังสือพร้อมทั้งเอกสารต่างๆ ไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งไปยังกระทรวงการต่างประเทศ ขอให้กระทรวงการต่างประเทศจัดการส่งไปทางทูตของประเทศที่พยานมีที่อยู่เพื่อร้องขอต่อกระทรวงการ

ต่างประเทศของประเทศนั้น เพื่อแจ้งให้ศาลช่วยจัดการสืบพยานให้ แต่หากพยานอยู่ในประเทศที่ไม่มีความสัมพันธ์ไมตรีกับไทยเราก็คงไม่มีทางที่จะส่งประเด็นไปสืบได้²⁷ จึงเห็นได้ว่า การสืบพยานโดยส่งประเด็นไปยังศาลต่างประเทศนั้นเป็นเรื่องที่ต้องยุ่งยากและใช้เวลานานมากกว่าจะเสร็จสิ้น อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก และถือเป็นการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยด้วยเพราะโดยปกติแล้วจำเลยคงไม่ตามไปฟังการพิจารณา ซึ่งในประเด็นนี้มีแนวคำพิพากษาฎีกาความว่า “คดีอาญาที่ศาลส่งประเด็นไปสืบยังศาลเมืองต่างประเทศ โดยจำเลยไม่มีโอกาสติดตามประเด็นไปซักถามพยานนั้นจะฟังพยานนั้นมาขึ้นลงโทษจำเลยไม่ได้ และกฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 มาตรา 10 และพระราชบัญญัติพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 มาตรา 13 เป็นข้อสนับสนุน”²⁸

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ บัญญัติว่า “ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า พนักงานอัยการ โดยตนเองหรือโดยรับคำร้องจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาลให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ผู้ต้องหาจะซักค้านหรือตั้งทนายซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งหากมีการคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้องตั้งทนายความให้ หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ในกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยานนั้น

²⁷ เข็มชัย ชูติวงศ์, *เพิ่งอ้าง*, น. 305.

²⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 957/2479.

ทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันทีหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทันที ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน

คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้ว ก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา

ถ้าต่อมาผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำผิดอาญานั้น ก็ได้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในการที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องสืบพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาล โดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้งให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะคัดค้านพยานนั้นได้และให้นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 172 ตรี มาใช้บังคับอนุโลมแก่การสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี”

บทบัญญัติตามมาตรานี้เป็นเรื่องการขอสืบพยานล่วงหน้า ก่อนฟ้องคดีต่อศาลและจำกัดเฉพาะ “พยานบุคคล” เท่านั้น พยานวัตถุหรือพยานเอกสารจะขอสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีตามมาตรานี้ไม่ได้ และการสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีตามมาตรานี้ แม้ว่ายังจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้ หรือยังไม่รู้ตัวผู้ต้องหากก็ตาม ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 237 ทวิ วรรคหนึ่งตอนท้ายที่ว่า “ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาลให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป” จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า ไม่ได้บังคับว่าต้องได้ตัวผู้ต้องหามาศาลเสมอไปเพียงแต่รองรับว่าถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและบุคคลนั้นถูกควบคุมอยู่ก็ให้นำตัวผู้นั้นมาด้วย นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติมาตรา 237 ทวิ วรรคสี่ บัญญัติว่า “คำเบิกความของพยานดังกล่าว ให้ศาล

อ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวแล้วต่อหน้าผู้ต้องหา” จากบทบัญญัติทั้งสองวรรคดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าแม้ไม่มีตัวผู้ต้องหาอยู่ด้วย ศาลก็สามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้โดยสรุปหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) เจตนาในการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย

(1.1) มีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรอันเป็นการยากแก่การนำมาสืบในภายหน้า

ข้อสังเกต การส่งประเด็นไปสืบพยานในต่างประเทศ ณ ภูมิลำเนา ของชาวต่างประเทศ นั้นมีขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากและใช้เวลานานในการติดต่อว่าจะดำเนินการเสร็จ

(1.2) พยานบุคคลไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

(1.3) พยานบุคคลมีที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี

(1.4) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม เช่น การข่มขู่โดยผู้มีอิทธิพล

(2) บุคคลที่มีสิทธิร้องขอสืบพยานล่วงหน้า

(2.1) พนักงานอัยการโดยตนเอง หรือโดยได้รับคำร้องจากผู้เสียหายหรือพนักงานสอบสวน

(2.2) ผู้ต้องหาตามมาตรา 237 ทวิวรรคหก²⁹

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของมาตรา 237 ทวิ ที่แก้ไขและใช้บังคับในปัจจุบันนี้ได้มีการบัญญัติเหตุผลที่ทำให้มีการสืบพยานบุคคล โดยไม่มีตัวจำเลยได้เพิ่มมากขึ้นกว่าของเดิมที่อาศัยเพียงเหตุเดียว ก็คือ “พยานบุคคลซึ่งต้องนำมาสืบจะเดินทางออกนอกราชอาณาจักรยากแก่การนำมาสืบ” เนื่องจากตามความเดิมนั้นไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันจึงได้มีการขยายขอบเขตของการนำหลักการสืบพยานบุคคล โดยไม่มีตัวจำเลยมาใช้ เช่น กรณีที่พยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือกรณีที่พยานเป็นเด็กชาวเขา ซึ่งมีที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี เป็นต้น การสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีนี้ถือเป็นการนำหลักการสืบพยานบุคคลโดย

²⁹ ธานี สิงหนาท, พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., 2548), น. 338 – 340.

ไม่มีตัวจำเลยมาฟ้องอย่างแท้จริง โดยไม่ต้องพิจารณาคดีถึงความยินยอมของจำเลย เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวคำนึงถึงลักษณะของพยานเป็นหลัก โดยศาลสามารถสืบพยานบุคคลโดยไม่มีตัวจำเลยได้นั้น ต้องอาศัยเหตุต่างๆ ตามที่บัญญัติไว้และสามารถกระทำโดยไม่มีตัวจำเลยซึ่งเรื่องนี้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยความว่า “ก่อนฟ้องคดีต่อศาลเมื่อปรากฏเหตุดังกล่าวที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ วรรคหนึ่ง พนักงานอัยการย่อมมีสิทธิยื่นคำร้อง เพื่อให้ศาลมีคำสั่งสืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นกรณีที่ต้องหาผู้ควบคุมตัวอยู่หรือไม่ ดังจะเห็นได้จากข้อความที่บัญญัติไว้ในตอนท้ายของวรรคหนึ่งว่า ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล” ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ วรรคสี่ บัญญัติคำว่า “คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้วก็ให้ศาลอ่าน คำเบิกความดังกล่าวต่อหน้า” แสดงว่า แม้ผู้ต้องหาจะไม่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมตัวอยู่ศาลก็สามารถมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานและอ่านคำเบิกความของพยานให้พยานนั้นฟังได้”³⁰ ดังนั้นบทบัญญัติดังกล่าว การที่ศาลจะทำการสืบพยานบุคคลโดยไม่มีตัวจำเลยได้นั้นต้องอาศัยเหตุต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หากพิจารณาถึงเงื่อนไขในการที่ศาลจะสืบพยานบุคคลโดยไม่มีตัวจำเลยได้ จะเห็นได้ว่า กฎหมายจะมุ่งให้ความสำคัญต่อลักษณะของพยานบุคคล คือเกรงว่าจะสูญเสียพยานบุคคลสำคัญไป จึงอาจสรุปได้ว่าจากกรณีหลักการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 172 ทวิ โดยเฉพาะ (1) หรือกรณีจำเลยขาดขวางการพิจารณาตามมาตรา 180 หรือการเดินเผชิญสืบหรือส่งประเด็นตามมาตรา 230 และกรณีการสืบพยานบุคคลล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีตามมาตรา 237 ทวิ ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นบทบัญญัติที่ให้ศาลสามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ เพียงแต่ว่าในแต่ละกรณีก็ต้องอาศัยเหตุต่างๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดตามกฎหมายลักษณะพยานของไทยเรานั้น ได้มีการนำแนวความคิดในการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2980/2547 เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช 2547, ตอน 3, น. 511.

มาใช้เป็นเวลานานพอสมควรเช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละยุคสมัยและความจำเป็นที่แตกต่างกันออกไป³¹

4.2 การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1. หลักทั่วไปในการดำเนินคดี

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ได้แก่ “การตรวจสอบข้อเท็จจริง” โดยเฉพาะในชั้นก่อนฟ้อง องค์การของรัฐที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานจำเป็นต้องมีอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการจับกุม หรือตรวจค้น รวมถึงการตรวจและยึดสิ่งของ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงหลักข้อสันนิษฐานที่ว่า “ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์” จากหลักการดังกล่าวนี้จึงเป็นที่มาของการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกกล่าวหา เช่น การจัดหาทนายความให้ สิทธิจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ สิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหา และรวมถึงสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยเสมอภาค เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเป้าหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามี 2 ประการคือ การหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ (Crime control) และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดี (Due process) ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ประการนี้มีความขัดแย้งกัน และการเน้นอย่างใดอย่างหนึ่งมากเกินไป ก็จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดี โดยหากเน้นในเรื่องของ (Crime control) ก็จะส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่ถูกดำเนินคดี แต่หากไปเน้นในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดี (Due process) ก็อาจส่งผลกระทบต่อทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งมีหลักทั่วไปในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามหลักที่ว่า “บุคคลทุกคนได้รับข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” (presumption of Innocence) ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 แม้ปัจจุบันกฎหมายฉบับนี้จะถูกยกเลิกไปแล้วก็ตาม แต่ยังคงเป็นหลักการสำคัญที่ยอมรับกันว่า เช่น สิทธิมนุษยชนที่รัฐพึงให้ความคุ้มครอง³² หลักความเสมอภาค³³ จึงเป็นที่เข้าใจว่า ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม

³¹ กุ๊เกียรติ เมืองสง, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2550), น. 65 - 68.

³² มาตรา 29. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

³³ มาตรา 27. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

จะต้องถูกดำเนินคดี และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอภาคกัน และจะต้องถูกดำเนินคดีเหมือนกัน³⁴

แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ในบางสถานการณ์ไม่สามารถที่จะใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่บังคับแก่บุคคลบางประเภทได้ (Law enforcement) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในอดีตที่ผ่านมา มีองค์กรและกระบวนการตรวจสอบการทุจริตและการดำเนินการคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหลายรูปแบบ โดยมีองค์กรและกระบวนการที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่

- (1) การตรวจสอบและควบคุมโดยสมาชิกรัฐสภาด้วยกันเอง
- (2) การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติทั่วไป
- (3) การตรวจสอบและควบคุมการดำเนินคดีโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในราชการ (ป.ป.ช.)

มาตรการต่างๆ เหล่านี้ ในทางปฏิบัติแทบจะไม่ได้ผลกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เนื่องจากการจะดำเนินคดีกับบุคคลที่มีอำนาจในทางการเมืองเป็นเรื่องที่ยาก เพราะทุกองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจในการดำเนินคดี เช่น การสอบสวน การฟ้องร้อง และรวมถึงการพิจารณาพิพากษาคดี ล้วนเป็นองค์กรที่มีความเกรงกลัวต่ออิทธิพลทางการเมืองของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งสิ้น ทำให้การดำเนินคดีจึงเป็นเรื่องยาก และยังมีปัญหาอุปสรรคต่างๆ อีกมากมาย ดังนั้นการจะดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย จึงมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 โดยมีบทบัญญัติเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ในหมวดที่ 10 และใน ส่วนที่ 4 เป็นเรื่องของการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น จึงได้มีบทบัญญัติวิธีดำเนินคดีอาญาที่มีลักษณะแตกต่างกับการดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไป³⁵ จึงทำให้เกิดองค์กรและระบบการดำเนินคดีแบบใหม่ขึ้น

³⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2545), น. 29.

³⁵ กชวรรณ จัทรเณร, การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2544), น. 7.

1) องค์กรในการดำเนินคดี

- (1) ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- (2) อัยการสูงสุด
- (3) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)
- (4) คณะกรรมการไต่สวน (กรณีดำเนินคดีกับ ป.ป.ช.)

ทั้ง 4 องค์กรข้างต้นนี้ มีระบบการดำเนินคดีในลักษณะเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญา โดยทั่วไป 2 ขั้นตอนหลักๆ คือ ขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนฟ้อง (Pre-trial stage) และ ขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาคดีของศาล (Trial)³⁶

2) ประเภทคดี

(1) คดีอาญา ได้แก่ คดีที่ผู้เสียหายกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น โดยเฉพาะความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่วนความผิดต่อกฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542³⁷

(2) คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

3) ประเภทบุคคลที่จะถูกดำเนินคดี

(1) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มาตรา 4 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หมายถึง นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาล ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นของ

³⁶ ฎีกาเถรดี เมืองสง, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2550), น. 70.

³⁷ สมพร พรหมหิคาร, การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2546), น. 5-6.

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้หรืองบประมาณ ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา³⁸

(2) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

4) การไต่สวนข้อเท็จจริง

การดำเนินการไต่สวนและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นหน่วยงานที่สำคัญในการทำหน้าที่ไต่สวนและตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นว่า คดีมีมูลความผิดอาญาที่จะดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือไม่ ต่อจากนั้นเมื่อดำเนินการไต่สวนและรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะทำการจัดส่งรายการพร้อมทั้งเอกสารต่างๆ และความเห็น ไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป³⁹

ในเรื่องการพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 195 , มาตรา 234 , มาตรา 235 และมาตรา 237 เป็นต้น

2. การพิจารณาคดีในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในการพิจารณาคดีในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดถือสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณาคดี และศาลอาจทำการไต่สวนข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร เหตุที่กฎหมายให้ใช้วิธีการไต่สวนเป็นหลัก เพราะต้องการให้การดำเนินคดีความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไปที่ใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก⁴⁰ และในการพิจารณาคดีอาญาเป็นเรื่องราวระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์จะทำหน้าที่ลักษณะเป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการแสวงหา

³⁸ สมพร พรหมพิตร, *เพ็ญอ้อ*, น. 4.

³⁹ กชวรรณ จัทรเณร, *เพ็ญอ้อ*, น. 89.

⁴⁰ สมพร พรหมพิตร, *เพ็ญอ้อ*, น. 30.

พยานหลักฐาน จึงอาจกล่าวได้ว่า ศาลจะเป็นผู้มีบทบาทและมีอำนาจกว้างขวางในการแสวงหาข้อเท็จจริง⁴¹

หากเปรียบเทียบกันระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดีอาญาตามหลักทั่วไปกับวิธีการดำเนินคดีระหว่างการไต่สวนความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะเห็นได้ว่า วิธีการดำเนินคดีโดยการไต่สวนความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่เข้มข้นเท่ากับวิธีพิจารณาคดีอาญาทั่วไปที่มีข้อกำหนดให้ในการสืบพยาน โจทก์มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นความผิดของจำเลยโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จึงทำให้เข้าใจได้ว่าการพิสูจน์ให้เห็นความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่จำเป็นต้องให้มีการพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ก็อาจจะลงโทษได้แล้ว เนื่องจากวิธีพิจารณาคดีอาญาของนักการเมืองนั้นไม่ได้จำกัดเคร่งครัดในห้องคณะผู้พิพากษาต้องรับฟังพยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัย⁴² อีกทั้งการที่ศาลมีอำนาจในการไต่สวนและแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ จากพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาและพิพากษาคดี แม้ว่าโดยเนื้อหาที่แท้จริงแล้ว การดำเนินคดีอาญาส่วนหนึ่งของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา กล่าวคือ มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างสอบสวนและฟ้องร้องดำเนินคดี ออกจากหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและการค้ำอำนาจซึ่งกันและกัน (Checks and balances) โดยให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่มีหน้าที่แตกต่างกันทำหน้าที่ทั้งสองดังกล่าว⁴³

กฎหมายลักษณะพยานของไทยแต่เดิมนั้น โดยหลักแล้วส่วนใหญ่จะมาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ดังนั้นในการจะค้นหาความจริงในคดีจึงใช้ระบบคอมมอนลอว์ ภายหลังเมื่อมีการจัดระบบศาลยุติธรรมเพื่อให้เป็นสากลมากขึ้น จึงได้มีการยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตาม

⁴¹ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2526), น. 2.

⁴² สมพร พรหมพิตร, เพ็ญอ้วง, น. 30 และ 32.

⁴³ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (ม.ป.ท : ม.ป.พ, 2549), น. 14.

แนวของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law แต่ก็ไม่ได้นำมาใช้ทั้งหมด จึงเป็นเหตุให้กฎหมายลักษณะพยานของไทยนั้น มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างกฎหมายทั้งสองแบบ (Mixed system)⁴⁴ โดยในการจะค้นหาความจริงในคดีอาญานั้น ประเทศไทยได้นำแนวความคิดของประเทศในระบอบ Civil Law มาใช้ ดังนั้นรูปแบบของการดำเนินคดีจะเป็น “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ซึ่งรัฐมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ การอำนวยความสะดวกโดยไม่ว่ารัฐเป็นปรปักษ์กับประชาชนในรัฐและองค์กรต่างๆในรัฐ ได้แก่ ตำรวจ อัยการ และศาล ต่างก็มีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง และร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ไม่ใช่เป็นเรื่องที่พิพาทกันในศาล ดังนั้น ในคดีอาญาจึงไม่ถือว่าเป็นเรื่องระหว่างคู่ความ⁴⁵ ในการพิจารณาคดีที่กำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งทำให้ศาลมีบทบาทที่สำคัญในการพิจารณาและค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อรับฟังเป็นข้อยุติ จึงถือว่าหน้าที่ในการค้นหาความจริงนี้เป็นหน้าที่หลักของศาล ซึ่งไม่ขัดติดกับหลักการในระบบคู่ความ ก็คือระบบกล่าวหา (Adversary system) ที่เป็นเรื่องระหว่างคู่ความที่ต้องเสนอพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล หลังจากนั้นศาลก็จะทำหน้าที่ชี้แจงนำพยานหลักฐานตามที่คู่ความเสนอ สำหรับในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ถือเป็นหน้าที่ของศาลโดยตรงในการค้นหาความจริง⁴⁶ บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงไม่ได้เป็นเรื่องที่เพิ่งนำมาใช้แต่อย่างใด แต่ได้มีการนำมาใช้ก่อนหน้านี้อยู่แล้ว โดยปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 229 บัญญัติว่า “ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะพยาน” แต่ในทางปฏิบัติจะไม่ก่อนใช้หลักการนี้กันมากนัก ดังนั้น การดำเนินคดีกับนักการเมืองจึงเป็นไปตามหลักการค้นหาความจริงโดยการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดี⁴⁷

⁴⁴ “การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,”

เอกสารวิชาการในการสัมมนาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทั่วประเทศ พ.ศ.2513, น. 56.

⁴⁵ คณิต ฌ นคร, *เพิ่งอ้าง*, น. 6.

⁴⁶ กชวรรณ จัทรเณร, *เพิ่งอ้าง*, น. 117.

⁴⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *เพิ่งอ้าง*, น. 37.

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนำหลักการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมาใช้ในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ถือเป็นความจำเป็นในรูปแบบการพิจารณาคดี เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในบ้านเมือง การที่จะใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็จะไม่ได้ออกผลเท่าที่ควร แม้การนำหลักการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยาน และสิทธิในการถามค้านพยานฝ่ายปรปักษ์ สิทธิดังกล่าวถือเป็นหลักประกันที่สำคัญของจำเลยตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมิใช่จะจำกัดหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยโดยเด็ดขาด เนื่องจากในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นจะต้องผ่านกระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสียก่อน โดยในชั้นไต่สวนนี้ได้มีการสอบปากคำผู้ต้องหาตลอดทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ไว้ในสำนวนการสอบสวน โดยสมบูรณ์ ในชั้นพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ทำการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้โดยการพิจารณาจากสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลัก จึงเห็นได้ว่า ในปัจจุบันทั้งระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนเป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติที่แท้จริงแล้วไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ต่างก็นำหลักเกณฑ์ของทั้งสองระบบมาใช้ในการพิจารณาในศาลของประเทศตนเช่นกัน เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย⁴⁸ ซึ่งในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเองก็ควรที่จะนำหลักการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมาใช้เช่นเดียวกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เนื่องจาก คดีเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นคดีที่มีความร้ายแรง อีกทั้งยังเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยกว้าง ทำให้ประเทศได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก หากต้องจำนำทุกครั้งที่เพียงเพราะจำเลยไม่มาศาล และไม่มีทนายความมาศาลด้วย ก็จะทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างล่าช้า นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระบบกระบวนการพิจารณาคดีของศาลอีกด้วย

⁴⁸ สมพร พรหมพิตร, *เพิ่งอ้าง*, น. 128.

4.3 การพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม

โดยหลักทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 การพิจารณา และการสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย และถ้าจำเลยต้องขัง การส่งประเด็นไปสืบ ยังศาลอื่นในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี ก็ยังต้องส่งตัวจำเลยไปด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 (แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2551)

แต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรม พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้เป็นพิเศษให้สามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ หากเข้าหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 , พระราชบัญญัติ , พระราชบัญญัติวัตถุประสงค์ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 , พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533)

2. ซึ่งจำเลยมีทนายความ

3. ถ้าปรากฏว่าจำเลยคนใด จงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี

4. และมีความจำเป็น เพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง

5. ศาลเห็นเป็นการสมควร ก็ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานโดยไม่มีตัวจำเลยได้

6. ต้องให้ทนายจำเลยถามค้าน และนำสืบหักล้างพยานหลักฐานนั้นได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นอำนาจศาลเท่านั้นที่จะให้สืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งพนักงานอัยการโจทก์ควรทำคำร้องขอ อ้างความจำเป็นให้สืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยเสีย หากจำเลยหลบหนี หรือศาลเห็นเองก็สั่งได้ ในกรณีที่คดีมีจำเลยคนเดียวก็สามารถดำเนินการตามมาตรานี้ได้ รวมทั้งจำเลยหลายคน บางคนหลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล ก็ดำเนินการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยที่ไม่มาได้ หากทนายจำเลยของจำเลยคนหลบหนีขอถอนตัว และศาลก็อนุญาต ก็ต้องกลับไปใช้วิธีเดิม ให้แยกจำเลยที่มีตัวอยู่ แยกไปฟ้องเป็นคดีใหม่และสืบพยานตามปกติได้ ส่วนจำเลยที่หลบหนี ก็ออกหมายจับมาภายในอายุความ⁴⁹

การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และลดผลกระทบต่อสิทธิของจำเลย จึงควรแยก

⁴⁹ มาตรา 95. ประมวลกฎหมายอาญา.

ประเภทพิจารณาว่าในคดีอาชญากรรมนั้นกรณีใดควรสืบพยานโดยไม่มีจำเลย และกรณีใดควรนำหลักการสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินต่อไป หรือเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยการแยกประเภทนั้นให้พิจารณาจากอัตราโทษของฐานความผิด อาจใช้หลักเกณฑ์ในการแยกตามสาธารณรัฐฝรั่งเศส กล่าวคือ ให้สืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในกรณีที่ฐานความผิดมีอัตราโทษจำคุกน้อยกว่า 2 ปีเท่านั้น หากอัตราโทษจำคุกมีมากกว่า 2 ปีขึ้นไปให้ศาลทำการเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างและลดปัญหาคดีอาชญากรรมล้นศาล แต่ถึงอย่างไรก็ควรมีหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิกับจำเลยที่มีได้มีเจตนาหลบหนีหรือจงใจไม่มาศาลสามารถที่จะยื่นคำร้องต่อศาล โดยแนบพยานหลักฐานเพื่อขอดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใหม่

การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2550 อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยอยู่บ้าง เนื่องจากการสืบพยานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2550 สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงการนำตัวของจำเลยมาศาล ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้สืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ หลักกฎหมายดังกล่าวสามารถเทียบเคียงได้กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 กล่าวคือ หลักการดำเนินคดียังยึดหลักการให้มีจำเลยมาสู้คดี แต่มีข้อยกเว้นให้พิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ หากมีหลักฐานชัดว่ามีการออกหมายจับแล้ว แต่ไม่สามารถนำตัวจำเลยมาศาลเพื่อรับฟ้องหรือดำเนินคดีได้ แต่ไม่ตัดสิทธิจำเลยในการตั้งทนายเพื่อสู้คดี หรือในกรณีเมื่อคดีตัดสินไปแล้วแต่จำเลยกลับมา หากจำเลยจะขอรื้อฟื้นใหม่ก็สามารถกระทำได้⁵⁰ ซึ่งหลักการนี้เป็นไปตามหลักสากล ไม่ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน เนื่องจากโดยมากแล้วคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะมีการตรวจสอบคดีมาตั้งแต่ชั้น ป.ป.ช. และอัยการแล้ว ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรู้จักทั้งสิทธิ รู้ข้อเท็จจริง อีกทั้งยังมีใช้คนยากจน และยังใช้โอกาสที่เป็นคนชั้นสูงหลบหนีออกนอกประเทศ ซึ่งแตกต่างจากอดีตอย่างเห็นได้ชัด ในอดีตไม่สามารถนำตัวมาดำเนินคดีได้ เนื่องจากหลบหนีเข้าไปในป่า ในเขา แต่ในปัจจุบันหนีไปดำเนินชีวิตอย่างสุขสบายในต่างประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้จำเป็นบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งในสังคมระดับสูงกลับหลบหนีไม่

⁵⁰ มาตรา 25 – 28. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560.

ยอมเข้ากระบวนการพิจารณาคดี จึงควรที่จะแก้ไขกฎหมายให้มีการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย ในคดีนักการเมืองและคดีอาชญากรรมมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน คือในคดีอาชญากรรมผู้กระทำความผิดมักกระทำเป็นขบวนการขนาดใหญ่ มีผู้กระทำความผิดหลายคน มีเงินทุนจำนวนมาก เมื่อมีการออกหมายจับ หรือฟ้องต่อศาลแล้วจึงหลบหนี ทำให้ไม่สามารถจับกุมและดำเนินคดีได้ ปัญหาอาชญากรรมจึงแพร่ระบาดทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

4.4 การวิเคราะห์เกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย

การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยนั้น ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2550 มาตรา 12 นั้น ให้อำนาจศาลในการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงอัตราโทษของฐานความผิด หากปรากฏว่าจำเลยจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้ทนายความจำเลยสามารถที่จะซักค้านพยานได้ก็ตาม แต่การดำเนินการของทนายความในการถามค้านพยานแทนนั้น หากในคดีที่มีอัตราโทษสูง เช่น คดีอาชญากรรม ก็อาจไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้อย่างเต็มที่

การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยของต่างประเทศนั้น จะดำเนินการได้ในคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงนัก เช่น คดีในศาลมัธยมโทของสาธารณรัฐฝรั่งเศส จำเลยสามารถแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือเพื่อที่จะไม่เข้าร่วมการพิจารณาคดี และให้ศาลพิจารณาลับหลังตนได้ หรือในกรณีที่มีเหตุจำเป็นในศาลมัธยมโท ศาลก็สามารถที่จะชี้ขาดตัดสินคดีไปได้เลยหากจำเลยอยู่ระหว่างการควบคุมของศาล แม้จำเลยจะไม่ได้เข้าร่วมการพิจารณาในศาลก็ตาม นอกจากนี้แล้วในศาลลหุโทษหรือศาลตำรวจของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาคดีเล็กน้อยไม่ยุ่งยากในแบบพิธีศาลสามารถพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ และไม่จำเป็นต้องสืบพยานใดๆ อีกหากจำเลยรับสารภาพ หรือจำเลยอาจมอบหมายให้ทนายความ หรือบุคคลผู้ได้รับมอบอำนาจจากจำเลยมาต่อสู้คดีแทนจำเลยได้

ในกรณีการพิจารณาคดีความผิดอุกฉกรรจ์ซึ่งพิจารณาคดีในศาลลูกขุนสามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในกรณีที่จำเลยไม่มาศาล ไม่ว่าจะหลบหนีไปตั้งแต่ก่อนเริ่มการพิจารณา หรือหลบหนีไประหว่างพิจารณาก็ตาม ศาลอาจสั่งให้พิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ หรือการที่จำเลยได้ทำการขัดขวางการพิจารณาคดี และศาลได้สั่งขับไล่จำเลยออกนอกห้องพิจารณา

เนื่องจากกรณีดังกล่าวเป็นความผิดของจำเลยเองที่ไม่ยอมมาศาลตามกำหนดนัด หรือก่อความวุ่นวายในระหว่างพิจารณาคดี และถือเป็นกรณีที่จำเลยไม่ใช้สิทธิในการตรวจสอบพยานเอง

กรณีที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงเป็นกรณีที่จำเป็นต้องสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย ซึ่งอาจเป็นกรณีที่กระทบต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยาน และถามค้านพยาน เนื่องจากการสืบพยานนั้นไม่เกี่ยวข้องกับจำเลยคนนั้นโดยตรง หรือจำเลยสมควรใจที่จะสละสิทธิในการเผชิญหน้าพยาน และไม่อยู่ในการพิจารณาคดี หรือจำเลยไม่ใช้สิทธิในการตรวจสอบพยานเอง และไม่เข้ามาป้องกันส่วนได้เสียของรูปคดีฝ่ายตน หรือเป็นความผิดของจำเลยที่ก่อความวุ่นวายในการพิจารณาคดี ซึ่งถือว่าจำเลยสละสิทธิในการอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีเพื่อเผชิญหน้าพยาน และถามค้านพยาน หรือกฎหมายให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นในการรับฟังลงโทษจำเลยเท่านั้น

การสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 12 นั้น เกิดขึ้นจากความผิดของผู้ต้องหา หรือผู้ต้องหาจงใจที่จะไม่มาศาล หรือเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาสมควรใจที่จะไม่มาศาลเอง เช่น กรณีที่ผู้ต้องหาได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณาหลบหนีไป และไม่สามารถติดตามจับกุมตัวมาได้⁵¹ ดังนั้น เมื่อมีเหตุจำเป็นที่จะต้องสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย การที่จะสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ จะต้องเป็นกรณีที่จำเลยสละสิทธิที่จะไม่มาในการพิจารณาคดี หรือเป็นความผิดของจำเลยเองที่ได้หลบหนีไป และไม่สามารถติดตามจับกุมตัวมาได้ ซึ่งถือเป็นการสมควรและสมเหตุสมผล และก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินคดีต่อไป แม้ว่าจะกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยาน และถามค้านพยาน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด พ.ศ. 2550 เนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าว มุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมเป็นสำคัญ แต่ก็ควรมีหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิกับจำเลยที่มีเจตนาดังกล่าว ให้ได้รับการคุ้มครองโดยควรกำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้โอกาสจำเลยในการยื่นคำร้องพร้อมทั้งแนบพยานหลักฐานเข้าสืบว่าตนไม่ได้หลบหนี หรือจงใจไม่มาศาล และสามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างพยานที่มีการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้อันเป็นคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่มีได้หลบหนี หรือจงใจไม่มาศาลให้

⁵¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2980/2547.

ได้รับการคุ้มครองตามสิทธิ โดยเพิ่มเติมมาตรา 12 ดังนี้ “ในกรณีที่จำเลยนำพยานหลักฐานมาแสดงได้ว่าจำเลยไม่ได้หลบหนี หรือจงใจไม่มาศาลในวันที่มีการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย ศาลมีอำนาจให้สืบพยานหลักฐานที่สืบโดยไม่มีตัวจำเลยนั้นใหม่ได้ แต่ถ้าในกรณีจำเป็นไม่อาจนำพยานมาสืบใหม่ได้ให้จำเลยมีสิทธิที่จะนำสืบหลักฐานพยานที่สืบโดยไม่มีตัวจำเลยได้”

การที่จำเลยไม่เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเกิดจากจำเลยหลบหนีไประหว่างพิจารณาคดี จงใจหรือเจตนาที่จะไม่เข้าร่วมการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มแรก จะเห็นได้ว่าหลายประเทศได้วางหลัก และมาตรการในเรื่องดังกล่าวไว้ทั้งนี้เหตุผลประการสำคัญก็เพื่อที่จะอุดช่องว่างของกฎหมายในกรณีที่หากไม่มีตัวจำเลยแล้วจะไม่สามารถดำเนินการใดๆ ในศาลได้อีก แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการในการอุดช่องว่างของกฎหมายนั้น บางกรณีก็จำเป็นต้องอาศัยความสมัครใจจากตัวจำเลยเองด้วยเช่นกัน เพื่อจะมีให้ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีอันเป็นสิทธิที่จำเลยพึงจะมีด้วย เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีในศาลลูกขุน หากไม่มีตัวจำเลยไม่ว่าตั้งแต่ก่อนเริ่มการพิจารณาคดี หรือระหว่างการพิจารณาคดีก็ตาม ศาลอาจใช้วิธีการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งเป็นวิธีการพิจารณาพิเศษ เพื่อที่จะให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว แต่อยู่บนพื้นฐานของความจำเป็น หรือความสมัครใจของจำเลยด้วย

การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 12 ได้บัญญัติให้ศาลรับฟังคำพยานที่สืบไว้ได้ ในการพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อมีการจับกุมจำเลยได้ จำเลยได้หลบหนีไปหรือจำเลยจงใจไม่มาศาล และมีเหตุจำเป็นที่จะต้องสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยก็เพื่อเป็นการลงโทษจำเลย แม้ว่าจะเป็นการกระทบสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานและถามค้านพยานก็ตาม แต่การสืบพยานล่วงหน้าโดยไม่มีตัวจำเลย ในกรณีนี้มีสาเหตุมาจากความผิดของจำเลยที่ได้หลบหนีและถือเป็นการสมัครใจของจำเลยเอง ที่จะสละสิทธิในการอยู่ร่วมกันในการสืบพยานล่วงหน้า และเผชิญหน้าพยาน การที่ศาลรับฟังพยานที่สืบไว้ล่วงหน้าในกรณีเช่นนี้ จึงเป็นการสมเหตุสมผล คำพยานที่สืบไว้ล่วงหน้าจึงควรรับฟังเป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีนั้นได้ โดยที่พยานผู้นั้นไม่ต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณาอีก แต่คำเบิกความของพยานดังกล่าว ควรมีน้ำหนักน้อยและศาลจะต้องรับฟังด้วยความระมัดระวัง ทั้งนี้เพราะจำเลยไม่มีโอกาสซักค้านหรือหักล้างพยานหลักฐานนั้นเลย และในขณะที่พยานเบิกความ แม้จำเลยจะมีทนายถามค้านพยานแทนจำเลย และทนายจำเลยถามค้านพยานนั้นให้แล้ว และต่อมาได้ติดตามตัวจับกุมจำเลยมาศาลได้ จำเลยก็ได้

ใช้สิทธินำสืบพยานหลักฐานอื่นเข้ามาหักล้างทำลายน้ำหนักแก่พยานบุคคลที่สืบไว้ล่วงหน้าแล้วได้
 อย่างเต็มที่ ศาลก็ยอมให้นำน้ำหนักแก่พยานบุคคลนั้นได้มากขึ้นก็ตาม แต่ทนายความมิใช่ตัวจำเลย ซึ่ง
 จะทราบพฤติการณ์แห่งคดีได้ดังเช่นที่จำเลยทราบ ดังนั้น แม้ว่าจำเลยจะมีทนายความ ก็มีใช้ว่าสิทธิ
 ของจำเลยจะไม่ได้รับการกระทบกระเทือนแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อมีการจับกุมจำเลยได้ ควรที่จะมี
 การดำเนินกระบวนการพิจารณาในการสืบพยานอีกครั้ง โดยกำหนดให้ศาลสามารถนำพยานที่มีการสืบ
 ไว้โดยไม่มีตัวจำเลยมาเป็นพยานประกอบพยานอื่น เพื่อให้จำเลยได้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่าง
 เต็มที่ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ.
 2550 โดยเพิ่มเติม วรรคหนึ่งว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งจำเลยมีทนายความถ้าปรากฏ
 ว่าจำเลยจงใจไม่มาศาล หรือหลบหนีและมีความจำเป็นเพื่อไม่ให้พยานหลักฐานสูญหาย หรือยาก
 แก่การนำมาสืบในภายหลัง เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรก็ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้
 โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวจำเลยแต่ต้องให้โอกาสทนายความของจำเลยที่จะถามค้านและนำสืบหักล้าง
 พยานหลักฐานนั้นได้” และเพิ่มเติม วรรคสอง เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่มีได้จงใจ
 หลบหนีว่า “เมื่อได้ตัวจำเลยมา ถ้ามีเหตุอันสมควรเชื่อว่าจำเลยมิได้จงใจหลบหนี จำเลยสามารถ
 ร้องขอให้ศาลยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ภายในกำหนดอายุความ”

4.5 เปรียบเทียบการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยของไทยและต่างประเทศ

1. หลักเกณฑ์ในการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลย

คดีเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายของไทยจะพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ต่อเมื่อจำเลย
 มีทนายความ และจงใจไม่มาศาล หรือหลบหนี และศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อ
 ไม่ให้พยานหลักฐานสูญหาย หรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง หากศาลเห็นสมควรก็มีอำนาจสืบ
 พยานหลักฐาน โดยไม่มีตัวจำเลยได้ เพียงแต่ต้องให้โอกาสทนายความของจำเลยถามค้าน และนำ
 สืบพยานหักล้างพยานหลักฐานนั้น โดยไม่ได้คำนึงถึงอัตราโทษของฐานความผิดแต่อย่างใด ซึ่ง
 แตกต่างกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่พิจารณาจากอัตราโทษของฐานความผิดนั้นๆ เป็นหลัก กล่าวคือ
 หากอัตราโทษจำคุกต่ำกว่า 2 ปี ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ทันที ซึ่ง
 ประเทศไทยควรที่จะนำหลักการพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกมาใช้ กล่าวคือ หากอัตราโทษจำคุกมี
 น้อยกว่า 10 ปี ก็ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ แต่หากอัตราโทษจำคุกมีมากกว่า 10

ปีขึ้นไป ให้ศาลทำการเลื่อนการพิจารณาออกไป เนื่องจากคดีอาเพศติดเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อ
ร้ายแรงเป็นวงกว้าง จึงควรที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาให้แล้วเสร็จโดยไว

2. หลักเกณฑ์ในการขอพิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่มีการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลย

ตามกฎหมายของไทยนั้น หากมีการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยแล้ว จำเลยที่ไม่ได้จงใจ
หลบหนี หรือจงใจไม่มาศาลไม่มีสิทธิที่จะร้องขอพิจารณาคดีใหม่ ซึ่งแตกต่างจาก กฎหมายของ
สหรัฐอเมริกาในบางมลรัฐที่ศาลอนุญาตให้จำเลยสละสิทธิการต่อสู้คดีได้ โดยจำเลยจะต้องทำความ
ยินยอมในการสละสิทธิเป็นหนังสือ หากศาลพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยไปแล้ว จำเลยมีสิทธิยื่น
คำร้องต่อศาล เพื่อขอพิจารณาคดีใหม่ได้ หากปรากฏภายหลังว่า การที่จำเลยไม่ได้มาศาลนั้น ไม่ได้
เป็นความสมัครใจของจำเลยที่จะสละสิทธิในการต่อสู้คดีแต่อย่างใด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการกระทำความผิดอาญาอื่นๆ โดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นอาชญากรรมที่มีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง และมีความซับซ้อนของกระบวนการ เป็นเหตุให้ต้องมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาบังคับใช้กับคดียาเสพติดเพื่อให้สอดคล้องต่อสภาพการณ์และข้อเท็จจริงที่ปรากฏทางสังคม แต่เนื่องจากกระบวนการที่นำมาใช้กับการพิจารณาคดียาเสพติดส่งผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดีอยู่บ้าง

จากการศึกษาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 เรื่องการคุ้มครองสิทธิของจำเลย กรณีการพิจารณาและสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยในคดียาเสพติด ที่ให้อำนาจศาลในการพิจารณา และสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ หากปรากฏว่า จำเลยมีทุนความแล้ว และจำเลยจงใจไม่มาศาล หรือหลบหนี และมีความจำเป็นเพื่อไม่ให้พยานหลักฐานสูญหาย หรือยากแก่การนำสืบในภายหลัง และศาลก็เห็นสมควร แต่จะต้องเปิดโอกาสให้ทุนความของจำเลยถามค้านได้ และนำสืบพยานหักล้างได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อดำเนินในหลายๆด้าน เช่น สิทธิในการพิจารณาคดี โดยเปิดเผย สิทธิในการรับทราบข้อเท็จจริง และตรวจสอบเอกสารอย่างเพียงพอ ซึ่งตามหลักของกฎหมายแล้ว คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าสู่คดี

ซึ่งจากกรณีดังกล่าวอาจทำให้เกิดปัญหาการพิจารณาและสืบพยาน ระหว่างกรณีที่จำเลยจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี และกรณีที่จำเลยมิได้จงใจไม่มาศาล แต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้ศาลสามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ เนื่องจากอาจมีผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยในกรณีจำเลยมิได้จงใจไม่มาศาล ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการสืบพยาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 การพิจารณาและการสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 12 บัญญัติไว้เป็นพิเศษให้สืบพยานได้โดยไม่มีตัวจำเลย หากเป็นกรณีในคดีที่เป็นความผิด

เกี่ยวกับสาเหตุผิด ซึ่งจำเลยมีทนายความ ถ้าปรากฏว่าจำเลยคนใดตั้งใจไม่มาศาลหรือหลบหนี และมีความจำเป็นเพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหาย หรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง ศาลเห็นเป็นการสมควรก็ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐาน โดยไม่มีตัวจำเลยได้ แต่ต้องให้ทนายจำเลยถามค้านและนำสืบหักล้างพยานหลักฐานนั้นได้

การสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 อาจกระทบกระเทือนสิทธิของจำเลย เนื่องจากการสืบพยานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงการมีตัวของจำเลย ศาลสามารถใช้ดุลพินิจมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าต่อพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง และสิทธิของจำเลยในการถามค้านพยาน ส่งผลให้จำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีและหักล้างพยานนั้นได้อย่างเต็มที่

กรณีจำเลยตั้งใจไม่มาศาลหรือหลบหนี ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการสมควรและสมเหตุสมผล เนื่องจากจำเลยเจตนาสละการใช้สิทธิทางศาล เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 ซึ่งมุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมเป็นสิ่งสำคัญ ค้ำครองสิทธิของประชาชนและความปลอดภัยของสังคม การพิจารณาความอาชญาเป็นไปอย่างรวดเร็ว นำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษทางอาญา และสามารถบังคับยึดทรัพย์จำเลยในคดีอาชญากรรม โดยที่ไม่จำเป็นต้องรอการจับกุมตัวจำเลยมาพิจารณา

แต่ในกรณีที่จำเลยมิได้มีเจตนาที่จะไม่มาศาล หรือมิได้ตั้งใจหลบหนี อาจเกิดจากเหตุสุดวิสัย ถูกข่มขู่หรือบังคับให้เข้าร่วมกระบวนการพิจารณา หรือเพื่อให้การรับสารภาพ หรือกรณีอื่นใดอันมิอาจทราบได้ เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลย และเพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลเห็นเป็นการสมควรให้สืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้ กรณีดังกล่าวย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิของจำเลยในการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย การเผชิญหน้าพยานและถามค้านพยานได้อย่างเต็มที่

การสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลยในมาตรานี้ได้กระทำเพื่อเป็นการลงโทษจำเลยที่หลบหนีหรือตั้งใจไม่มาศาล ดังนั้น ควรที่จะมีหลักเกณฑ์หรือกำหนดมาตรการคุ้มครองจำเลยที่มีได้มีเจตนาดังกล่าว ให้ได้รับการคุ้มครองโดยควรกำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้โอกาสจำเลยในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบว่าตนไม่ได้หลบหนีหรือตั้งใจไม่มาศาล และสามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างพยานที่มีการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่มีได้หลบหนี หรือตั้งใจไม่มาศาล ให้ได้รับการคุ้มครองตามสิทธิการเผชิญหน้ากับพยานและการถามค้านพยาน

2. ปัญหาการรับฟังพยานหลักฐานที่สืบโดยไม่มีตัวจำเลย

การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้ศาลรับฟังคำพยานที่สืบไว้ได้ในการพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อมีการจับกุมตัวจำเลยได้ จำเลยได้หลบหนีไป หรือจำเลยจงใจไม่มาศาล และมีเหตุจำเป็นที่จะต้องสืบพยาน โดยไม่มีตัวจำเลย ก็เพื่อเป็นการลงโทษจำเลย แม้ว่าจะเป็นการกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานและถามค้านพยานก็ตาม แต่การสืบพยานล่วงหน้าโดยไม่มีตัวจำเลย ในกรณีนี้มีสาเหตุมาจากความผิดของจำเลยที่ได้หลบหนีและถือเป็นความสมควรใจของจำเลยที่จะสละสิทธิ ในการอยู่ร่วมกันในการสืบพยานล่วงหน้า และเผชิญหน้าพยาน การที่ศาลรับฟังพยานที่สืบไว้ล่วงหน้า ในกรณีเช่นนี้จึงเป็นการสมเหตุสมผล คำพยานที่สืบไว้ล่วงหน้าจึงควรรับฟังเป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีนั้นได้ โดยที่พยานผู้นั้นไม่ต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณาอีก แต่คำเบิกความของพยานดังกล่าว ควรมีน้ำหนักน้อยและศาลจะต้องรับด้วยความระมัดระวัง ทั้งนี้ เพราะจำเลยไม่มีโอกาสซักค้านหรือหักล้างพยานหลักฐานนั้นเลย และในขณะที่พยานเบิกความ แม้จำเลยจะมีทนายความถามค้านพยานแทนจำเลย และทนายจำเลยถามค้านพยานนั้นให้แล้ว และต่อมาได้ติดตามจับกุมตัวจำเลยมาศาลได้ จำเลยก็มิได้ใช้สิทธินำพยานหลักฐานอื่นเข้ามาหักล้างทำลายน้ำหนักแก่พยานบุคคลที่สืบไว้ล่วงหน้าได้อย่างเต็มที่แล้ว ศาลก็ย่อมให้น้ำหนักแก่พยานบุคคลนั้นได้มากขึ้น ถึงแม้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 ดังกล่าวจะบัญญัติให้โอกาสทนายความของจำเลยที่จะถามค้านก็ตาม แต่ทนายความมิใช่ตัวจำเลย ซึ่งจะทราบพฤติการณ์แห่งคดีได้ดังเช่นที่จำเลยทราบ ดังนั้นแม้ว่าจำเลยจะมีทนายความก็มีใช้ว่าสิทธิของจำเลยจะไม่ได้รับการกระทบกระเทือนแต่อย่างใด

5.2 ข้อเสนอแนะ

ปัญหาอันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 ดังต่อไปนี้

ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 มาตรา 12 ดังนี้

1. ควรที่จะมีหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิกับจำเลยที่มีเจตนาหลบหนี หรือจงใจไม่มาศาล ให้ได้รับความคุ้มครองโดยควรกำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้โอกาสจำเลยในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบว่าตนมิได้หลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล และสามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างพยานที่มีการสืบโดยไม่มีตัวจำเลยได้ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่มีหลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล ให้ได้รับการคุ้มครองตามสิทธิการเผชิญหน้ากับพยานและการถามค้านพยาน โดยเพิ่มมาตรา 12 ดังนี้ “ในกรณีที่จำเลยนำพยานหลักฐานมาแสดงได้ว่าจำเลยมิได้หลบหนีหรือจงใจไม่มาศาล ในวันที่มีการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย ศาลมีอำนาจให้สืบพยานหลักฐานที่สืบโดยไม่มี

ตัวจำเลยนั้นใหม่ได้ แต่ถ้าในกรณีจำเป็นไม่อาจนำพยานหลักฐานมาสืบใหม่ได้ให้จำเลยมีสิทธิที่จะนำสืบหลักฐานที่สืบโดยไม่มีตัวจำเลยได้”

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. 2550 โดยเพิ่มเติมวรรคสองว่า “เมื่อได้ตัวจำเลยมาดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจนำพยานหลักฐานที่สืบโดยไม่มีตัวจำเลยมาเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานอื่นในการพิพากษา ลงโทษจำเลยได้

3. ควรกำหนดการใช้ดุลพินิจของศาลให้มีขอบเขตและวางหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการใช้อำนาจสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลย เนื่องจากการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยมีผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดี และเกิดข้อกังขาว่ากระบวนการพิจารณาคดีไม่สง่างาม

4. ในกรณีที่ศาลจะใช้อำนาจในการสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญานั้น ศาลควรที่จะพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกของฐานความผิดเป็นสำคัญ กล่าวคือ หากอัตราโทษจำคุกมีน้อยกว่า 10 ปี ก็ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ แต่หากอัตราโทษจำคุกมีมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ให้ศาลทำการเลื่อนการพิจารณาออกไป เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.
- กุลพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547.
- กุลพล พลวัน. “ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการกับผู้เสียหายในคดีอาญา.”
อัยการนิเทศ. เล่ม 53. ปีที่ 1. (2534).
- กุลพล พลวัน. “ลักษณะทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.”
วารสารอัยการ. เล่ม 39. ปีที่ 4. (มีนาคม 2524).
- การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
เอกสารวิชาการในการสัมมนาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทั่วประเทศ พ.ศ. 2513.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, ม.ป.ป.
- กชวรรณ จัทร์ณร. “การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- กุลธิดา คันธวิวัฒน์. “การปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมต่อพยาน ศักยภาพสืบพยานในชั้นศาล.”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- กู่เกียรติ เมืองสง. “การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มนมงศ์ มหาธุรกิจบัณฑิตย์, 2550.
- กรกัญญา เอี่ยมโอภาส. “การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรเอกชน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- เจ็มชัย ชุติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ,
2536.
- เจ็มชัย ชุติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติ
บรรณาการ, 2543.
- คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน,
2538.
- คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน,
2549.

- คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.
- คณิต ฌ นคร. ประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556.
- คณิง ฉาไชย. พยาน. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2523.
- คณิต ฌ นคร. “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527.” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 15. ฉบับที่ 4. (ธันวาคม 2528).
- คณิต ฌ นคร. “อัยการกับปัญหาความขัดแย้งในชาติ.” หนังสือพิมพ์ มติชนสุดสัปดาห์. (5-11 มิถุนายน 2552).
- คณิต ฌ นคร. “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์. เล่ม 1. (มกราคม-มิถุนายน 2544).
- คณิต ฌ นคร. “วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.” วารสารอัยการ. เล่ม 19. ปีที่ 215. (มกราคม 2539).
- จิตติ เจริญน้า. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด, 2531.
- จตุรงค์ บุรมัธนานนท์. “สิทธิพยานในคดีอาญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริดิพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2544.
- จิตรลดา จุงวงศ์. “แนวทางในการตรวจสอบควบคุมการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริและ วิกัลย์ พงศ์พนิตานนท์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
- ชูชาติ เทพวีระ. การบังคับใช้มาตรา 100/2 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กับความมั่นคงของประเทศ. ม.ป.ท.: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2556.
- ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547.

ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์ และคณะผู้แปล. “การค้นและยึดคอมพิวเตอร์และการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในการสืบสวนคดีอาญา.” แผนกอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ และทรัพย์สินทางปัญญา สำนักงานคดีอาญา กระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกา, 2521.
 ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. “รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “สิทธิผู้ต้องหาจำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา.” กรุงเทพมหานคร: กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540.

ธานีศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2548.

ธานี สิงหนาท. คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2548.

ธานี สิงหนาท. พยานหลักฐานคดีแพ่งคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร:

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2548.

ธานี สิงหนาท. พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม.

กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2548.

ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์. การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2551.

ธิตพันธ์ ฉายบาง. “การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง

สหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มหามงคล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2546.

บัญญัติ สุชีวะ. “การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น.”

<http://www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?Idmain=34&&Title=25พยาน&&page=>,

24 มีนาคม 2560.

ประมุด สุวรรณสร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร:

นิติบรรณการ, 2526.

ประเสริฐ ตันศิริ. นิติปรัชญา. ในเอกสารประกอบคำบรรยายหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

- บุญฉวีชัย ชัยชาญ. “การสืบพยานล่วงหน้าในคดีอาญา: ศึกษากรณีปัญหาการสืบกลับหลังจำเลย และปัญหาที่เกี่ยวข้อง.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552.
- ปิติกุล จิระมงคลพาณิชย์. “การรับฟังพยานหลักฐาน โดยคำนึงถึงสิทธิของจำเลย และสิทธิของผู้เสียหาย.” http://website2556.moj.go.th/upload/mini110_download/uploadfiles/1020_6638.doc, 2 มกราคม 2560.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รัชนิดา, 2536.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : เกรนโกรว, 2542.
- ไพจิตร บุญญพันธ์. “การพิจารณาต่อหน้าจำเลย.” บทบัณฑิตย. เล่ม 24. ตอน 4. (ตุลาคม 2509).
- พงษ์เทพ เทพกาญจนา. “วงการกฎหมายทั่วไป : การดูงานระบบงานยุติธรรมในประเทศฝรั่งเศส ตอนที่ 2.” จุลพาห. เล่ม 2. ปีที่ 36. (มีนาคม-เมษายน 2532).
- พิชญาดรี แซ่เอี้ยว. “ความจำเป็นในการสืบพยานประกอบรับสารภาพตามฟ้องของจำเลย: ศึกษาเฉพาะกรณีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. 2550.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551.
- พัชราภรณ์ เดชประสิทธิ์พิบูลย์. “การสืบพยานหลักฐานล่วงหน้าในคดีอาญา: ศึกษากรณีปัญหาการสืบกลับหลังจำเลยและปัญหาที่เกี่ยวข้อง.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- เริงธรรม ลัดพลี. สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, 2534.
- วีรพงษ์ บุญโญภาส. อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537.
- วีรพงษ์ บุญโญภาส. ขอบเขตและความหมายของอาชญากรรมทางธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วิสาร พันธนะ. “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา.” จุลพาห. เล่ม 5. ปีที่ 25. (กันยายน-ตุลาคม 2521).
- สัญญา ธรรมศักดิ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2546.

สมพร พรหมหิคาธร. การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2546.

ศุจิตรา วุฒิสถียรและคณะ. ประวัติศาสตร์โลก. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2519.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร:
วิญญูชน, 2545.

สมคิด ณ นคร. “การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส.” ดูเฉพาะ. เล่ม 5. ปีที่ 11. (พฤษภาคม 2505).

อุดม รัฐอมฤต. “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาฝรั่งเศส.” วารสารนิติศาสตร์. เล่ม 20. ปีที่ 1. (มีนาคม 2533).

อัญชัญศิริ บรรณานุกรม และศิลปปะอรัญ ชูเวช. “ภาระและหน้าที่ของ DIRECTOR OF PUBLIC
PROSECUTIONS.” วารสารอัยการ. เล่ม 3. (กุมภาพันธ์ 2523).

อุดมรัฐ อมฤต. “เทใจหนูน “ขาแรง” จำคุก - ยึดทรัพย์ ลับหลังนักการเมือง โกงแล้วแผ่น!!RSU
Wisdom TV.” <http://www.rsutv.tv/?p=38799>, 25 พฤษภาคม 2560.

อดิศักดิ์ ทั้งทองแท้. “ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่
ความตาย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

จิรวรรณ ประยูรพิรพุดิ

พ.ศ. 2546 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2549 ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ

สภานายความ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ทนายความ

